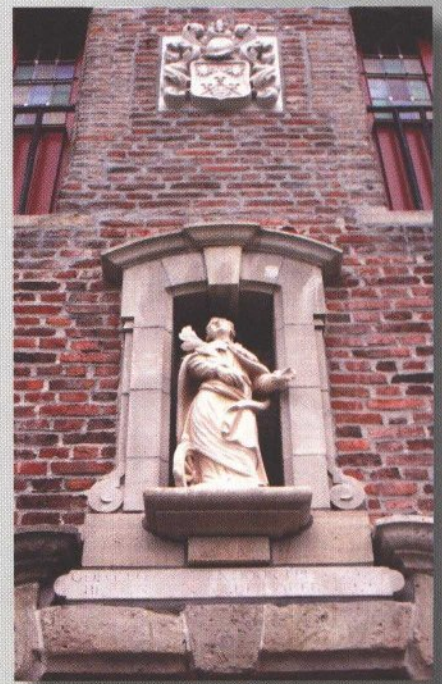
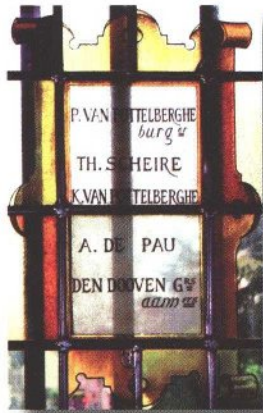
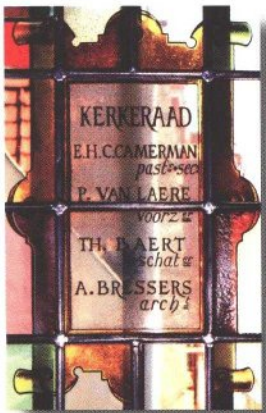

De Vierschaar

Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Vierschaar" vzw

INHOUDSTAFEL

Woord van de vice-voorzitter	
De werking van de heemkundige kring De Vierschaar	p. 1
<i>Eddy Van Acker</i>	
Nieuws van de redactie	p. 2
Overlijdensberichten	p. 3
<i>E. Van Acker</i>	
De Moervaart – nog maar eens!	p. 7
<i>Luc. De Maesschalck</i>	
Burgerlijke stand van Wachtebeke in de negentiende eeuw	p. 10
<i>L. De Maesschalck</i>	
Vier nieuwe straten in Wachtebeke	p. 13
<i>Eddy Van Acker</i>	
Opsporing verzocht	p. 16
<i>Eddy Van Acker en Guy Hoebeke</i>	

DE WERKING VAN DE HEEMKUNDIGE KRING "DE VIERSCHAAR" vzw

Af en toe wordt ons nog de vraag gesteld wat wij eigenlijk allemaal uitrichten in onze vereniging. Voor de meeste van onze leden is dit wel duidelijk, maar anderen kennen ons enkel in hoofdzaak van onze publicaties en een eventueel maandelijks bezoek aan ons praatcafé Den D'hust. Maar een heemkundige kring is meer dan dat. Volgens artikel 3, paragraaf 1 van de vernieuwde statuten van onze vereniging, opgesteld in 2007, is de doelstelling: *de studie en de kennis van de heemkunde en geschiedenis van de streek onder haar leden te bevorderen. De verspreiding van de verworven kennis zal verwezenlijkt worden door de uitgifte van een tijdschrift dat minstens driemaal per jaar zal verschijnen, en door de uitgifte van een jaarboek.* Het is dus vooral het tweede deel van deze doelstelling, het verspreiden van die kennis, dat in de vorm van onze tijdschriften en jaarboeken zowel in Wachtebeke als in Sint-Kruis-Winkel vrij succesrijk is. Deze publicaties zijn echter onmogelijk indien wij niet over de faciliteiten zouden kunnen beschikken om enerzijds een deel van het bronmateriaal voor onze publicaties op een veilige manier in bewaring te houden, en anderzijds de nodige vrijwilligers ter beschikking zouden hebben om dit alles keurig bij te houden. Waar de eerste publicaties niet meer waren dan een vijftal A4 bladen, kunnen wij nu jaarlijks drie tijdschriften en een meer dan 200 bladzijden dik jaarboek aan onze leden aanbieden. Hiermee behoren wij tot de top vijf van de meest publicerende Oost-Vlaamse heemkundige verenigingen, ondanks het feit dat ons werkgebied 'amper' 8.000 inwoners telt. Dit betekent echter niet dat wij nu op onze lauweren kunnen rusten, integendeel. Aangezien een deel van al onze medewerkers stilaan aan zijn pensionering toe is, is nieuw bloed meer dan welkom. Dit nieuw bloed is echter niet makkelijk te overtuigen; onze vereniging lijkt misschien niet echt iets voor de moderne actieve veertiger of vijftiger. Het tegendeel is echter waar! Om eventuele kandidaten te stimuleren hebben we vorig jaar een heus busi-

nessplan opgemaakt dat gedragen wordt door vier pijlers: **archiveren, publiceren, organiseren, maar vooral amuseren.** Hiervoor werden een aantal werkgroepen opgericht met elk een verantwoordelijke. Je vindt ze terug in onderstaande lijsten inclusief hun doelstelling.

1) Redactie

Verantwoordelijke: **Eddy Van Acker**

Leden: Guy Hoebeke; Luc. De Maesschalck; Aloïs Creve; Cesar David; Jef Kinget.

Doel: Het schrijven van zowel kleinere artikels voor het tijdschrift als meer uitgebreide artikels voor het jaarboek; het samenstellen van de publicaties.

2) Ophalen lidgelden

Verantwoordelijke: **Jacques De Smet**

Leden: Guy Hoebeke; Eddy Van Acker; Luc. De Maesschalck; Cesar David; Yvonne De Maesschalck-De Coene; Jef Kinget; Hilair Van Rompu; Rita Veldeman; Hugo Delaruelle; Bea Haemers; Guido Van Kerckhove.

Doel: Deze vriendelijke mensen zorgen voor het spijzen van de kas en zijn voor jou dikwijls het eerste aanspreekpunt van onze vereniging.

3) Barploeg

Verantwoordelijke: **Hilair Van Rompu**

Leden: André De Vlieghe; Rita Veldeman; Yvonne De Maesschalck-De Coene; Arlette Moens; Jacqueline Van Pamel; Cecile Coppens...

Doel: Onze bezoekers van Den D'hust entertainen en voorzien van de nodige spijs en drank; stockopname en bestellingen plaatsen.

4) Onderhoudsploeg

Verantwoordelijke: **Yvonne De Maesschalck-De Coene**

Leden: Arlette Moens...

Doel: het onderhouden van het interieur in al zijn facetten.

5) Museumploeg

Verantwoordelijke: **Cesar David**

Leden: Jacques De Smet; Yvonne De Maesschalck-De Coene; Margriet Bouvry; Guy

Trangez; Hugo Delaruelle; Cecile Coppens.
Doel: Het verzamelen, archiveren, onderhouden en tentoonstellen van de vele materiële giften.

6) Genealogie

Verantwoordelijke: **Guido Van Kerckhove**
Leden: Bea Haemers; Viviane Geerts; Eddy Van Acker.

Doel: Het verzamelen en archiveren van o.a. overlijdensberichten en bidprentjes; eerste steunpunt voor opzoekingen i.v.m. stamboomonderzoek.

7) Documentatiecentrum

Verantwoordelijke: **Eddy Van Acker**
Leden: Aloïs Creve; Luc. De Maesschalck; Guy Hoebeke; Guido Van Kerckhove; Viviane Geerts; Bea Haemers.

Doel: Het verzamelen en archiveren van tijdschriften, krantenartikels, publicaties i.v.m. ons werkgebied... (Aloïs Creve); kaartenverzameling (Luc. De Maesschalck); opstellen van familie- en andere fondsen (Luc. De Maesschalck); verzamelen en archiveren fotomateriaal (Eddy Van Acker); uitbouwen van een heemkundige bibliotheek (Luc. De Maesschalck); ruildienst: Eddy Van Acker.

8) Erfgoed en restauraties

Verantwoordelijke: **Jef Kinget**
Leden: Jacques De Smet; Guy Hoebeke; Eddy Van Acker.

Doel: Verzamelen en archiveren van beeldmateriaal i.v.m. met te slopen gebouwen; het opmaken van een beeldbank van alle bestaande gebouwen in ons werkgebied; dossieropstelling voor deelname aan het project 'geslaagde restauraties' georganiseerd door 'Heemkunde Oost-Vlaanderen vzw'.

9) Informatica-advies en webbeheer

Verantwoordelijke: **Jacques De Smet**
Leden: Guy Hoebeke; Guido Van Kerckhove; Eddy Van Acker.

Doel: De verdere uitbouw van onze webstek; onderhoud pc's en randapparatuur.

10) Werkgroep oud gemeentearchief

Verantwoordelijke: **Guy Hoebeke**
Leden: Jef Kinget.
Doel: Het inventariseren en ontsluiten van het oud gemeentearchief van Wachtebeke.

Door de werking van onze vereniging op deze manier te organiseren hopen we om in de nabije toekomst onze diensten niet alleen nog beter te kunnen afstemmen op de noden van onze leden, maar ook op de eventuele wensen van andere lokale verenigingen of instellingen. Hierbij denken we bv. aan het tijdelijk uitlenen van onze 'museumstukken', of samenwerking voor het organiseren van een tentoonstelling. Ook wordt er door enkele bestuursleden de vraag gesteld in welke mate onze kennis van de lokale geschiedenis eventueel kan gebruikt worden in het lokale onderwijs.

Zo, deze doelstelling kan men dus toch een moderne activiteit, een hedendaagse uitdaging noemen. Alleen beseffen wij heel goed dat hiervoor nieuwe vrijwilligers nodig zullen zijn. Daarom durven we aan al onze leden vragen of zij iemand kennen in hun familie- of vriendenkring, die op welke wijze dan ook zich verbonden voelt met Wachtebeke of Sint-Kruis-Winkel, en die zich geroepen voelt om af en toe eens iets te **archiveren**, iets te **publiceren**, iets te **organiseren**, maar zich vooral wil **AMUSEREN**.

NIEUWS VAN DE REDACTIE

Bericht aan genealogen en heemkundigen

Ben je reeds lang op zoek naar een bepaalde rouwbrief of een bidprentje om je stamboom te vervullen,

- of moet je als startend genealoog de eerste 100 jaar overbruggen,
- of zoek je materiaal om je geschiedkundig,

heemkundig of familieboek te stofferen,
- of ben je een verwoed thematisch verzamelaar van rouwprentjes, rouwbrieven?
dan biedt het Copernicus Project een uitkomst.

Op de site **www.copernicussuite.be** kan je met behulp van uitgebreide zoekmogelijkheden zoeken in tienduizenden rouwberichten. Verder kan

je op de hoogte gebracht worden, via e-mail, wanneer er nieuwe gegevens beschikbaar zijn die je kunnen interesseren.

Wanneer je opzoeken resulteren in het vinden van dat rouwbericht waar je al zo lang naar op zoek was, kan je hiervan een kopie aanvragen via een simpele muisklik.

Het **GEBRUIK** van de website is **VOLLEDIG GRATIS**.

Iedereen wordt uitgenodigd om aan dit initiatief, ten dienste van duizenden genealogen en heemkundigen, mee te werken!

Dit kan door je eigen collectie rouwbrieven, rouwprentjes of foto's in te scannen. Om vervolgens deze collectie te inventariseren, via het pro-

gramma Copernicus Klapper, dat je gratis kan downloaden op www.copernicussuite.be.

Hierdoor krijgen je scans een gestandaardiseerde naam en worden de geregistreerde gegevens bewaard in een Microsoft Access databestand.

Wanneer je dit bestand ter beschikking stelt op deze website kunnen andere gebruikers ook in jouw collectie zoeken.

Met dit initiatief stellen we een schat aan collecties van rouwbrieven en rouwprentjes ter beschikking van duizenden genealogen en heemkundigen.

Interesse?

Surf naar www.copernicussuite.be en vul het registratieformulier in.

OVERLIJDENS

Eddy Van Acker

Overlijdens Wachtebeke (09/05/2009 – 31/01/2010)

Maria Magdalena SUNNAERT	Tulpenlaan 6	° Ophasselt	27.09.1909
Wed. Theophilus Verkimpe		† Wachtebeke	09.05.2009
Charles VAN KERCKHOVE	Zwaluwlaan 30	° Zelzate	27.05.1948
Wedn. Josiane De Saeger		† Gent	10.05.2009
Roger Alfons VAN THEEMSCHE	Tortelduifstraat 2	° Lokeren	21.11.1931
Echtg. Josepha Raman		† Gent	19.05.2009
Georges Maria DE MEY	Kalve 56	° Wachtebeke	18.07.1931
Echtg. Lucienne De Block		† Wachtebeke	23.05.2009
Magdalena Maria OSSENBLOK	Meersstraat 31	° Antwerpen	17.01.1945
		† Wachtebeke	27.05.2009
Maria Louisa DE LA RUEELLE	Stationsstraat 181	° Prouvry (Fr)	05.08.1913
Wed. Alfons Beekmans		† Damme	27.05.2009
Christina Maria DE GRUYTER	Meersstraat 31	° Antwerpen	02.01.1919
Wed. Clotaire Luypaert		† Wachtebeke	07.06.2009
Michaël Camiel CELIE	Dorp 26	° Wachtebeke	05.02.1933
Echtg. Laurette Lefevre		† Gent	08.06.2009
Maria Augustina DE NYS	Meersstraat 31	° Overslag (NL)	16.04.1921
Wed. Leonce Van Waes		† Wachtebeke	15.06.2009
Benedictus Franciscus SIGIN	Meersstraat 31	° Berlare	20.12.1938
Echtg. Jacqueline Baeyens		† Wachtebeke	17.06.2009
Gerard VAN HECKE	Kleistraat 11	° Zelzate	29.05.1933
Echtg. Jacqueline Bruggeman	† Gent	27.06.2009	
Georgius Albertus MATTENS	Dahlialaan 8	° Heusden	02.03.1915
Echtg. Adrianna De Stercke		† Wachtebeke	03.07.2009

Beyoncé DUMEZ	Papdijk 17	° Gent	26.08.2007
		† Gent	06.07.2009
Clement Cyriel DE KONINCK Echtg. Veerle Steel	Meersstraat 31	° St.-Kruis-Winkel	07.05.1921
		† Wachtebeke	09.07.2009
Germaine Hortense SWARTELÉ Wed. Philemon De la Ruelle	Godshuisstraat 13	° Wachtebeke	06.12.1914
		† Wachtebeke	11.07.2009
Maria DE WINDT Wed. Joseph Janssens	Meersstraat 31	° Moerbeke-Waas	29.04.1910
		† Lokeren	15.07.2009
Martha Christina CRIEL Wed. Remi De Soomer	Godshuisstraat 13	° Zelzate	10.02.1914
		† Wachtebeke	19.07.2009
Rudy L'ECLUSE Echtg. Godelieve Moens	Lijsterstraat 30	° Zelzate	02.04.1955
		† Wachtebeke	19.07.2009
Lucien Joseph DE KIND Wedn. Julia De Smet	Waterbosstraat 1	° Mendonk	14.07.1927
		† Lokeren	21.07.2009
Gaston Leo HESTERS	Godshuisstraat 13	° Wachtebeke	27.11.1924
		† Wachtebeke	23.07.2009
Etienne DAVID Echtg. Arlette Willems	Oudeburgse Sluis 48	° Gent	26.03.1946
		† Gent	24.07.2009
Gustaaf MESTDAGH Wedn. Bernice Vlerick	Godshuisstraat 13	° Gent	26.07.1926
		† Gent	29.07.2009
Raoul Kamiel VAN DAMME Echtg. Ginette Hofman	Akkerstraat 2	° St.-Kruis-Winkel	12.12.1951
		† Palma de Mallorca (SP)	01.08.2009
Désiré Marcel DELMONT Echtg. Simona De Gusseme	Nachtegaalstraat 1	° Pellenberg	22.03.1932
		† Gent	03.08.2009
René August DE METS Echtg. Cecilia Roeland	Rechtstro 20	° Wachtebeke	26.05.1922
		† Wachtebeke	08.08.2009
Cédric VAN BAARLE	Overslag 19	° Lokeren	11.02.1993
		† Gent	15.08.2009
Ethélla Leontine HILLAERT Echtg. André Mattelé	Dorp 68	° Wachtebeke	06.08.1928
		† Gent	31.08.2009
Maria Margareta BRAECKEVELT Wed. Sigefride Vanderbrugge	Meersstraat 31	° Tielt	16.12.1913
		† Wachtebeke	02.09.2009
Georgette Celine KNUYT Wed. André Van Hoorebeke	Stationsstraat 52	° St.-Kruis-Winkel	21.09.1936
		† Gent	03.09.2009
Wilfried Desideer BARDYN Echtg. Odette Mispion	Meersstraat 64	° Passendale	28.11.1927
		† Gent	07.09.2009
Gustaaf Alfred DE PAU	Meersstraat 31	° Wachtebeke	19.01.1933
		† Wachtebeke	19.09.2009
Jeanne Marie STEYAERT Wed. Albert Dhaemers	Meersstraat 31	° Zelzate	17.02.1923
		† Wachtebeke	18.09.2009
Adrien Maurice Van Acker Echtg. Mariette Bobelyn	Molenstraat 31	° Kluizen	28.09.1937
		† Gent	21.09.2009
Andréa Clementina STEYAERT Wed. Marcel Thys	Godshuisstraat 13	° St.-Kruis-Winkel	08.02.1929
		† Wachtebeke	01.10.2009
Leonce Cyriel DE VILDER	Godshuisstraat 13	° Mendonk	13.07.1923
		† Wachtebeke	05.10.2009
Armand Victor VERMAST Wed. Irmgard Asbach	Kievitstraat 3	° Gent	22.03.1922
		† Gent	07.10.2009
Alphonsus Andreas VELDEMAN Echtg. Paula Maes	Walderdonk 60	° Wachtebeke	11.01.1920
		† Gent	09.10.2009

Willy BUYLE Echtg. Arlette Janssens	Papdijk 6	° Lembeke † Wachtebeke	19.01.1938 10.10.2009
Gabrielle Prudence HERTELEER Wed. Gerard Wolfaert	Meersstraat 31	° Zelzate † Wachtebeke	11.02.1926 15.10.2009
Jules Edmond VERNAEVE Echtg. Germaine De Wever	Meersstraat 31	° Mendonk † Wachtebeke	29.02.1924 17.10.2009
Yvette Madeleine DEKEYREL Wed. Roger Van de Voorde	Sint-Franciesdijk 33	° Gent † Gent	04.12.1937 19.10.2009
Angèle Elvire VAN DAMME	Meersstraat 31	° Gent † Gent	18.05.1939 21.10.2009
Maria Magdalena MAES Wed. Maurice De Vos	Meersstraat 31	° Ertvelde † Gent	29.1.1924 27.10.2009
Hildegard FLESSENKÄMPER Wed. Gerard Seyssens	Godshuisstraat 13	° Dortmund (D) † Wachtebeke	23.05.1921 04.11.2009
Martin Leon DE VETTER Echtg. Edith Teirlynck	Kerkstraat 27 0101	° Zelzate † Gent	07.05.1950 10.11.2009
Martha VAN POTTTELBERGHE	Molenhoek 25	° Wachtebeke † Gent	11.09.1924 12.11.2009
Franciscus Amaat VAN LANGEVELDE Echtg. Beatrijs Coppens	IJsvogelstraat 8	° Wachtebeke † Wachtebeke	07.02.1928 22.11.2009
Maria Yvonne PINSON Wed. Frederik Van Doorslaer	Verbeuldestraat 14	° Poperinge † Gent	01.04.1922 24.11.2009
Albert DHONT Wedn. Zenona Milczarek	Meersstraat 31	° Watervliet † Wachtebeke	26.01.1917 26.11.2009
Raphaël Marie VAN DE CAPELLE	Meersstraat 31	° Wachtebeke † Wachtebeke	21.08.1933 04.12.2009
Martha Amelia BUYSSE Echtg. August Dullaert	Meersstraat 31	° Moerbeke-Waas † Wachtebeke	05.12.1913 19.12.2009
Irene Maria FERKET Wed. Roger Landuyt	Stationsstraat 182	° Koewacht (NL) † Gent	08.07.1933 20.12.2009
André Theophiel BRACKE Echtg. Lucretia Saey	Melkerijstraat 40	° Zaffelare † Wachtebeke	11.05.1950 22.12.2009
José Augusta DE BOCK Echtg. Gaston Callens	Kievitstraat 8	° Terneuzen (NL) † Gent	19.12.1922 27.12.2009
René Marie Moreau Echtg. Monique Pinson	Langelede 115	° Bastenaken † Wachtebeke	12.11.1928 30.12.2009
Yvonna Marie VAN DEN BERGHE Wed. Gerard Coone	Bosstraat 8	° Wachtebeke † Gent	26.01.1928 05.01.2010
Georges Jean D'HAESE Echtg. Monique Lemeire	Mezenstraat 10	° Gent † Wachtebeke	31.08.1938 06.01.2010
André Pierre DIERICKX Echtg. Maria Grysolle	B. V. Pottelberghestr. 7	° Zelzate † Gent	01.04.1926 08.01.2010
Mariette Marie DE MAESSCHALCK Wed. Albert Van Bambost	Meersstraat 31	° Wachtebeke † Wachtebeke	31.08.1925 09.01.2010
Irene Marie VAN HEIRSELE Wed. Julien Van Poecke	Dorp 5	° Wachtebeke † Sint-Niklaas	13.02.1933 13.01.2010
Keshia Vera VAGENENDE	Melkerijstraat 56 A000	° Lokeren † Gent	05.01.1988 26.01.2010
Gerard Emiel VAN HOLLE	Overslag 72	° Wachtebeke † Wachtebeke	29.01.1929 31.01.2010

Overlijdens Sint-Kruis-Winkel (26/04/2009 - //2009)

Marie Julia DE CRAENE	RVT De Liberteyt	° Evergem	14.03.1914
Wed. Bernardus Cleemput	Wondelgem	† Wondelgem	26.04.2009
Christiane DE VREESE		° Wachtebeke	11.02.1948
Echtg. Henri Coone		† Wachtebeke	30.04.2009
Frans BOGAERT	Winkelwarande 10	° Gent	24.09.1929
Echtg. Denise Vanderstraeten		† Gent	11.06.2009
Rosa DE GUCHTENAERE	Mendonkdorp 85	° Zeveneken	23.11.1931
Wed. Alfons Van de Vaert		† Gent	26.08.2009
Julien COOLS	Patronagestraat 1	° Gent	11.10.1931
Echtg. Mariette Saelens	Zelzate	† Zelzate	02.09.2009
Gustaaf GOOSSENS	Kapelledreef 8	° St. Kruis-Winkel	29.10.1927
Echtg. Margaretha Vermeulen		† Gent	21.11.2009
Walter EECKHOUT	Knippegroen 55 (tot 2007)	° Evergem	23.04.1941
		† Gent	11.01.2010
Leon DE WAELE	St.-Kruis-Winkeldorp 120	° Mendonk	02.10.1931
Echtg. Denise Claeyts		† Gent	15.01.2010
Julia SOETENS	Kloosterstraat 27	° St.-Maria-Lierde	20.04.1913
Zuster ELMIRE	Mere	† Mere	17.01.2010

Toch niet in de kerk...

Wies Creve

Het moet in de late vijftiger jaren van de voorbije eeuw gebeurd zijn. Jules De Caluwé - algemeen beter gekend als Juul de Bok - was druk bezig het interieur van de parochiekerk op te frissen. Hij was in de loop der jaren bijna "schildertitularis" geworden als her erop aankwam het plafond en de binnenmuren van de kerk - koor en doopkapel inclus - kunstzinnig van een nieuwe verflaag en van geschilderde bijbelse ornamenten te voorzien. Telkens als Juul na volbrachte dagtaak de kerk verliet, bleven zijn ladders voor een volgende dag in de kerk staan...

Deze omstandigheden brachten pastoor Perquy er toe een praktische grap uit te halen. Hoe hij samen met onze eerste Heemkundige-Kringvoorzitter Maurice Van Heirsele aan een opgezette, mooi uitzijende uil is gekomen, blijft voor mij een raadsel. Maar feit is, dat Maurice de ladder beklom en de uil met ijzerdraad vastmaakte aan een der metalen dwarsstaven die onder het gewelf de ankers in de muren verbinden. Van beneden uit gezien scheen de vogel zich krachtig aan die staaf vast te klampen.

Maurice was een zeer actief lid van de karabijnclub "Sint Hubertus", die rechtover de kerk in het café "Onder de Toren" bij Cyriel Fermont gevestigd was. Hij riep een paar spitsbroeders op, en

samen met de pastoor begaven die zich zagezegden einde raad bij inspecteur De Cock, die een overbuur van de pastoor was, en bovendien verwoed jager en medelid in de karabijnclub.

Iedereen van het groepje kon bij het bezoek niet genoeg zijn liefde belijden voor alles wat ook maar van verre of van bij op een vogel leek of zelfs maar pluimen had... als dat maar buiten in de wijde natuur was! Wat men echter ook probeerde, met lawaai en gedruis, de uil was uit de kerk niet weg te krijgen... En dat kon men toch niet zomaar laten!

Dus kwam de inspecteur, in goed gezelschap, gewapend met zijn zesmillimeterkarabijn, de kerk binnen. Bij het eerste schot verroerde het beestje niet. Maar bij de tweede poging, duidelijk prachtig raak geschoten, draaide de uil tweemaal rond de staaf door, maar... bleef hangen!

Edward Cloeckaert, ook clublid en zelf schilder en aan klimmen gewend, besteeg de ladder en kon als bij wonder toch het beest pakken, terwijl de assisterende kijkers beneden aan het wachten waren. Maurice liet de vogel van hand tot hand rondgaan. Die droeg aan zijn klauwtjes een briefje, waarop te lezen stond: "Ik ben zeker al tien jaar dood"!... Sommigen meenden het handschrift van pastoor Perquy te herkennen...

DE MOERVAART – NOG MAAR EENS!

Luc. De Maesschalck

De Moervaart: jawel, nog maar eens! Aanleiding tot het schrijven van dit artikel was een zinsnede die we in het voorjaar van 2009 in twee publicaties van Natuurpunt gelezen hebben: *'De Moervaart is een gegraven gracht'*. Nu, zoals veel van onze lezers wellicht weten: dat is hij niet. Nu zijn er wel meer straffe verklaringen afgelegd in verband met deze waterloop. Zo was men eeuwenlang van mening dat de Moervaart een bijrivier van de Leie was, waarbij beide samenvloeiden in Gent. Nog in 1950 verscheen een publicatie die deze theorie verkondigde. Daar komen we straks nog op terug. In elk geval kon schrijver dezes hoger genoemde bewering niet zomaar over haar kant laten gaan. Zodat de auteur van genoemde tekst werd gecontacteerd, met de bedoeling te weten te komen uit welke bron hij zijn informatie had gehaald. Helaas, het bekomen antwoord repte met geen woord over een bronvermelding. Wel bestaat er een vermoeden waar het misverstand – laat het ons zo noemen – vandaan komt, maar daarover verder meer. Nu is een paar jaar geleden door ons bestuurslid Eddy Van Acker reeds uitvoerig gepubliceerd over de Moervaart.¹ Toch zullen we in het kort de stand van de wetenschap nog eens uiteenzetten voor onze lezers. Misschien zitten er (naast mezelf) nog leden van Natuurpunt onder.

Zoals hierboven al vermeld, bestond tot 1950 de – voor ons nogal verrassende – mening dat de Moervaart een bijrivier van de Leie was. Of die theorie toen nog veel aanhangers kende, kan worden betwijfeld. In elk geval, de Evergemse heemkundige (historicus?) Achiël De Vos geloofde er niet in. Uit jarenlange studie van talrijke documenten was het hem al lang duidelijk geworden dat de Durme, Moervaart en ten westen van het kanaal Gent-Terneuzen, de Kale, oorspronkelijk één rivier vormden, namelijk de Durme. Hij besloot de zaak grondig uit te spitten. Daartoe onderzocht hij talrijke documenten die eventueel in verband konden worden gebracht met de drie genoemde waterlopen. Zijn onderzoek was hoofdzakelijk toegespitst op het vinden van toponiemen (plaatsnamen) waarin de naam Durme – of een oudere Latijnse vorm – voorkwam. De gevonden resultaten publiceerde hij

in 1958 in een uitgebreid artikel.² Hij had tientallen toponiemen gevonden. Het oudste document was er een uit het jaar 941, waarin de kopie stond van een akte uit 694, waaruit bleek dat de kerk van Mendonk aan de Durme stond. Zeg maar: de huidige Moervaart. Om het kort te houden: uit het onderzoek van De Vos bleek dat er Durme-toponiemen bestonden vanaf Aalter ongeveer, waar de Hoogkale ontspringt, tot de monding van de Durme bij Tielrode. Wat voor hem het duidelijkste bewijs was dat Moervaart en Hoogkale gewoon delen waren van de Durme, met de Neerkale of Poeke als bijrivier. Mogelijk behoort ook de Zuidlede daartoe, als parallelle tak. En tot vandaag is deze theorie overeind gebleven. Onze Natuurpunters kunnen gerust zijn: het gedeelte van de oude Moervaart dat ze onder hun beheer gekregen hebben is geen gegraven gracht, maar wel degelijk de Durme, ook al heeft het kind ondertussen een andere naam gekregen.

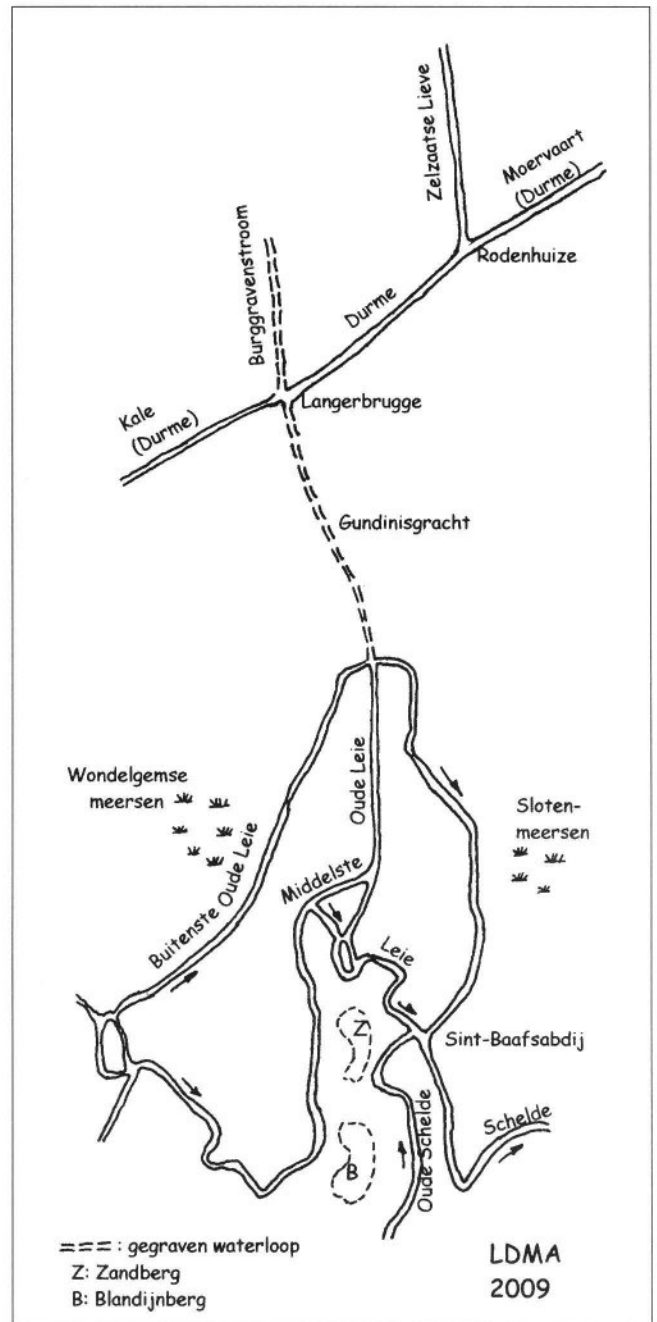
Niettemin is het laatste woord nog steeds niet gezegd. Zo is er discussie over de loop van de Durme tussen Mendonk en Daknam: wordt deze gevormd door de Moervaart, de Zuidlede, of beide? In het stroomgebied te Sint-Kruis-Winkel vond De Vos drie toponiemen die naar de Durme verwezen. Tussen Wachtebeke en Moerbeke waren dit er twee. Een ander slaat vermoedelijk op de Zuidlede, want het gaat over een toponiem in de buurt van Ter Licht in Zaffelare. De Vos oppert daarom de mogelijkheid dat beide een tak van de Durme zijn. Het kronkelend verloop van de Zuidlede wijst erop dat het een natuurlijke waterloop is. De Moervaart daarentegen heeft zijn natuurlijk uitzicht grotendeels verloren: er is meermaals aan gegraven / vergraven, het laatst nog in de jaren '60 van vorige eeuw. De kanalisatie van rond 1775 had bovendien als gevolg dat talrijke bochten verdwenen. Verder willen we eraan herinneren dat het gebied tussen Moervaart en Zuidlede, waar ook de Zwarte Gracht vloeit, in wezen een zeer laaggelegen en moerassig gebied is. Of deze drie rivieren altijd de bedding gehad hebben die ze nu hebben, is weinig waarschijnlijk. Maar we hebben het nu over prehistorische tijden. Voor verdere details hierover

wordt naar genoemd artikel van Eddy Van Acker verwezen.

Hoe kan dan de mening ontstaan zijn dat de Moervaart een gegraven gracht is? Daar zijn wel een paar verklaringen voor. Ten eerste is geweten dat in 1250/1251 de gravin van Vlaanderen, Margaretha van Constantinopel, aan broeder Willem van Baudelo de opdracht gegeven heeft een vaart te graven in de richting van het moer van Baudelo. Welke vaart kan moeilijk worden vastgesteld: er liepen nogal wat kanaaltjes door het Land van Waas! De mening is wel geopperd dat het om de Moervaart kon gaan.³ Indien dit zo is, dan zou een gedeelte van de Moervaart van kunstmatige oorsprong zijn en is de rest te beschouwen als een natuurlijke bijrivier van de Durme. Dit klopt echter niet met de bevindingen van De Vos: langs een bijrivier van de Durme (zoals de Poeke) komen geen Durme-toponiemen voor. Een tweede mogelijkheid – en dit lijkt de meest waarschijnlijke – is dat verwarring ontstaan is met een verdedigingsgracht die door de Spanjaarden gegraven is op het einde van de Tachtigjarige Oorlog, meer bepaald in 1645. Het betreft hier het zogenaamde Nieuw Gedelf. Dit liep vanaf Moerbeke-Terwest tot Rodenhuize vrijwel parallel met de bestaande Moervaart, soms nauwelijks enkele meters er vandaan. In zijn loop werden enkele forten opgenomen, zoals fort Miserie te Wachtebeke en fort Rodenhuize. Ook te Mendonk heeft een fort of schans gestaan. Hierover is vroeger al geschreven.⁴ Drie jaar later, in 1648, was de oorlog afgelopen. Het Gedelf werd enkele jaren later al grotendeels gedempt. Op Overlede, achter de boerderij Herman, is er nog een gedeelte van te vinden. Genoemde gracht werd wel eens ‘de tweede Moervaart’ genoemd. Verondersteld kan worden dat, aangezien deze vrijwel volledig verdwenen is, mogelijk enkel de omschrijving ‘gegraven gracht’ in het collectief geheugen bewaard gebleven is en tenslotte door sommigen toegekend werd aan de huidige Moervaart. Wat, gezien het vorige, duidelijk verkeerd is.

En terwijl we toch bezig zijn: waarom dacht men dat de Moervaart een bijrivier was van de Leie? Vrij eenvoudig: omdat men via de Moervaart per schip de Leie kon bereiken, althans één van de vertakkingen ervan. Bijgevoegde kaart geeft een (schematisch) beeld van de natuurlijke waterlopen in Gent zoals ze er in de vroege middeleeuwen moeten uitgezien hebben.⁵ Diverse ervan zijn

ondertussen reeds verdwenen (maar soms nog in het stratenpatroon herkenbaar) en nieuwe werden gegraven (en later soms weer gevuld). Zoals op de kaart te zien is, splitste de Leie zich in meerdere takken. Voor ons is in eerste instantie de zogenaamde ‘Buitenste Oude Leie’ van belang.⁶ Deze stroomde door de Wondelgemse meersen tot ongeveer ter hoogte van het huidige Meulestede, boog daar af naar het zuiden om in de Schelde te vloeien ter hoogte van de Sint-Baafsabdij (volgens sommige bronnen nog iets zuidelijker). Vanuit Meulestede kon men Gent bereiken via de Middelste Oude Leie. Noordelijker was er dan de Durme.

Schematische voorstelling van de oudste Gentse wateren, met hun verbinding naar het noorden.

Zoals op de kaart weergegeven, bestond er een verbinding tussen de Buitenste Oude Leie (Meulestede) en de Durme te Langerbrugge. Vanuit Langerbrugge zou later nog de Burggravengracht worden uitgegraven.⁷ Te Rodenhuize kreeg de Durme nog het gezelschap van de Zelzaatse Lieve. Het is dus duidelijk te zien dat men vanuit de Durme, via de Middelste Oude Leie, het huidige stadscentrum kon bereiken, ter hoogte van het huidige Sluizeken. Vroeger droeg dit de naam Torfbriel (= turfhaven), omdat daar de turf werd gelost die via de beschreven waterloop werd aangevoerd. Wat men blijkbaar lange tijd niet wist, was dat het verbindingsstuk tussen Langerbrugge en Meulestede geen natuurlijke waterloop was, maar een gegraven stuk, de zogenaamde Gundinisgracht (vermeld in 1131/1145). Het zal duidelijk zijn dat de ontdekking hiervan definitief de doodssteek gaf aan de theorie dat de Moervaart een bijrivier van de Leie was.⁸ Genoemde verbinding is vermoedelijk ontstaan toen handel met het noorden voor Gent steeds belangrijker werd (voor een groot deel turf). Herinneren we eraan dat wegtransport, vooral in de winter, in de middeleeuwen – en zelfs nog eeuwen later – een heikele klus was en daarom, wanneer maar mogelijk, vervangen werd door watertransport. De Gentenaars zijn daarom de Middelste Oude Leie beginnen uitdiepen, om ten slotte, via de Gundinisgracht, Durme en Zelzaatse Lieve, een verbinding met Zelzate te verkrijgen. Men vermoedt dat het gedeelte tussen Rodenhuize en Zelzate in 1238/1239 reeds werd bevaren. Gans deze verbinding, tussen Gent en Zelzate, werd de Schipgracht genoemd. Dikwijls werd ook de naam Moere gebruikt, wegens de verbinding die deze waterloop vormde met de diverse moergebieden in het noorden (waaronder Wachtebeke).

Vrijwel al de genoemde waterlopen bestaan nu niet meer. De Zelzaatse Lieve, het Durmetracé tussen Langerbrugge en Rodenhuize, de Gundinisgracht, en de Middelste Oude Leie (gedeeltelijk) zijn in de zestiende eeuw deel gaan uitmaken van de Sassevaart, of verdwenen later in de gegraven dokken. Het gedeelte van de Middelste Oude Leie, binnen de stad, heeft het langst bestaan. Langs zijn loop kreeg het diverse namen, afhankelijk van de wijk waardoor het vloeide. Het werd pas in de twintigste eeuw opgevuld, te beginnen in 1905/1906, waardoor o.a. het Fratersplein ontstond, goed gekend als parkeerplaats bij iedereen

die vroeger de ziekenhuizen 'den Briel' of Sint-Vincentius moest bezoeken. Verdere dempingen grepen plaats in 1948 en zelfs nog in 1963. Sommige van deze gedeelten waren toen al lang een stinkende open riool. Er bestaat nog heel wat fotomateriaal over.⁹

We hopen met dit artikel enkele misverstanden te hebben rechtgezet. Over de vroegere Gentse noordelijke wateren valt nog heel wat meer te vertellen, maar dat valt buiten het kader van dit artikel. En ook buiten het werkgebied van onze heemkundige kring...

1. VAN ACKER E.: "De Moervaartvallei te Wachtebeke en te Winkel in de middeleeuwen en het Ancien Régime", in: *Jaarboek 2005 van de Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke"*, 2005, Wachtebeke.
2. DE VOS A.: "De middeleeuwse loop van de Durme en haar bijrivier de Poeke", in: *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Gent, 1958, pg. 31-46. Gegevens gebaseerd op dit artikel, evenals een overzichtskaartje, zijn te vinden in: DE MAESSCHALCK L.: "Over Moeren, Turfvaarten en rebelse Gentenaars. Wachtebeke in de middeleeuwen", in: *Jaarboek 1999 van de heemkundige kring "Oud Wachtebeke"*, Wachtebeke, 1999, pg. 62 (kaart) en pg. 66-68.
3. GOTTSCHALCK E.: *De Vier Ambachten en het Land van Saefinghe in de Middeleeuwen*, Van Gorcum, Assen, 1984, pg. 122.
4. Voor meer details over deze gracht en fort Misericie, zie: DE MAESSCHALCK L.: "Fort Misericie en het Nieuw Gedelf van 1645", in het *Tijdschrift van de heemkundige kring "Oud Wachtebeke"*, 2005 nr. 2/3, pg. 7-12.
5. Deze kaart is deels gebaseerd op de kaartjes in DECAVELE J. & DE HERDT R.: *Gent op de wateren en naar de zee*, Mercatorfonds, Antwerpen, 1976, pg. 16 en 24. Mogelijk was de situatie niet zo eenvoudig als hier afgebeeld. Het was in de vroege middeleeuwen blijkbaar niet simpel om de samenvloeiing van Leie en Schelde te definiëren. Vermoedelijk waren er meerdere. Zie hiervoor DEVRIESE L. & GELAUDE F.: "Schelde en Leie: wie mondt uit in wie... en waar?", in: *Jaarboek XLV van de heemkundige kring De Oost-Oudburg vzw*, Gent, 2008, pg. 261-300. Voor wat de verbinding met de Durme / Moervaart betreft beperken we ons echter tot de meer noordelijke waterlopen en speelt deze problematiek geen rol.
6. Vermeld moet worden dat al deze Leie-benamingen vrij recent zijn: ze dateren doorgaans uit de twintigste eeuw.
7. Op de Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden (Ferraris-kaart) is het knooppunt Kale / Burggravengracht en Sassevaart (vroegere Durme/Moervaart) nog duidelijk te zien. Kaart Loochrixy, deel 1.
8. Aangezien de theorie van de bijrivier stand hield tot in de jaren '50, kan deze ontdekking ten vroegste eind dit decennium gebeurd zijn. In 1976 was dit nieuwe gegeven in elk geval bekend.
9. Zie bijvoorbeeld VAN BOST F. & DESMET G., *Archiefbeelden Gent-Centrum, deel 1*, Alan Sutton Uitgeverij, Brussel, 2000, pg. 101, en deel 2, pg. 46 en 98. Welk stort bijvoorbeeld de Tichelrei geworden was, blijkt het duidelijkst uit de foto's die men vindt in: COMMISSIE VAN MONUMENTEN EN STADSGEZICHTEN: *Verdwenen hoekjes van het oude Gent, deel 2*, Gent 1995, nrs. 67-68.

DE BURGERLIJKE STAND VAN WACHTEBEKE IN DE 19^e EEUW

Luc. De Maesschalck

Zoals bekend heeft het negentiende-eeuwse gemeentearchief van Wachtebeke – althans wat er hier ter plaatse nog van rest – enkele jaren onder het beheer gestaan van onze heemkundige kring. Thans berust het in de archiefkelder van het gerenoveerde gemeentehuis.

Gedurende genoemde periode is een aanvang gemaakt met het sorteren en inventariseren van dit archief. Weliswaar waren de meeste documenten min of meer gesorteerd – dikwijls meer min dan meer – en in pakken samengebonden, maar van een echt klassement was geen sprake. Het was onze voorzitter, Guy Hoebeke, die de mouwen oprolde en het werk aanvatte. Een taak die trouwens tot de dag van vandaag voortduurt, zij het dat er ondertussen versterking gekomen is van ons bestuurslid Jef Kinget. Wie in die begintijd in de vroegere kapel van het OCMW binnenkwam, werd daar geconfronteerd met rijen bananendozen met daarin stapels documenten. Buiten deze documenten waren er nog zeer eerbiedwaardige registers te vinden, soms met behoorlijke afmetingen en navenant gewicht, waarvan er trouwens ooit enkele tentoongesteld zijn voor onze leden. Het viel op dat deze, die te maken hadden met de militaire dienstplicht, het meeste succes hadden. Het feit dat men daarin (soms) enkele van zijn vroede voorvaders kon terugvinden was daar wellicht niet vreemd aan.

Onder genoemde bananendozen was er ook één met als opschrift 'Burgerlijke Stand'. Deze bevatte losse documenten die te maken hadden met geboorten, sterfgevallen, huwelijken en dergelijke meer. Kortom: de burgerlijke stand. Aangezien deze – uiteraard – een massa namen bevatten, was het duidelijk dat de Wachtebekenaren ook daar wel interesse zouden voor opbrengen. Ondergetekende nam dan ook het initiatief, in samenspraak met onze voorzitter, om deze documenten verder te inventariseren en onder te brengen in een computerbestand.

In totaal bleek het om 1263 documenten te gaan, die een periode bestrijken vanaf de Franse tijd tot

einde negentiende eeuw. Er moeten er ooit heel wat meer geweest zijn. Zo dateert de eerste teruggevonden huwelijksaankondiging pas van 1815, de laatste van 1889. Dit heeft mogelijk te maken met het feit dat een gedeelte van het archief overgebracht is naar het Rijksarchief te Gent. De teruggevonden documenten werden ingedeeld in vier grote groepen: geboorten, huwelijken, overlijdens en in-/uitschrijvingen in het bevolkingsregister. Elke groep werd nog verder ingedeeld. Zo werd de groep 'geboorten' nog ingedeeld in de rubrieken 'uittreksels uit het gemeentelijk geboorteregister', 'aanvragen tot het bekomen van een uittreksel uit het geboorteregister', 'uittreksels uit het parochiaal doopregister', en nog enkele diverse documenten. Een optredende moeilijkheid hierbij was wel dat bepaalde documenten recto/verso gebruikt werden. Blijkbaar diende af en toe aan papierbesparing te worden gedaan. Stond op de voorzijde een huwelijksaankondiging, dan kon de rugzijde te maken hebben met een overlijden. Het zal duidelijk zijn dat een document maar één keer kon geklasseerd worden, maar het werd in dergelijk geval wel tweemaal in de inventaris opgenomen ('recto' en 'verso'). Van elk document werden de voornaamste gegevens geregistreerd, zoals het jaar van uitgifte, de uitgevende gemeente, familienamen en voornamen. Bovendien kreeg elk document een voorlopig nummer, om terugvinden te vergemakkelijken. Definitieve nummering zal vermoedelijk gebeuren samen met de rest van het archief. Alles samen betekent dit dat men niet over het originele document moet beschikken om kennis te nemen van de voornaamste gegevens die het bevat. Een expeditie naar de gemeentelijke archiefkelder zal bijgevolg niet altijd nodig zijn. Want het was immers de bedoeling al deze verzamelde informatie ter beschikking te stellen van onze leden. Daartoe ligt in ons documentatiecentrum een desbetreffende map ter inzage. De zondagen dat ons praatcafé geopend is, kan deze door iedereen worden geraadpleegd.

Het is echter bij hoger genoemd inventarisatiewerk niet gebleven. Om te vermijden dat een

geïnteresseerde de ganse map dient te doorploegen om een bepaalde familienaam terug te vinden, is een index op familienamen opgesteld. Deze bevat niet minder dan 950 teruggevonden namen. Van elke naam wordt het nummer vermeld van het document waarin hij voorkomt. De samenvatting van deze documenten, zoals hoger beschreven, is dan in genoemde map eenvoudig op te zoeken. Wat de zaak wel kan bemoeilijken, is de schrijfwijze van de familienamen. Veel van onze negentiende-eeuwse voorouders waren ongeletterd, wat met zich meebracht dat de gemeentebediende die een registratie moest doen de naam dikwijls moest spellen op het gehoor af. Met als gevolg dat we – bijvoorbeeld – een Van Doorselaere kennen, maar ook een Van Doorslaer, Van Doorsselaer, Van Doorsselaere en Van Doosselaer ... Stamboomonderzoekers zullen dit probleem wel kennen.

Opvallend bij dit klassemment was het grote aantal documenten dat teruggevonden werd in verband met in- en uitschrijvingen in het bevolkingsregister. Onze voorouders waren blijkbaar minder honkvast dan dikwijls wordt aangenomen. Niet dat ze direct grote afstanden aflegden. Veel inwijkelingen kwamen uit nabijgelegen gemeenten: Moerbeke, Sint-Kruis-Winkel, Evergem, Kluzen, Eksaarde ..., maar enkelen kwamen van verder: Brugge, Gent, Ronsele en zelfs Brussel, om maar

enkele namen te noemen. Van de Wachtebekenen die elders hun geluk zochten kan hetzelfde worden gezegd. We stellen hierbij vast dat de Belgisch-Nederlandse grens blijkbaar geen moeilijkheid opleverde. Westdorpe, Sas van Gent, Koewacht, zijn maar enkele van de Nederlandse dorpen die in de documenten opduiken. Als voorbeeld wordt in bijlage de eerste pagina weergegeven van het bestand 'inschrijvingen in het bevolkingsregister'. Het biedt tevens een beeld van de wijze waarop de inventarisatie werd aangepakt.

We willen niet beweren dat genoemde inventaris alle documenten bevat die teruggevonden zijn betreffende de burgerlijke stand van Wachtebeke in de negentiende eeuw. Zo zijn in het gemeentearchief nog diverse registers te vinden, bijvoorbeeld registers met daarin opgenomen de overleden inwoners, geboorteregisters en dergelijke meer. Verder zijn er ook nog documenten te vinden met betrekking tot het zogenaamde 'inboorlingenschap', een woord dat blijkbaar nu niet meer bestaat. Dit gaat om documenten die moesten aantonen dat een bepaalde persoon wel degelijk in de gemeente woonde. Van al dit materiaal is (nog) geen inventaris opgemaakt.

We wensen onze leden veel plezier bij het opzoeken van hun voorouders!

Bijlage: Burgerlijke Stand 19e eeuw: Inschrijvingen in het bevolkingsregister

Doos	Doc. nr.	Jaar van uitgifte	Afkomstig van	Betrokkene	
				Familienaam	Voornaam
5	740	1815	Zelzate	Willemse	Marie
5	741	1815	Ertvelde	Bouché	Pierre
5	742	1821	Westdorpe	De Rycke	Josephus
				Verhelst	Maria Catharina
				De Rycke	Petrus
				De Rycke	Johanna Jacobus
				De Rycke	Hendrika
5	743	1822	Brugge	Vielran	Jean Baptiste
5	744	1823	Vrasene	Joos	Modestus
5	745	1823	Eeklo	Van Maldegem	Marie Judoca
				Van Zele	Amelia
				Van Zele	Sophia
				Van Zele	Emeliana
				Van Zele	Charlotte
				Van Zele	Pieter

Doos	Doc. nr.	Jaar van uitgifte	Afkomstig van	Betrokkene	
				Familienaam	Voorn
5	746	1824	Sinaai	Van de Velde	Catharina
5	747	1824	Sas van Gent	Goethals	Bernardus
				Michiels	Johanna Maria
5	748	1824	Evergem	Sunitor	Pieter
				Sunitor	Coleta
				Sunitor	Livinus
5	749	1824	Sint-Niklaas	Vercauteren	Amelberg Joseph
5	750	1832	Boekhoute	Wauters	Sophia
5	751	1832	Desteldonk	De Somer	Pieter Francies
5	752	1832	Sint Jan Steen	Huybregts	Maria Catharina
5	753	1832	Winkel	Van Hecke	Aloysius
5	754	1833	Boekhoute	Ronse	Petrus Jacobus
5	755	1833	Vurste	Bruggeman	Judocus
				Willems	Marie
				Bruggeman	Marie Therese
				Bruggeman	Bruno
5	756	1833	Zelzate	De Vliegheer	Dominicus
5	757	1834	Assenede	De Craene	Joannes
5	758	1834	Eksaarde	Geerts	Jacobus
5	759	1834	Sint-Kruis-Winkel	Van de Voorde	Bernardus
5	760	1834	Oostakker	Marquenie	Emanuel
5	761	1834	Sleidinge	Steel	Francies
5	762	1834	Waasmunster	Provost	Felix
5	763	1834	Zuiddorpe	Beulaert	Regina
5	764	1834	Evergem	Du Criez	Pieter
				D'hooghe	Monica
				Du Criez	Jan François

VIER NIEUWE STRATEN IN WACHTEBEKE

Eddy Van Acker

Sinds enkele jaren wordt voor de naamgeving van nieuwe straten door het Wachtebeeks gemeentebestuur beroep gedaan op onze vereniging. De reden hiervoor is dat het Vlaams Gewest bij voorkeur nieuwe straatnamen gekoppeld wil zien aan oude toponiemen.

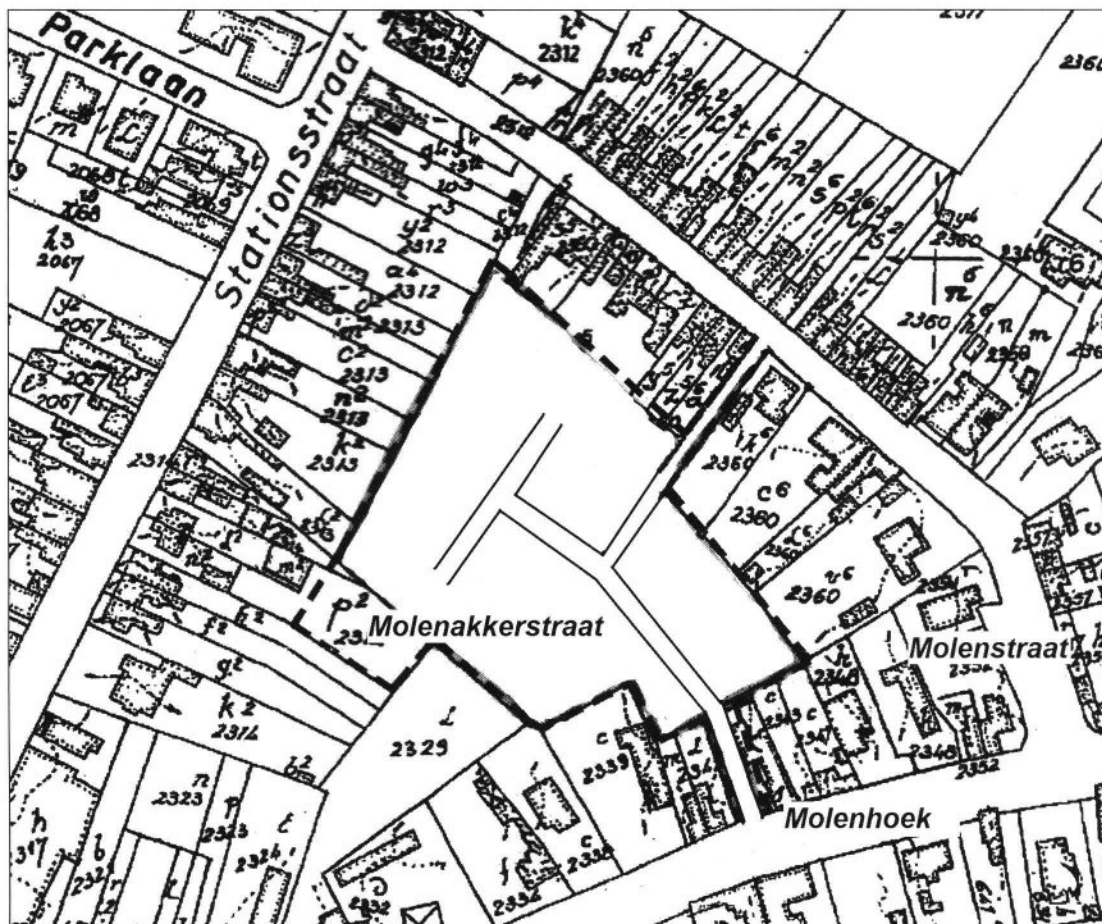
Zo zijn de Hettingestraat in 2003, en de Plassenstraat in 2005 twee voorbeelden van nieuwe straatnamen die door onze vereniging werden voorgesteld en aanvaard.¹

In de loop van 2008 en 2009 kregen we opnieuw de vraag om een viertal straten in enkele nieuwe verkavelingen te benoemen.

1) Molenakkerstraat

De eerste verkaveling situeert zich tussen de Stationsstraat, de Molenstraat en de Molenhoek en zal via deze laatste twee straten ontsloten wor-

den. De namen van deze straten, Molenstraat en Molenhoek, laten eigenlijk niets meer aan de verbeelding over: in deze omgeving stond eeuwenlang de dorpsmolen. Deze molen vinden we meestal terug op de oostelijke hoek van de Molenstraat met de Molenhoek. In de oorlogsrijke 17e eeuw echter werd hij tijdelijk opgebouwd op de zuidzijde van de Molenhoek, ter hoogte van het huidige huisnummer 27. De Molenstraat zelf, als verbinding tussen de Stationsstraat en de Molenhoek, dateert pas uit het laatste kwart van de 19de eeuw en hebben we te danken aan de initiatiefrijke aannemersfamilie Van Mossevelde. Tot die tijd lag hier een meer dan 3 ha grote akker die zich aan beide zijden van de latere Molenstraat uitstrekte: *Den Meulenackere*. De nieuwe verkaveling bevindt zich zo in het zuidwestelijke deel van deze oude akker.

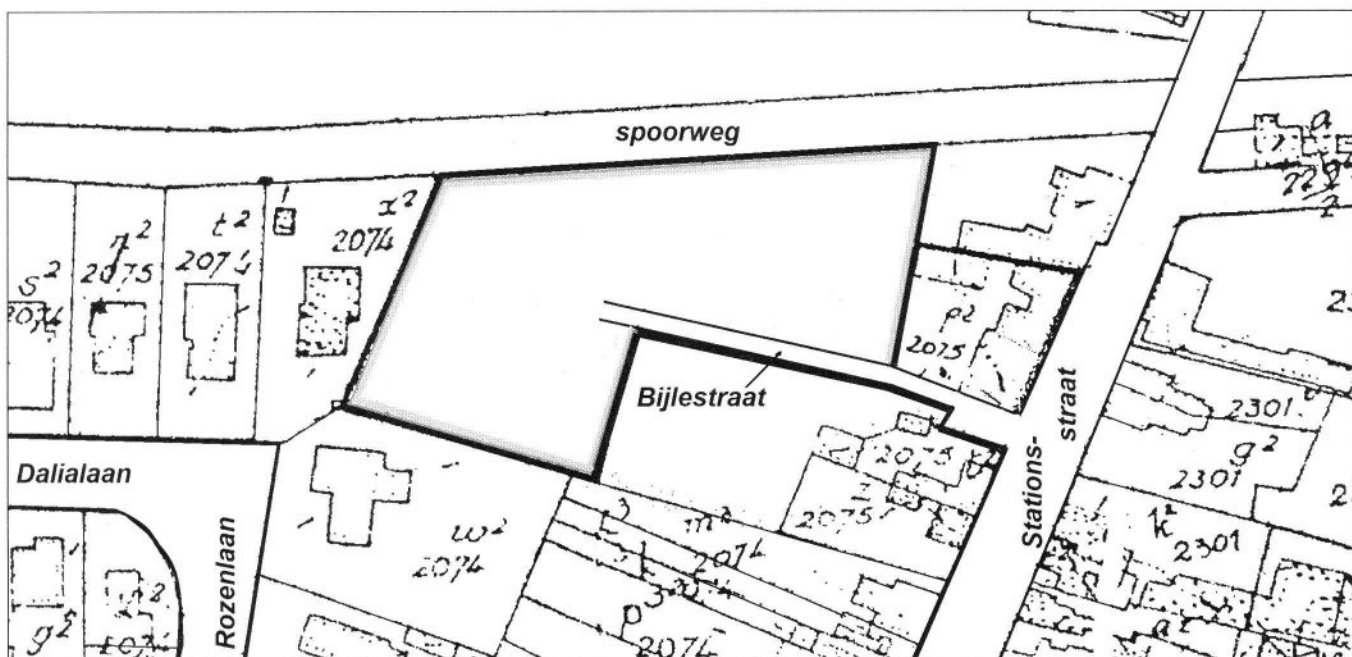
1. DE MAESSCHALCK L.: De Hettingestraat in: *De Vierschaar, Tijdschrift van de Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke"*, jg.30, 2003, nr.3, blz.15.

VAN ACKER E.: De Plassenstraat, in: *De Vierschaar, Tijdschrift van de Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke"*, jg.32, 2005, nr.1, blz.12.

2) Bijlestraat

Een tweede verkaveling vinden we terug op de westzijde van de Stationsstraat, net voor de spoorwegovergang. Ook hier betreft het een eerder kleine inplanting van een elftal woonhuizen. Deze verkaveling wordt ontsloten ter hoogte van de het voormalig poortgebouw naast de woning van de familie De Nys. Voor de naamgeving van deze nieuwe weg hebben we de Bijlestraat voorgesteld. Het betreft hier een verwijzing naar de 17e- eeuwse *Byle*, een meer dan 1 ha grote akker op de zui-

delijke hoek van de Melkerijstraat en de Stationsstraat. In 1656 werd dit perceel omschreven als: *een stic lants genaempt de byle, oost langerstraete.... noort straetien van bet everdys...*² Vele akkernamen werden in de middeleeuwen gekoppeld aan hun vorm. Zo is het toponiem 'De Bek' een verwijzing naar een driehoekig perceel in de vorm van een vogelbek. 'De Bijle', of een bijlstuk, verwijst naar een perceel met een trapeziumvorm, net zoals de vorm van het blad van een bijl.

3) en 4) Het Sint-Pietersveld en de Hoge Akkerstraat

Voor de wegen in het project De Bergen was het vinden van twee namen niet echt een probleem. Dit gebied was al vrij vroeg bij de ontginning van Wachtebeke betrokken en behoorde toe aan de Gentse Sint-Pietersabdij. In een tekst uit 1353, waarin de gronden omschreven worden waarop de Sint-Pietersabdij het tiendenrecht bezat, lezen we: *...in de prochie van Wachtebeke, beghinnende ter Smeitstraete, die houd an die grote strate nordwaerd van Jans stede van den Wincle tote eenen sticke lands dat was myns heren Volkens Uten rosen, en nu houd Jan van den Wincle ter erneliken cheinse, jeghen twelke stic lands zuidwaerd loopt een die gheheeten den gracht, bi sente Pieters van*

*Ghend lande, dat Jan van den Wincle houd en langhe ghehouden heeft in pachte, de welke dycgracht loopt oostwaert duere tsente Pieters land toten lande dat men heet hoghen-acker, en neffens hoghenacker te sente Katelinen, voordwaerds tote eenen berghe lancx daer men pleicht te predekene metten processen...*³

In huidig Nederlands wordt dit:

...in de parochie Wachtebeke, van aan de hofstede van Jan van den Wincle in de Smeitstaat verder in noordelijke richting tot aan het stuk land dat vroeger toebehoorde aan de heer Volkens Utenrosen, maar nu door erfelijke cijns toebehoort aan Jan van den Wincle. Dit stuk land wordt ten zuiden begrensd door de gracht aan de gronden van de

2. DE SMET E.: Bijdrage tot de toponymie van Wachtebeke, in: *Jb. van de Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke"*, jaarboek 1975, blz. 46. De Langestraat is de 17e-eeuwse benaming voor de huidige Stationsstraat. Deze naam werd in de volksmond nog tot in het begin van de 20e eeuw gebruikt. Het straatje van Bet Everdys verwijst naar een landweg naar de hofstede van Bertholomeus of Elisabeth Everdy. Deze hofstede bevond zich ten noorden van het gedeelte van de Melkerijstraat dat aansluit met de Stationsstraat. De naam 'Het Betsen' is daar nu nog een verwijzing naar.

3. VAN LOKEREN A.: *Chartres et documents de l'abbay de Sainte-Pierre*, deel 2, 1871, blz. 66, nr. 1204.

Gentse Sint-Pietersabdij, welke sinds lange tijd door Jan van den Wincle gepacht worden.

De Smeitstraat is de huidige Stationsstraat, terwijl de gracht aan de Sint-Pietersabdij, ook aangeduid als de *dycgracht*, de Catharinastraat en het Axelsvaardeken richting Kalve omvatte. Het voormalige land van de heer Volkers Utenrosen lag dus op de hoek ten oosten van de Ramonshoek en ten noorden van het Axelsvaardeken.

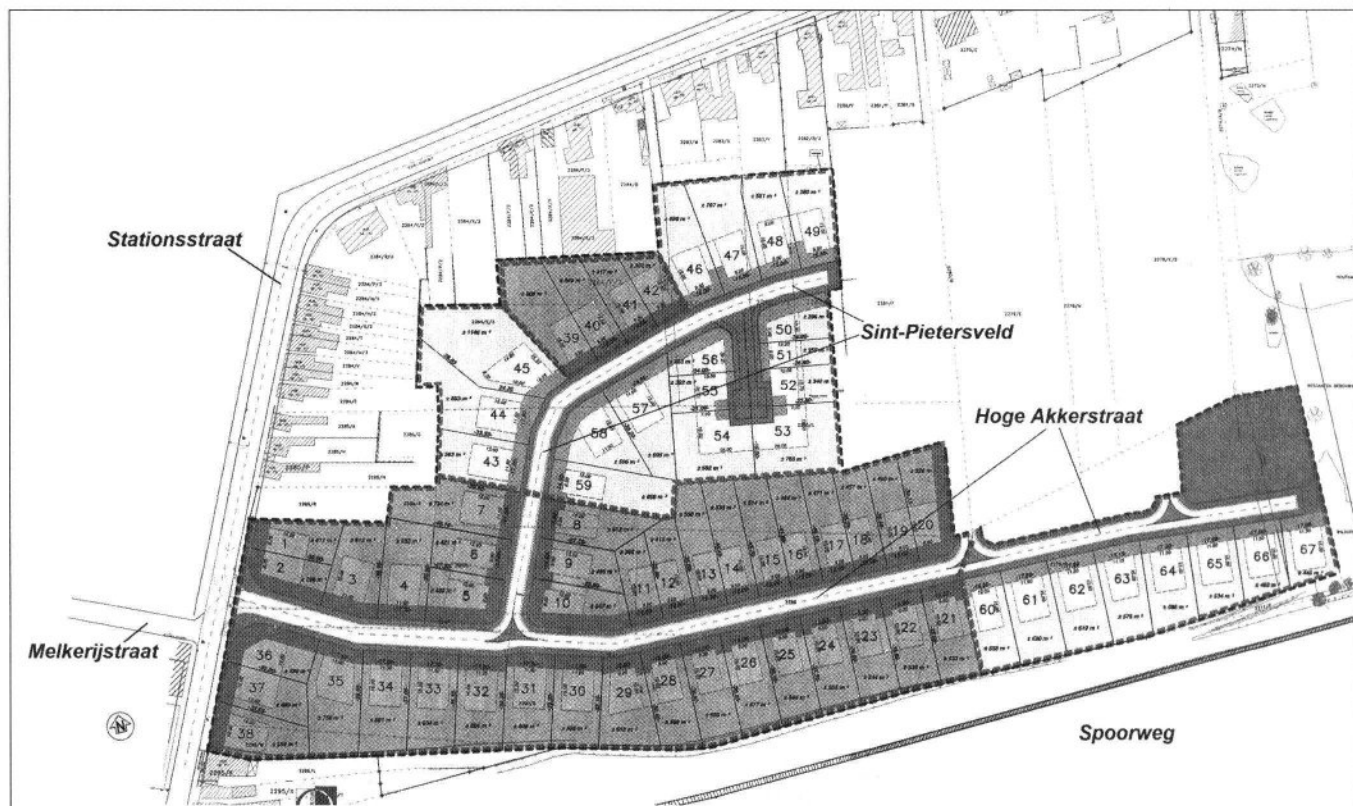
De Dijkgracht loopt in oostelijke richting door de gronden van de Sint-Pietersabdij tot aan de Hoge Akker bij sente Katelinen. Van hier gaan we verder langs de processieweg tot aan een berg.

De vermelding van sente Katelinen en de processieweg toont aan dat hier in de 14e eeuw een kapelletje, gewijd aan Sinte Catharina, stond. Dit kapelletje moet gesitueerd worden aan het kruispunt in het Axelsvaardeken richting Heidebos. De processieweg sloot daar aan op de zuidzijde van het Axelsvaardeken en is nu nog deels in het landschap terug te vinden, en kennen we beter als de kerkwegel naar de Ramonshoek. Dit laat vermoeden dat toen een ommegang plaats vond van aan de kerk, via de huidige Stationsstraat, het Axelsvaardeken tot aan de kapel, om nadien via

de oude kerkwegel tot aan de dorpsmolen in de Molenhoek terug te keren naar het centrum.

In deze 14e-eeuwse tekst wordt niet alleen de Hoge Akker vermeld, maar wordt ook verwezen naar een **berg**, waarnaar het Project De Bergen genoemd is. Deze berg, of hoger gelegen grond, situeerde zich in de omgeving waar nu de kerkwegel de spoorweg kruist. **De Hoge Akker** moet oostelijker gezocht worden, nu in het noorden begrensd door de kerkwegel en in het oosten door het Axelsvaardeken. Deze gronden behoorden toen aan de abdij van de Marquette. In 1652 worden de vermelde gronden van de Sint-Pietersabdij, nu te situeren ten noorden van de kerkwegel, ten westen van het Axelsvaardeken en ten zuiden van de Stationsstraat, omschreven als **het Sint-Pietersveld**. Dit veld had een totale oppervlakte van 3 gemet en 182 roe of 1,6 ha.⁴

Hoewel noch **het Sint-Pietersveld** noch **de Hoge Akker** zich precies binnen de grenzen van het Project De Bergen situeerden, leek het ons als heemkundige vereniging toch opportuun om deze namen voor te stellen.

4. DE SMET E.: Bijdrage tot de toponymie van Wachtebeke, in: Jb. van de Heemkundige Kring Oud Wachtebeke, jaarboek 1975, blz. 116.

Deze schoolfoto dateert vermoedelijk uit de jaren vijftig van de vorige eeuw en werd genomen naast de Walderdonkschool. Wie herkent wie??

OPROEP: Op het kerkhof van Sint-Kruis-Winkel staat het graf van

CLEMENCE DE GRIJZE

Sint- Kruis-Winkel *18.1.1860 †6.3.1926

Haar echtgenoot EDMOND DHAENENS

Sint- Kruis-Winkel *3.7.1864 †14.9.1937

En hun dochter ANNA DHAENENS

Sint- Kruis-Winkel *20.6.1895 †LAFFELIJK VERMOORD 6.3.1954

Dit graf zou in februari van dit jaar verwijderd worden. De drie foto's op dit graf zijn verwijderd in de tweede helft van 2009.

KAN IEMAND ONS EEN KOPIE VAN DIE FOTO'S BEZORGEN? INDIEN NODIG ZORGEN WIJ ZELF VOOR EEN KOPIE EN GEVEN DE FOTO'S TERUG AAN DE HUIDIGE EIGENAAR.

Guy Hoebeke

HET BESTUUR VAN ONZE HEEMKUNDIGE KRING DE VIERSCHAAR vzw

Guy Hoebeke <i>Voorzitter</i>	Walderdonk 62 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 05 38 guy.hoebeke@telenet.be
Eddy Van Acker <i>Vice-voorzitter - Redactie</i>	Geraniumlaan 4 9185 Wachtebeke	Tel. 0470 86 25 73 eddy.van.acker@pandora.be
Luc. De Maesschalck <i>Secretaris</i>	Marcel Herpelinckstraat 28 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 07 23 brigitte.dm@skynet.be
Jacques De Smet <i>Penningmeester</i>	Molenhoek 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 08 55 jacques.desmet97@gmail.com
Wies Creve	Winkelwarande 76 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 72 27
Cesar David	Azalealaan 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 01 62 cesardavid@skynet.be
Yvonne De Maesschalck-De Coene	Rechtstro 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 03 62
Jozef Kinget	Dorp 52 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 96 52 jozef.kinget@telenet.be
Guy Trangez	Melkerijstraat 42 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 94 51
Hilair Van Rompu	Grote Markt 8/B5 9060 Zelzate	Tel. 09 345 00 38 hilairvanrompu@skynet.be
Rita Veldeman	Azalealaan 3 9185 Wachtebeke	Tel. 0485 16 75 91 andre.de.vliegher@pandora.be

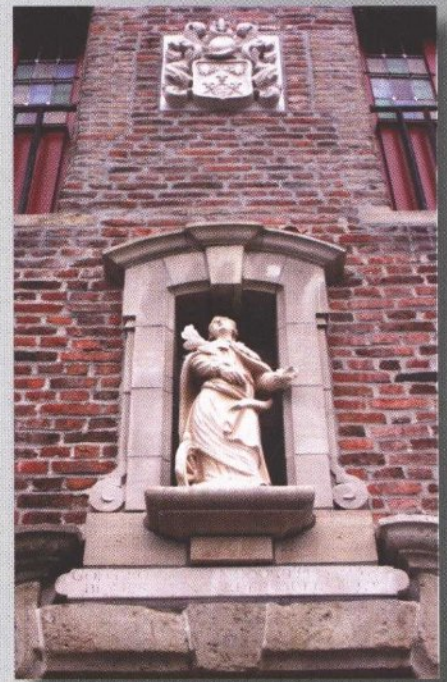
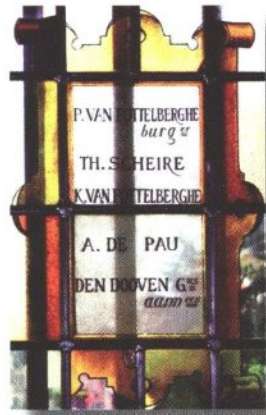
Lid worden kan door betaling van 10 EUR per jaar aan één van onze bestuursleden
of op rekening 448-2594321-57 van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw te Wachtebeke.

Voor deze bijdrage krijgt elk lid het jaarboek en 3 nummers van ons tijdschrift.

Elke 1e zondag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur is iedereen welkom in onze praatherberg « Den Dhust »
en in ons documentatiecentrum en onze tentoonstellingsruimten, in het oude rusthuis « De Mey ».

De Vierschaar

Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Vierschaar" vzw

INHOUDSTAFEL

Woord van de vice-voorzitter <i>Guy Hoebeke</i>	p. 1
Overlijdens <i>Eddy Van Acker</i>	p. 3
Cartografie in de zeventiende eeuw <i>Luc. De Maesschalck</i>	p. 4
70 jaar geleden: mei 1940 <i>Wies Creve</i>	p. 7
Mirakels bestaan: anekdote uit WOII <i>Wies Creve</i>	p. 12
Lied ter gelegenheid der vliegdemonstratie te Overslag op 28 juli 1912 <i>Eddy Van Acker</i>	p. 13
Opsporing verzocht <i>Eddy Van Acker</i>	p. 15

Theofiel Van der Eedt – uiterst rechts – bij de viering op 14 oktober 1977 van het tienjarig bestaan van de heemkundige kring “Oud-Wachtebeke”, in ons toenmalig stamlokaal bij Yvonne, echtgenote Van Petegem, in het Dorp. We herkennen ook (vlnr) Wies Creve en Georges De Laender. (Foto Patrick Waeytens)

THEOFIEL VAN DER EEDT (1936-2010)

We beginnen dit Woord met droevig nieuws. **Theofiel Van der Eedt**, bestuurslid van het eerste uur van onze heemkundige kring “Oud-Wachtebeke”, is niet meer. Hij is totaal onverwacht van ons heengegaan, terwijl hij aan het werken was in zijn tuin, één van zijn lievelingsplekken. Zaterdag 22 mei vond zijn uitvaartplechtigheid plaats in de Sint-Catharinakerk. Hij was een geliefd en bekend man, getuige daarvan het vele volk op zijn begrafenis.

Wat ons altijd bij zal blijven is de hartelijke en gastvrije ontvangst die Theofiel en zijn echtgenote, **Maria L'Écluse**, ons telkens weer betoonden als we even langs kwamen.

Hij droeg onze kring een warm hart toe en stond steeds klaar om ons te helpen. Zo zegde hij zijn volle medewerking toe aan de Open Monumentendag 2010 te Wachtebeke, dag gewijd aan molens en maalderijen, o.l.v. cultuurfunctionaris

R. de Pauw. Hij kwam tweemaal aan de orde in onze publicaties: éénmaal in het artikel “Molens te Wachtebeke” geschreven door ondergetekende in het jaarboek 1977, waarin zijn grote liefde voor het “muldersvak” bleek, en een tweede maal met een artikel van Luc. De Maesschalck “De dieselmotor van maalderij Van der Eedt” in ons eerste tijdschrift van 2008. Theofiel was ook één der voornaamste bronnen voor het artikel over de boswachters van Sidmar in Sidmar-nieuws, personeelsblad van het toenmalige Sidmar. Hij verschafte eveneens inlichtingen i.v.m. de beerhandel en de prijzj van landbouwgronden. Met hem verliezen we een baken van kennis over het Wachtebeke van vroeger. We zullen hem missen. We bieden hierbij onze innige deelneming aan mevrouw Van der Eedt.

SCHENKINGEN

** Schenking boeken*

Begin april van dit jaar kregen we van ons medelid en medehelper **Luc Roels** een pakket gave fotoboeken hoofdzakelijk over Zeeuws-Vlaanderen. Andere boeken handelden over Vlaams- en Noord-Brabant, Antwerpen, Zuid-Limburg, Henegouwen en Waasmunster. Het zijn prachtige documenten over het volksleven van vroeger. Uiteraard zijn deze werken in te zien in ons documentatiecentrum de eerste zondag van elke maand. Luc, hartelijk dank.

** Grenspalen Overslag*

Ondergetekende kocht twee exemplaren van het tijdschrift van de H.K. van Terneuzen. Ze bevatten inlichtingen over de **grenspalen** tussen Nederland en België, ook over die van Overslag. Deze publicaties zijn te raadplegen in ons documentatiecentrum.

** Doodsprentjes en jaarboeken*

Een woord van dank ook aan Mevr. Agnes Droesbeke voor een hele reeks doodsprentjes en een pak jaarboeken en tijdschriften van onze

heemkring. Van sommige boeken hebben wij geen voorraad meer, zodat de gift meer dan welkom was.

* Voor onze woonkamer

Van ons medelid, mevrouw Anny Couché, ontvingen we een calvarie, een kruis, een O.-L.-Vrouwbeeld en een kandelaar. Die zullen een plaats vinden in de woonkamer, naast het lokaal van Den Dhust. Hartelijk dank aan mevrouw L. Vereecken.

OPROEPEN

* Anna Dhaenens

Onze oproep om een kopie van de foto's die op het graf van Anna Dhaenens te Sint-Kruis-Winkel stonden heeft tot nu toe niets opgeleverd. Wel kwam er een reactie waar we meer over de gebeurtenissen in 1954 kunnen te weten komen.

* Wachtebeke en omstreken in Amerika

Aan het artikel "Cyriel Van Puyvelde" in het jaarboek 2009 komt in 2010 een vervolg, met nadruk op **Evelyn Accoe**, de echtgenote van **Albert Van Puyvelde** en met hun activiteiten in hun vereniging Center for Belgian Culture in Moline (Illinois). Wat vooral opvalt is dat het bakken van wafels zo'n belangrijke rol speelt. Een oproep aan leden van deze vereniging, oorspronkelijk uit onze streek afkomstig, bleven spijtig genoeg, zonder resultaat.

ACTIVITEITEN

* Restauraties

Jozef Kinget, onze verantwoordelijke voor restauraties, diende drie dossiers in bij het Verbond voor Heemkunde Oost-Vlaanderen: de Vierschaar van Wachtebeke en een kapelletje en een huis in Sint-Kruis-Winkel. Dit ondanks het feit dat hij begin mei een zware val maakte, toen hij terugkeerde van de bestuursvergadering. Hij verkeert nu nog in de revalidatieperiode. We wensen hem een spoedig herstel toe.

* Staats-Spaanse linies

Het melden waard voor de liefhebbers is het bestaan van een vereniging rond de forten en verdedigingswerken uit de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) tussen de Nederlanden en Spanje. Mw. **Melissa Buffel** is de drijvende kracht. Alles

wat georganiseerd wordt rond de forten, een opening van een nieuwe wandelroute, een herinrichting die in de kijker wordt gezet,... kunt u gerust aan haar doorgeven. Zij plaatst het meteen op de website www.staatsspaanselinies.eu. melissa.buffel@west-vlaanderen.be

VERSCHAFFEN VAN INLICHTINGEN

* Geschiedenis Puyenbroeck

Onze vraagbaak **Eddy Van Acker** verschaftte inlichtingen aan M. De Bruyne over het domein Puyenbroeck. De bedoeling van dhr. De Bruyne is een DVD te maken over de geschiedenis van het domein, dit ten behoeve van de karpervissers aldaar. Gezien de tijd die dikwijls verloopt tussen twee opeenvolgende karperbeten, misschien geen slecht idee.

STAMBOMEN

Guido Van Kerckhove hielp M. B. Martens bij zijn onderzoek naar zijn voorouders in de families Martens en De Block.

Ook M. H. Bruyland werd door hem geholpen voor de familie Beck. Spoor dat echter doodliep op een vrouwelijke voorzaat.

SLACHTOFFER VAN ONS SUCCES

De artikels van ons jaarboek 2009 vielen zo in de smaak, dat we exemplaren moesten laten bijdrukken. Gelukkig bewaart de drukkerij Geers-Meskens het bestand van de jaarboeken gedurende meerdere maanden. Niet alleen de artikels over mensen, ook dat over de bunkers wekte de belangstelling van mensen buiten onze kring. De kans zit er dik in dat we in het jaarboek van 2010 vervolgen krijgen op de artikels over de Hongaarse Anna en over de familie Van Puyvelde en misschien zelfs over een nieuw type bunker uit W.O. I te Mendonk. Voeg daarbij de uitgestelde publicatie over het maken van aardappelbloem en het nieuwe jaarboek begint vorm te krijgen.

Guy Hoebeke
voorzitter

Overlijdens Wachtebeke (01/02/2010 – 06/05/2010)

Leonce HAMERLINCK Echtg. Anny van Roeyen	Stationsstraat 169	° St.-Kruis-Winkel † Gent	09.05.1943 01.02.2010
Marrigje KORVER Echtg. Cornelis van Geijn	Meersstraat 31	° Wilnis (NL) † Gent	06.07.1942 02.02.2010
Clara Emma DE SCHEIRDER Wed. Petrus De Muynck	Meersstraat 68	° Bassevelde † Eeklo	05.04.1923 11.02.2010
Maria Josephina VANDENBEMPT Wed. Maurits Van de Vyver	Godshuisstraat 13	° Roosbeek † Wachtebeke	18.10.1929 19.02.2010
Germana Maria DE WEIRDT Wed. Octavus De Vos	Meersstraat 31	° Gent † Gent	09.02.1921 21.02.2010
Hermann Fritz KAHLING Wedn. Henrietta Van Loocke	Meersstraat 74	° Stralsund (BRD) † Wachtebeke	03.05.1937 25.02.2010
Maria BARANIK Wed. Adolf De Beule	Godshuisstraat 13	° Slawkow (PL) † Wachtebeke	18.08.1924 04.03.2010
Germaine ACKE Wed. Gustaaf Van Cleemputte	Meersstraat 31	° Moerbeke (Waas) † Vilvoorde	05.03.1914 07.03.2010
Freddy Henri ROOSENBOOM	Zwaluwlaan 62/A	° Jette † Wachtebeke	10.12.1949 09.03.2010
Ivonne SEYSSSENS Wed. Clemens Van Brussel	Godshuisstraat 13	° Wachtebeke † Wachtebeke	03.08.1919 10.03.2010
Yvette Marie DE LA RUELLE Wed. Julien Raes	Bosstraat 13	° Wachtebeke † Wachtebeke	02.10.1933 11.03.2010
Zulma Antoinette VEREECKE Wed. René Van Waes	Groenstraat 100	° Evergem † Gent	20.12.1932 18.03.2010
Bertha Stephania CREVE Wed. Ernest Van Kerckhove	Godshuisstraat 13	° Antwerpen † Wachtebeke	19.04.1919 18.03.2010
Julien Theofiel L'ECLUSE Echtg. Simona Baes	Stationsstraat 184	° Wachtebeke † Gent	09.07.1929 19.03.2010
Julie Laure VERCAUTEREN	Stationsstraat 24	° Gent † Wachtebeke	17.08.2000 31.03.2010
Flavia Martha POELMAN Wed. Robert Bekaert	Meersstraat 31	° Heusden † Wachtebeke	20.04.1916 05.04.2010
Clara Maria DELLAERT Echtg. René Bauwens	Dorp 104/0101	° Boekhoute † Wachtebeke	23.05.1919 06.04.2010
Willy DAVID Echtg. Lea Thiron	Axelsvaardeken 51	° Zelzate † Gent	25.09.1934 07.04.2010
Gerarda Maria HOFMAN Wed. Cyrillus Creve	Godshuisstraat 13	° Wachtebeke † Gent	30.01.1922 15.04.2010
Remi Joannes SEELS Wed. Rozina Michiels	St.-Franciesdijk 13	° Wachtebeke † Wachtebeke	14.07.1923 24.04.2010

Georgette M. DE MAESSCHALCK	Langelede 81	° Wachtebeke	05.02.1934
Wed. Henricus Dellaert		† Wachtebeke	01.05.2010
Alphonsina Florentina DE MEYER	Godshuisstraat 13	° Sas van Gent (NL)	02.07.1918
Wed. Albert De Mul		† Gent	06.05.2010

Overlijdens Sint-Kruis-Winkel (18/01/2010 - 03/06/2010)

Jozef VAN DE STEENE	Marcel Herpelinckstraat 6	° Wachtebeke	21.03.1936
Echtg. Marcella van de Vijver		† St. Kruis-Winkel	13.03.2010
Freddy Clemens WAELPUT	Winkelwarande 16	° St. Kruis-Winkel	18.11.1941
		† St. Kruis-Winkel	23.04.2010
Valère DE RYCKE	Albert De Smetstraat 33	° St. Kruis-Winkel	28.12.1924
Echtg. Denise Claeysens		† Gent	03.06.2010
Kamiel VAN DE VAERD	Marcel Herpelinckstraat 8	° Evergem	20.12.1925
Wedn. Cecile Verhoeven		† Gent	03.06.2010

CARTOGRAFIE IN DE ZEVENTIENDE EEUW

Luc. De Maesschalck

De naam van Gerard (Gerardus) Mercator is de meesten onder ons wel bijgebleven uit de lessen in de lagere school. De cartograaf Mercator, in Rupelmonde geboren, is voornamelijk bekend gebleven door zijn wereldkaart waarbij hij voor de eerste maal de zogenaamde ‘mercatorprojectie’ toepaste. Gekend is ook zijn kaart van Vlaanderen. Maar hij publiceerde meer dan dat. Zo was hij de eerste die een kaartenatlas produceerde die naam waardig. Hij verscheen in 1595, een jaar na zijn overlijden. In feite is deze nooit volledig geraakt: Mercator was een wetenschapper, die nauwkeurigheid een eerste vereiste vond. Hij wilde steeds de meest recente informatie verwerken, en wachtte daardoor dikwijls (te) lang met publicatie van zijn kaarten.

Mercator leefde nog in de zestiende eeuw. Antwerpen was toen het centrum van de cartografie: het in kaart brengen van (nieuwe) landen en streken. Dat veranderde na 1585, toen de stad werd veroverd door de hertog van Parma tijdens de Tachtigjarige Oorlog. De Schelde werd gesloten, Antwerpen onbereikbaar vanuit zee. Een groot deel van onze elite, wetenschappers inbegrepen, week uit naar het noorden. De cartografen gingen mee, meestal naar Amsterdam. En zo

werd na 1590 Amsterdam het nieuwe centrum van de cartografie. De periode van de grote ontdekkingen, die begonnen was met Columbus in 1492, was nauwelijks achter de rug. Men was volop bezig de grenzen en het binnenland van al die nieuwe gebieden te verkennen. De burgerij wou wel eens weten wat dat allemaal opleverde, met als gevolg dat geografische kaarten zeer in trek kwamen. Het aanbod volgde de vraag: de cartografie kende een hoge bloei. Werden er oorspronkelijk enkel losse kaarten gedrukt, dan werden ze nu gebundeld uitgegeven: de atlas werd gemeengoed. Het was niet enkel de betere klasse die zich die aanschafte: er werden eveneens uitgaven op de markt gebracht die konden gekocht worden door minder kapitaalkrachtigen. Zelfs pocketformaten verschenen!

In Amsterdam bleven tenslotte twee grote concurrenten over: Janssonius en Willem Jansz. Blaeu. Rond 1630 verschenen hun eerste atlassen, die de atlas van Mercator – die toen nog in zwang was – moesten vervangen. Maar, in tegenstelling met de uitgave van Mercator, waren deze puur commercieel gericht. Het ging er om de concurrent voor te zijn. Geen enkele heeft ooit Amsterdam verlaten om ter plaatse opmetingen uit te voeren ten

behoefte van een nieuwe kaart. Wat in wezen ook niet voor alle kaarten mogelijk was, het ging immers om wereldatlassen. Waar haalden ze hun informatie dan vandaan? Heel eenvoudig: om te beginnen van vroegere kaarten, die ze aanpasten indien ze daar bijkomende informatie over verkregen hadden. Daartoe werden eventueel zeelui gecontacteerd die vreemde landen bezocht hadden. Of er werd geschreven naar andere (buitenlandse) uitgeverij, om kaarten aan te kopen. Of er werd – zonder scrupules – gekopieerd van een concurrent. Auteursrechten bestonden immers niet. Kortom: een nieuwe atlas was een mengsel van oude en nieuwe kaarten. De uitgever had de noodzakelijke taak alle kaarten op eenzelfde formaat te brengen. Anders gezegd: er dienden meestal nieuwe koperplaten te worden gegraveerd ten behoeve van het afdrukken. Doorgaans werden dan ook nieuwe randversieringen aangebracht, maar dat was niet altijd het geval.

In 1662 publiceerde Joan Blaeu, zoon van Willem, zijn *Atlas Major*, het meesterwerk van die tijd. Hij werd in 1665 heruitgegeven, in het Latijn. Hij omvatte in totaal 594 kaarten, samengebracht in 11 banden. Naast kaarten bevatte de atlas nog talrijke teksten als beschrijving van wat was weergegeven. De hele wereld was er in afgebeeld, voor zover die toen al gekend was tenminste. Het was het grootste en duurste boekwerk van toen. Er werden zelfs speciale boekenkasten voor ontworpen, waarin de atlas werd opgeborgen, liggend, zoals toen gebruikelijk was. Alhoewel hij meer dan een eeuw lang toonaangevend zou zijn, zijn er maar weinig exemplaren van overgebleven. De Duitse uitgeverij Taschen (Keulen) heeft deze atlas heruitgegeven, in zes delen. Het oorspronkelijk deel *Belgica Regia et Belgica Foederata* is verschenen onder de Nederlandse titel *De Lage Landen*. Het bevat 63 kaarten in groot formaat, met drietalige verklaringen (Nederlands, Frans, Engels). De volledige Zeventien Provinciën van vroeger zijn er in afgebeeld, per regio (Oudburg, Vier Ambachten, Land van Waes...), inbegrepen het gedeelte van Frans-Vlaanderen dat toen nog tot de Spaanse Nederlanden behoorde.

Dat de *Atlas Maior* opgesteld is volgens de hoger vermelde methodes is er duidelijk aan te zien. Een gedeelte van de kaarten heeft het noorden

bovenaan, zoals vandaag algemeen gebruikelijk, maar bij andere moeten we rechts het noorden zoeken, of zelfs aan de linkerkant. Ze zijn dus duidelijk niet alle uit dezelfde bron afkomstig. Bij het hier afgedrukte fragment van de kaart van de Vier Ambachten (de ambachten Boekhoute en Assenede zijn weergegeven) dient u niet te zoeken: het noorden ligt waar we het gewoon zijn, bovenaan. Opvallend is dat de grens tussen de Spaanse Nederlanden en de Verenigde Provinciën niet ingetekend is. Mogelijk dateert de kaart in werkelijkheid van voor 1648. Maar misschien ook niet: in 1662, jaar van de eerste uitgave, lag de grens nog niet helemaal vast. *De Caerte van Limiets-scheydinge van den Jaere 1664* diende nog duidelijkheid te brengen. Trouwens, tot in de tweede helft van de achttiende eeuw waren er nog discussies over de nauwkeurige ligging van de grens, onder andere in verband met Overslag. Op genoemd kaartfragment is eveneens een deel van de gebieden te zien die onder water gezet werden tijdens de oorlog. Ook de talrijke forten, samen met (een deel van) de zogenaamde fortendijk die Axel diende te beschermen, zijn duidelijk weergegeven.

Op deze kaart valt eveneens op te merken dat de zuidelijke grens van de Vier Ambachten gevormd wordt door de Zuidlede. Dat bleek al uit de atlas van de Wachtebeekse belopen uit de achttiende eeuw en uit de beschrijving van de percelen uit het landboek van 1662 (beloop 6). Mendonk is op de kaart niet weergegeven, alhoewel het toen al eeuwenoud was. Maar velen onder ons zullen zich nog de tijd herinneren dat het gebied waar – bijvoorbeeld – nu het Provinciaal Domein ligt, tot Mendonk behoorde.

De vraag die we ons stellen is dan: wanneer is Wachtebeke een stuk van zijn grondgebied aan Mendonk kwijtgeraakt, namelijk het gedeelte tussen Zwarte Gracht en de vroegere Peerdendam (westwaarts de Meersstraat), en het gedeelte tussen de Swarten Dam (nu Craenendam) en Zuidlede (oostwaarts de Meersstraat)? En wat was daar de reden toe? Grondgebied dat tenslotte weer verworven werd bij de annexatie van Mendonk door Gent (31 december 1964). Blijkbaar was men toen goed op de hoogte van de originele situatie!

---

70 JAAR GELEDEN: MEI 1940

Wies Creve - 10 mei 2010

Hoewel het vandaag, 10 mei 2010, precies 70 jaar geleden is, herinner ik het mij nog heel goed. Op 10 mei 1940 was ik nog maar negen jaar en negen maanden oud, maar dat er iets op til was, wist ik wel. Ik las immers "de gazet". Niet de politieke kwesties, maar wel wat verscheen over de "Engelsch-Fransche oorlog tegen Duitschland". In de school hadden we les gehad over de mijnen – de koolmijnen waren dat dan natuurlijk! – en als ik dan las dat een schip op een mijn gelopen was, kon ik mij dat moeilijk inbeelden. Hoe kon een boot in Limburg of in de Borinage geraken? Maar het moest toch wel zo zijn, want het stond in "de gazet".

Al maanden leefden we in een koortsachtige stemming, zó koortsachtig, dat we bij de nieuwjaarswensen al wisten dat de wens "Gelukkig Nieuwjaar" niet in vervulling zou gaan. Mijn vader, Maurits Creve, was secretaris van wat de "burgerwacht" genoemd werd. De mannen die daarbij ingelijfd waren moesten voortdurend een of ander belangrijk punt in de gemeente bewaken: bruggen, overgangen aan de grens met Nederland... De papiertjes waarop de bezigheid van die mannen werd bekendgemaakt moest ik nu en dan per fiets aan sommigen van hen rondbrengen.

Alle dagen, 's morgens, 's middags en 's avonds, vlogen we naar onze radio. Het was een nieuwe Telefunken, een Duits toestel dan nog wel!... En ja, op 10 mei, dan kwam het...

Om zes uur 's morgens lag ik al wakker in bed. Ik hoorde een gestommel: pa ging naar beneden. Een gekraak: de radio zette aan. En maar een paar ogenblikken nadien riep pa naar boven: "Duitschland heeft den oorlog aan Holland verklaard". Ik bolderde naar beneden, precies op tijd om te vernemen dat de oorlog ook aan België verklaard was. Dat we moesten oppassen voor valschermspringers en allerlei verdachte individuen, die spionnen van de "Vijfde Kolonne" konden zijn... Belangrijker vond ik, en ik spitste mijn oren toen ik het vernam.: "alle scholen worden gesloten tot nader bevel...".

Ik bleef fijntjes thuis. De radio had het immers gezegd. Iets voor half negen trokken andere jongens zoals gewoonlijk voorbij ons huis in de Kerkstraat in de richting van de Walderdonkschool. Waarachtig, een kwartier later kwamen ze al terug! De meester had het dus ook gezegd!

Heel onze buurt stroomde even later samen om naar omhoog te kijken om te zien waar dat zwaar geronk wel vandaan kwam. Een mooiere maand mei zullen we wel ons leven lang niet meer meemaken. Stralende zon, egaal blauwe lucht. Heel even soms wat lichte witte wolkjes. En daar hoog dartelden kleine zwarte punten door elkaar: jachtvliegtuigen. Direct daarna een hele formatie bommenwerpers, weerom in de rug beschermd door enkele éénmotorige toestellen. Het Belgische luchtafweergeschut kwam in actie: vijf kanonschoten dreunden na elkaar. Maar ook niet meer dan vijf. We wisten zelfs niet dat ergens in de buurt een kanon was opgesteld. En nog minder waren we ervan op de hoogte dat het tuig was uitgerust met één lader van vijf relatief lichte granaten. Onmiddellijk daarna doken we verschrikt weg, want we hoorden laag overscherende vliegtuigen naderen. Het waren tweedekkers en, nota bene, dan nog Fransen!

Samen met heel wat nieuwsgierigen was ik naar de hoek van de straat gerend. Daar waren net twee Franse motorfietsers voorbij gereden, wegenspolitie voor eindeloze colonnes autobussen, volgepropt met Franse soldaten, geweer op de rug en helm aan de gordel. Nogal wat van die bussen waren getooid met Belgische vlaggetjes, maar bijna alle waren bedekt met hele takkenbossen. Men had toen blijkbaar nog niet veel kaas gegeten van het begrip camouflage, want die rijdende struiken op een door huizen afgelijnde weg moesten wel perfect zichtbaar geweest zijn vanuit de lucht. En wij maar roepen naar die soldaten, en zij maar wuiven... ze zouden ginds ergens wel "den Duits" gaan tegenhouden!

De jongens van mijn leeftijd, ikzelf inbegrepen, waren schor en bijna hees van het roepen naar

onze bondgenoten. Toen de sliert na lange tijd toch even ophield, renden we zo vlug als mogelijk naar het dorp. Daar waren de twee motorfietsers al teruggekeerd; ze hadden postgevat op de hoek van de Meersstraat. We hoorden een oorverdovend gerammel naderen: ongelooflijk, een tank! Ietwat later nog een, en dan weer een sliert vrachtwagens met Franse soldaten: blanke, bruine en zwarte. Die hielden halt. Nog nooit hadden we een dergelijke bedrijvigheid op het dorp gezien. Sommigen onder ons hebben wel hier of daar een pak koekjes of een reep chocolade buitgemaakt; aan de bakkerij van Richard Verplancke, op de hoek van de Kerkstraat, liet een Franse soldaat ons zelfs van zijn rode wijn proeven!

Toen ik in de namiddag thuiskwam, was de hele buurt bij ons vergaderd. Met algemene stemmen werd door de "wijzen" besloten op ons hof een schuilplaats tegen beschietingen aan te leggen. Met verenigde krachten werd direct begonnen met het graven van een lange, brede sleuf. De wanden werden met opgevulde zandzakken versterkt. Sommigen waren van oordeel dat, weerom met het oog op camouflage, de schuilplaats aan het zicht moest onttrokken worden door er een houtmijt bovenop te plaatsen. Onze naaste buurman, Laurent Coppens, die zelf aan het front had gestaan tijdens de Eerste Wereldoorlog, raadde dat ten stelligste af: brandgevaar! Hij kon het weten, vond men, en dus werd het geheel met een plat dak afgedekt: golfplaten en planken, belegd met teerpapier. Dat laatste moest er ook bij: men kon toch nooit weten dat het nog zou regenen!

* * *

Dezelfde avond arriveerde een Belgische luitenant bij Laurent, om daar de nacht door te brengen. De Belgen waren op doortocht, zei men. Er werd aan deze – in onze ogen – hoge officier gevraagd wat hij vond van onze "abri", in ons Wachtebeeks "onderstand" genoemd. Hij verklaarde na een gewichtig aandoend onderzoek dat het een "goeie" was. Ik keek toch een beetje beteuterd toen hij ook zei dat hij waarschijnlijk niet tegen een bom bestand zou zijn; mijn vader scheen dat echter zeer natuurlijk te vinden.

's Anderendaags was de luitenant al vroeg weg. Aan de hoek van de Kerkstraat en het Rechtstro zagen we weerom eindeloze files Franse wagens

voorbij komen. Maar wat was dat nu? Ze reden in de tegenovergestelde richting! Met zoveel, allen met een geweer, en toch konden ze "den Duits" niet weghouden, scheen het.

Niet lang daarna kregen we Belgische afdelingen te zien, die langzaam uit het oosten aankwamen. Anderen haastten zich wat meer om in de richting Zelzate te verdwijnen. De opperste raad bij ons in de Kerkstraat wist ons al gauw te vertellen wat de bedoeling was. Het gros van het korps zou het kanaal Gent-Terneuzen oversteken en daar stelling nemen: totaal ondoenbaar voor de Duitsers om aan de overkant te geraken, dat had de IJzer gedurende de eerste oorlog toch wel bewezen. Maar in afwachting dat de Duitsers verder naar hier oprukten, zou men het hen zo lastig mogelijk maken. De bruggen over de Moervaart zouden in de lucht geblazen worden, mitrailleurkasten zouden her en der langs de wegen de opmarcherenden hinderen en ook in het centrum van Zelzate zouden nogal wat versperringen worden aangelegd.

De families die in de onmiddellijke nabijheid van de bruggen woonden waren er vet mee! De soldaten van een Belgische genieafdeling begonnen de springstof onder de bruggen aan te brengen en sommeerden de bewoners zo snel als mogelijk hun huizen te verlaten. Op Overlede waren dat onder andere de families Van de Wiele, Fermont, Van Kerckvoorde, Karel Neyt en Gust Willems. Met pak en zak beladen verdwenen ze alle in een of andere richting. Ergst van allen was het gezin De Vetter er aan toe. Met hun vier kinderen konden ze heel moeilijk weg, want moeder Evarista kon elke dag bevallen van haar vijfde! Toch bleef hen geen andere keuze. Langs de Meersstraat, waar behalve de vluchtelingen en soldaten geen enkele andere burger meer te bespeuren viel, zakte elke groep af naar een of ander adres in de gemeente waar ze familie of andere kennissen hadden. Soms viel dat niet zo goed mee, soms werden ze ook met open armen ontvangen.

Behalve mannen in kaki-uitrusting was verder geen levend^oziel in de straten te zien. Toen onze Belgen de vijand toch wel al snel dichterbij meenden te weten, hoorden we, ook in de aanpalende straten, enkele knalharde ontploffingen: de bruggen waren er niet meer. Maar ook bijna alle ruiten, zowel op Overlede als aan Kalvebrug, waren aan diggelen

geblazen. Wat we allen weten sinds we televisie-beelden zien van dergelijke catastrofes in de hele wereld, gebeurde ook hier: altijd vindt men bepaalde individuen die zodanig op geld uit zijn dat ze alle gevaar negeren. Ook hier werd dus geplunderd; jammer genoeg niet alleen door soldaten!...

In een om zo te zeggen verlaten dorp kwam de eerste Duitser op een motorfiets aanrijden. Het was 20 mei. Precies op die datum werd de jongste van het gezin De Vetter in de Molenhoeke geboren. Niemand kan nog navertellen hoe en waar het precies is gebeurd. Zeker is, dat dokter Martens, die werd opgeroepen, door de verwarde en gevaarlijke toestand werd belet te komen, of gewoonweg niet durfde. Er zal dus wel een vroedvrouw bij te pas gekomen zijn. Jammer genoeg hebben we niet meer kunnen uitmaken wie dat dan wel zou geweest zijn. Zij verdient een ereteken.

Op diezelfde twintigste mei kwam Cesar De Vos om het leven. Hij woonde in de Meersstraat op het erf waar later de familie De Craene nog heeft gewoond en waar we lang Jeroom Helskens gekend hebben, die met een dochter De Craene is getrouwd. Cesar is plots gestorven toen hij van een ladder omlaag stortte. Hij was bij leven secretarischatbewaarder van de Confrerie van de Heilige Ambrosius en daardoor werd later in de annalen van die vereniging vermeld dat hij "in de Heer ontslapen" is op die 20e mei. Maar sommigen vertellen daarbij dat hij gevallen is, gevat door een plots opkomende schrik bij de hevige ontploffing toen de brug op Overlede werd vernield. Eén van beide versies moet zeker niet correct zijn. De brug is al vóór 20 mei in de lucht gegaan, voor de Duitse soldaten hier arriveerden. En als het toch juist zou zijn dat hij pas op 20 mei is omgekomen, dan moet zijn val een andere oorzaak gehad hebben.

Stilaan zagen we meer en meer feldgrau, Duitse uniformen, in de straten circuleren. In de verte hoorden we hier en daar soms wat mitailleurgeratel. Men heeft mij verteld dat de eerste Duitse motorfietser die ik nog maar net had gezien, een eindje verder door een Belgisch salvo was gedood. Zeker is, dat ik naderhand op het terrein voor het cafeetje van Steefken Sette een soldatengraf heb gezien (daar waar later de telefooncentrale gebouwd werd, en waar nu het "vogelcentrum" is gevestigd op de weg die pas na de oorlog

Gebroeders Naudtslaan genoemd is). Daarop was een samengeflanst houten kruis geplant met de soldatenhelm erbovenop. De gesneuvelde Duitser heette Otto – alleen dat herinner ik me nog – en later is een witgeverfd kruis geplaatst door de bezetters. Ook elders hadden nog enkele Duitsers een soldatengraf gevonden. Lang zijn die daar niet gebleven. Toen, een paar maanden nadien, de bestuurlijke macht van de invallers behoorlijk gevestigd was, werden de gesneuvelden ontgraven en naar een soldatenkerkhof overgebracht.

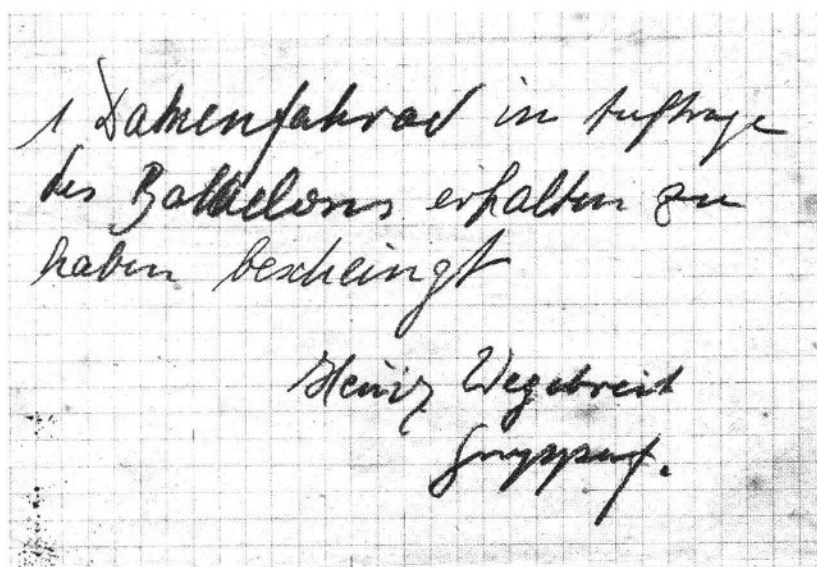
Intussen hadden de Belgen hun terugtocht over het kanaal zo goed mogelijk afgeschermd. De bruggen te Terdonk en te Zelzate werden vernield. De Nieuwe straat (nu Burg. Chalmetlaan) werd met een dynamietlading verwoest ter hoogte van de wasserij ginds tegen de Kleine Markt. Bovendien werd de kerktoeren op de Markt opgeblazen: de Duitsers zouden hem kunnen gebruiken hebben als uitkijkpost voor wat er aan de overzijde van het kanaal gebeurde.

In Wachtebeke heerste een bedrieglijke rust. Toen brak de hel los. Onze Belgische artillerie opende van op de westzijde van het kanaal het vuur op het centrum van Wachtebeke, niet alleen om de troepenconcentraties van de vijand daar te treffen, maar ook met de duidelijke bedoeling de kerktoeren te raken, want ook daar konden verspieters met sterke telescopen wel zien wat de verdedigers aan de overzijde van het kanaal uitrichtten.

Weerom op raad van de oude oorlogsrat Laurent Coppens besloot iedereen uit de buurt het veld te ruimen en bepakt en bezakt de wijk te nemen in oostelijke richting. Bij ons thuis woonde nonkel Gust in, meer dan tachtig jaar oud en in de volksmond, om onnaspeurbare redenen, Salomon genoemd. Of hij even wijs was als zijn illustere bijbelse naamgenoot kunnen we achteraf niet bevestigen of ontkennen. Feit bleef, dat hij obstinaat weigerde met ons te vertrekken. 'Als ik doodga,' zei hij, 'is aan mij al niet veel meer verloren, maar als ik vertrek is de kans groot dat de hele boel hier geplunderd wordt.' De boel is inderdaad niet geplunderd gebleken toen we terugkwamen, maar we weten ook niet of het ooit geprobeerd is.

Ik zie ons in mijn verbeelding nog altijd vertrekken. Wij hadden nog één fiets, de mijne. De fiet-

sen van pa en ma waren door de Duitsers geconfisqueerd – de ontvangsbewijzen die ze met *Gründlichkeit* afleverden heb ik nog steeds in mijn bezit, de fietsen zelf niet meer – en dus moest mijn kleinmodelfietsje dienen om alles te laden wat we ook maar aan kledij en aan eetwaren konden meenemen. Ieder volwassene droeg bovendien een opgerolde deken rond de nek over één schouder: men kon nooit weten hoe koud het 's nachts zou zijn... Wij, mijn ouders, mijn zus en ik, vertrokken samen met Laurent, zijn echtgenote en zijn zoon Carlos. (Die laatste, niet alleen zeer goed voetballer maar ook begenadigd aquarelschilder, heeft heel wat pittoreske gebouwtjes hier in Wachtebeke geconterfeit; gelukkig zijn er enkele van zijn werkjes overgebleven).

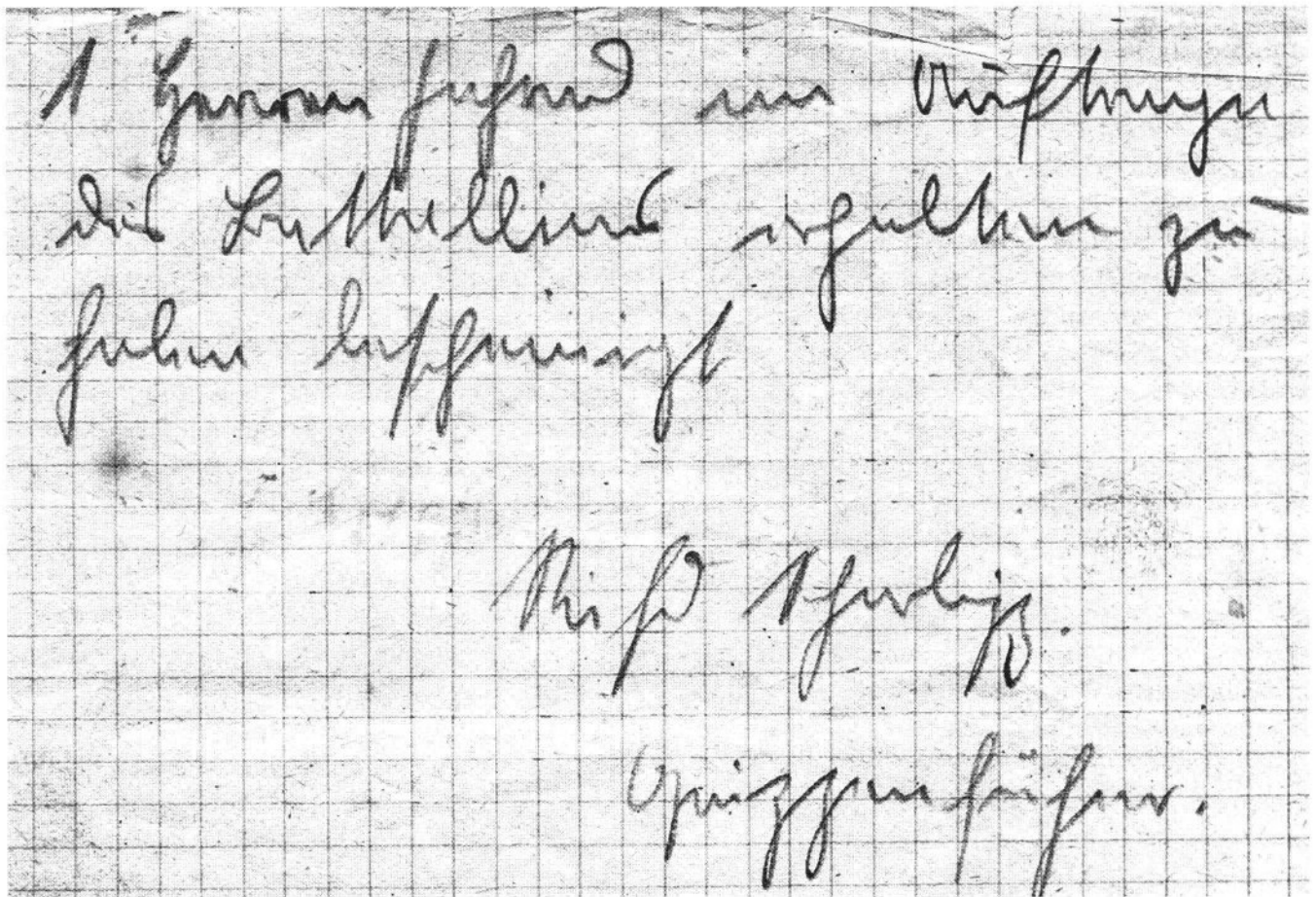
We dachten in de richting Moerbeke te trekken. Het was trouwens naar die kant uit dat de mensen van Overlede, die reeds vroeger van huis weg waren, via de Molenhoek naar verdergelegen plaatsen uitgeweken waren. Maar precies toen we in het dorp ter hoogte van het gemeentehuis kwamen, hoorden we na een doffe knal in de verte een angstaanjagend fluiten en er volgde een zware inslag van een granaat, niet ver van het Godshuis De Mey. Dat zag er niet goed uit. Wij allen binnen in het huis van de mama van Clara Coppens, op de linkse hoek van wat nu het Dr. Jules Persynplein heet. Daar zaten we in de kelder, die met balkjes nogal amateuristisch ondersteund was. Met ons zeven hadden wij daar gezelschap van mevrouw Coppens (de stiefmoeder van Laurent) en van haar kinderen Clara en Michel – ja, later apotheker Coppens! Terwijl de sinistere

inslagen steeds sneller elkaar opvolgden, vernamen we dat ook de kelder van de brouwerij Van Pottelberghe aan de overkant van de straat helemaal bezet was door angstige burens en enkele toevallig voorbijkomende vluchtelingen; ook vertelde men dat in het klooster tientallen mensen verbleven die voor de oprukkende Duitsers uit het Antwerpse tevergeefs naar het westen gerend waren. Voor het met tralies versterkte keldergat waar wij samentroepen en waar zonder ophouden gebeden werden gepreveld, dook plots het zwartgemaakte gehelmde gezicht van een Duitse frontsoldaat op. Toen hij mijn vierjarige zus zag, dook hij uit zijn borstzakje een rolletje "zuurtjes" op en stak het haar toe. Onmiddellijk volgde een streng verbod om er ook maar van te proeven: het was toch duidelijk dat die Duitsers ons wilden vergiftigen!

De granaatinslagen verschoven langzaam van de kant van het godshuis in de richting van de kerk; toch trad na enige tijd een langere pauze in. Er werd besloten zowel de omgeving van de kerk als van het "gesticht" te vermijden, en dus trokken we de Meersstraat in. Grote consternatie aan de Moervaart: hoe moesten we die over? Er was geen brug meer! Er lag een dubbele scheepsloopplank tussen de twee stenen brughoofden. Zouden we durven, met fiets en alles daarbij? In dergelijke dagen werd veel gedurfd en dus is ook dat gelukt. We hielden halt aan de hofstede van Edmond Alexander: die was helemaal verlaten; de deuren waren niet gesloten en toen we binnentraden vonden we op tafel een hele grote klomp (een "stulle") boter, maar die hebben we echt niet meegenomen, omdat we simpelweg niet wisten waar we die konden bergen tussen alle textiel die we meezeulden.

Het was avond toen we verder op de weg links een dreef insloegen. Ik denk dat het de huidige inrit naar de parking van het Provinciaal Domein moet geweest zijn. Daar stond een grote houtmijt. Enkele paaltjes en takken werden daar schuinweg tegenaan geplaatst, en onder die beschutting bracht ons gezelschap de eerste vluchtnacht door.

's Anderendaags ging het verder in de richting van Stenenbrug. Alleen mensen van die jaren kunnen

zich nog inbeelden dat er helemaal geen gebaan-
de weg naar die site toeliep. Aardewegen waren
het, 's zomers zandig, 's winters modderpoelen.
Wie kende trouwens de weg naar daar van hier
uit? "Ons Heere komt er zelfs niet", zeiden de
mensen hier. Stenenbrug was alleen enigszins
ordentelijk te bereiken vanuit Eksaarde. Er stond
wel een "herberg", eigenlijk een café. Ik herinner
mij nog dat de wanden binnenin versierd waren
met geschilderde taferelen uit de film
"Sneeuwitje". Daar woonde de mooie familie
Van Pachterbeke (in de volksmond "den Baron"
genoemd). Daar gingen we eerst iets drinken. De
baas en zijn vrouw vertelden ons dat we mis-
chien een onderdak konden vinden in het "kas-
teeltje" dat net rechts over de brug lag. Het is bij
de aanleg van het Domein nog als restaurant inge-
richt geweest met als uithangbord: "Ruiterhoeve".
Ondertussen al lang afgebroken, hoewel het ooit
toch enige geschiedkundige waarde had: Napoleon's
generaal Van Damme heeft er nog zijn
jachtpaviljoen gehad. Ook het café moest ver-
dwijnen toen het Domein er kwam. Enige trieste
getuige is nog de eenzame bijhorende schuur die
staat te treuren, rechts van de weg in het open veld
als men de Zuidlede nadert.

En we zijn inderdaad binnengeraakt in het bedoel-
de gebouwtje. Twee nachten hebben we daar
doorgebracht. En leuk dat we het daar vonden! –
de kinderen dan, bedoel ik. We hadden spijt dat
we naar huis moesten. Want de ouderen hadden
gemerkt – of vernomen? – dat de Duitsers na een
paar dagen toch al over het kanaal geraakt waren.
Het gevaar was geweken. Wij terug naar huis. We
waren toch, zo jong als we nog waren, enigszins
perplex en met vragen geplaagd toen we zagen
dat er nogal wat schade was aan het "Godshuis De
Mey", dat het café, dat nu "Rembrandt" heet,
totaal vernield was, dat het huis rechts naast de
kerk ook in puin geschoten was, en dat er van het
café van Jan Tacq in de Kerkstraat (waar nu de
drie aaneengebouwde huizen staan, net voor het
huis nummer 26 van Edith Criel) ook bijna niets
meer overbleef. De kerktoeren, hèt mikpunt van de
beschietingen, was overeind blijven staan!

Een paar dagen nadien zagen we eindeloze colon-
nes Belgische krijgsgevangenen voorbijtrekken,
op weg naar de Duitse "Stalags". Daarna begon
voor onze bevolking de jarenlange bezetting.
Voor Wachtebeke is die gelukkig niet al te drama-
tisch afgelopen...

MIRAKELS BESTAAN: ANEKDOTE UIT WOII

Wies Creve

Sommigen geloven erin, anderen weer niet. Maar ik geloof dat wat hier in Wachtebeke is gebeurd in de maand september 1944 toch eens aan Rome zou kunnen voorgelegd worden. Er is veel kans toe dat deze wonderbare gebeurtenis toch als werkelijk "wonder" zou erkend worden!

Het gaat weerom al over de oorlog. In september 1944 was de opwinding groot onder de hele bevolking. Om het even van welke kant ze waren – wit of zwart – de mensen leefden allemaal in de grootste onzekerheid. Het is duidelijk dat de twee partijen om diametraal tegenovergestelde redenen onrustig waren. Na een lange en verbeterde strijd in Normandië waren de geallieerden in een niet te stuiten rush ook naar België doorgebroken. Begin september waren ze al in Brussel.

En zo rond de helft van de maand – Wachtebeke begroette zijn Poolse bevrijders tenslotte echt maar op 16 september – dachten vele inwoners dat het nu wel onmiddellijk ging gebeuren. Terwijl bij mijn vader in de kleine drukkerij in de Kerkstraat al gewerkt werd aan het opmaken van "aanplakbrieven" met een brede tricolore band er omheen, vond men het op de hoek van de Kerkstraat al het aangewezen ogenblik om de

Belgische driekleur over de straat te spannen. Er werd een koord gespannen tussen het café van "de Pruis" Vervaeet en het platte dak van het schildersatelier van Jozef Cloeckeaert. Daaraan werd het nationale dundoek opgehangen... precies op het moment dat daar nog een kleine colonne Duitse troepen voorbijkwam, haastig op terugtocht.

Eén van die Duitsers kon die provocatie toch niet te lang aanzien, en vuurde met zijn machinepistool in het wilde weg een salvo af. Een van die kogels trof Frederik De Smet in de rechterwang, flitste door zijn mondholte verder en kwam er aan zijn linkerkaak weer uit!

Het hoeft geen betoog dat hier bloed en doktershulp bij te pas kwam. Maar Frederik overleefde het. Zijn ganse verdere levensloop – hij woonde aan het Rechtstro, in zijn tuin kon men achteraan de maalterij van Victor David zien – heb ik hem weten rondlopen met een goed zichtbaar litteken op beide wangen...

Als dat geen mirakel was?! Probeer het maar eens over te doen...

Wies Creve, februari 2008.

LIED TER GELEGENHEID DER VLEGDEMONSTRATIE TE OVERSLAG OP 28 JULI 1912

Eddy Van Acker

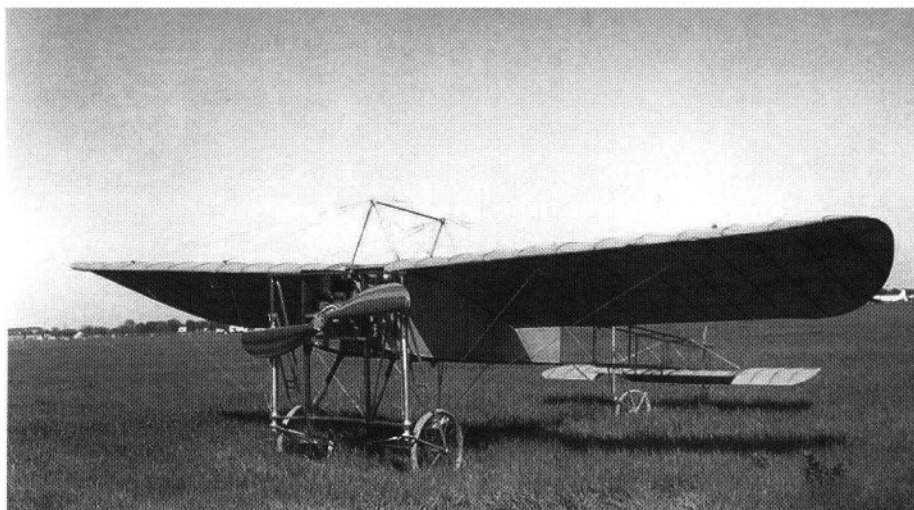
Op zondag 28 juli 1912 werd te Overslag een vliegtuigdemonstratie georganiseerd. Dit feit werd in onze publicaties al verschillende malen aangehaald, maar af en toe ontdekken we nog iets nieuws over wat voor die tijd wel een heel grote gebeurtenis was. De reden voor dit artikel is de vondst van een drukwerkje waarop deze demonstratievlucht werd aangekondigd. Hierbij stond ook een liedjestekst, maar hoe de melodie klonk is ons niet duidelijk. De tekst willen we jullie echter niet onthouden. Hij wordt op het einde van dit artikel letterlijk overgenomen, zowel wat stijl als spelling betreft.

Maar wat is er nu precies gebeurd op die 28e juli 1912? Enkele vooruitstrevende inwoners van Overslag, waaronder de toen dertigjarige Cyriel Bauwens, hadden het voor elkaar gekregen om de Nederlander Hein van der Burg naar Wachtebeke te halen om hier een kleine rondvlucht te maken met zijn zelfgebouwde vliegtuig. Hein, voluit Heinrich Johan Christian Wilhelm van der Burg, was dan ook niet de eerste de beste. Deze voormalige kampioen motorrennen was de eerste Nederlander die een vliegtuig naar eigen ontwerp bouwde. Het begon allemaal in 1910, op de zolder bij zijn ouders in Amsterdam. Maar die zolder bleek al vlug te klein en hij week uit naar Den Haag. Daar bouwde hij een eendekker naar het voorbeeld van het toestel van de Fransman Blériot.

Met dit vliegtuigje maakte hij op 8 februari 1911 zijn eerste proefvlucht op het vliegveld van Ede. Na deze geslaagde vlucht werd Hein van der Burg dan ook voor demonstratievluchten uitgenodigd. En een ervan had dus plaats op 28 juli 1912 te Overslag. In de late namiddag steeg van der Burg op, van het voor deze gelegenheid aangelegde vliegpleintje, voor een vlucht van ongeveer tien minuten over Muishoeken, Ramonshoek en terug naar Overslag. Na de landing werd hij dan door een juichende menigte op de schouders gedragen en ontving hij een bloementuil, versierd met linten in zowel de Belgische als de Nederlandse driekleur. Deze demonstratievlucht was zeker geen alledaags feit en zij haalde dan ook verschillende dagbladen zoals De Gentenaar, De Axelsche Courant, Het Utrechtsch Dagblad en Het Algemeen Handelsblad. En hier in Wachtebeke werd er een lied voor geschreven:

1e COUPLEET

*Wat men niet kan gelooven
Zal men zien gebeuren
Jonk heer Van den Burg vlieg 't Overslag,
De mannen van daar
Zij gaan naar boven
Dat weten wij allegaar,
Met hun eigen centen
Zonder complementen
Begonnen zij blakend van moed,
En ze hebben bewezen*

**Een eendekker vliegtuig Blériot. Naar dit toesteltype bouwde
Hein van der Burg zijn eerste vliegtuig**

*Dat als nimmer voor deezen
Overslag boven nog zit in hun bloed.*

REFREIN

*Heup! Wat gaat hij de lucht mooi in
Heup! Wat gaat hij toch hoog
En de menschen die riepen uit alle slach
Bravo voor Overslag.*

2e COUPLEET

*De schroef ging aan 't draaien
Hij liet de hand zwaaiën
Los, en de machien vloog vooruit,
En velen die dachten
En sommige verwachten
Hij komt het terrein toch niet uit,
Maar zie 't was maar even
Of hij ging aan 't zweven
En steeg op cordaat en geducht
Bravo Van Den Burg
Ge hebt ons bewezen
Te zijn een meester in de lucht.
(Refrein.)*

3e COUPLEET

*En eenmaal daarboven
Ge kunt niet gelooven
Hoe dat gaf een vreugd en plezier*

*Het vee in de weide
Was ook al zoo bleide
Sprong lustig en maakte vertier.
En jongen en ouden
Gezond en verkouden
Zij rekten de halzen wijd uit,
En op huizen en daken
Of waar men op kan geraken
Daar riep men zijn vreugde blij uit.
(Refrein.)*

4e COUPLEET

*Neen gerust zonder liegen
Dat was me nog vliegen
Wat is Van den Burg daarin sterk,
En laat ons hierboven
Den Overslag boven
Wat hebben ze eer van hun werk.
En mannen en vrouwen
Ze zullen t' onthouden
Dees dagen van vreugd en feestijn,
En laat ons herhalen
Nog duizende malen
Altijd maar 't zelfde refrein.
(Refrein.)*

Overslag 1912. Hein van der Burg voor zijn streng bewaakte vliegtuig.

Reactie van onze lezers

De klasfoto die we in ons vorig tijdschrift publiceerden kon op heel wat bijval rekenen. Uit de verschillende reacties, waarvoor onze dank, konden we volgende gegevens filteren.

Op de foto staan de leerlingen van het tweede studiejaar van de Walderdonkschool, anno 1952.

Bovenste rij vlnr:

De Buck Georges; Hesters Guido; Bruggeman Wilfried; Dierkens Achiel; Bontinck Eric; Raemdonck Hilaire

Middelste rij vlnr:

?? ; Rottier Lucien; Van Bastelaere Jozef; Antheunis Valère; Celie Luc; Rombaut Freddy; De Koeyer Daniël

Onderaan vlnr:

Staelens Petrus; Coone Romain; Scheire Jozef; Staelens Napoleon; Lippens Raoul; Gauwe Arthur; Gerres Willy; L'Ecluse Ghislain.

Klasfoto Sint-Kruis-Winkel 1936

De bovenstaande foto toont ons de klas in 1936 van meester Omer Van de Walle. Hier en daar zijn, en dan vooral voor onze Winkelse leden, wel enkele karakteristieke kopjes te herkennen, maar wij willen natuurlijk meer: welk leerjaar was dit en waar werd deze foto precies genomen....

HET BESTUUR VAN ONZE HEEMKUNDIGE KRING DE VIERSCHAAR vzw

Guy Hoebeke <i>Voorzitter</i>	Walderdonk 62 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 05 38 guy.hoebeke@telenet.be
Eddy Van Acker <i>Vice-voorzitter - Redactie</i>	Geraniumlaan 4 9185 Wachtebeke	Tel. 0470 86 25 73 eddy.van.acker@pandora.be
Luc. De Maesschalck <i>Secretaris</i>	Marcel Herpelinckstraat 28 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 07 23 brigitte.dm@skynet.be
Jacques De Smet <i>Penningmeester</i>	Molenhoek 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 08 55 jacques.desmet97@gmail.com
Wies Creve	Winkelwarande 76 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 72 27
Cesar David	Azalealaan 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 01 62 cesardavid@skynet.be
Yvonne De Maesschalck-De Coene	Rechtstro 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 03 62
Jozef Kinget	Dorp 52 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 96 52 jozef.kinget@telenet.be
Guy Trangez	Melkerijstraat 42 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 94 51
Hilair Van Rompu	Grote Markt 8/B5 9060 Zelzate	Tel. 09 345 00 38 hilairvanrompu@skynet.be
Rita Veldeman	Azalealaan 3 9185 Wachtebeke	Tel. 0485 16 75 91 andre.de.vliegheer@pandora.be

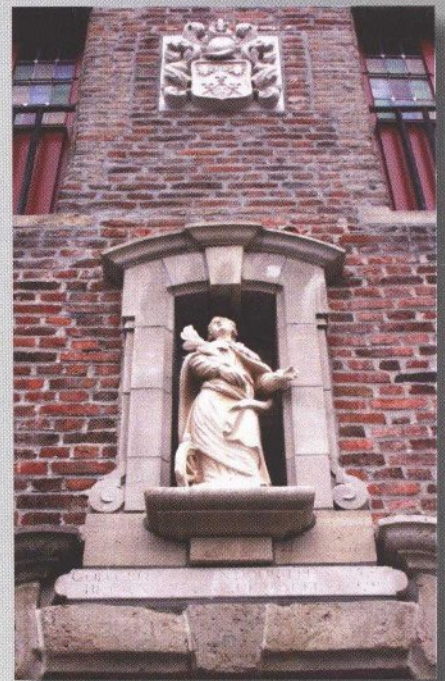
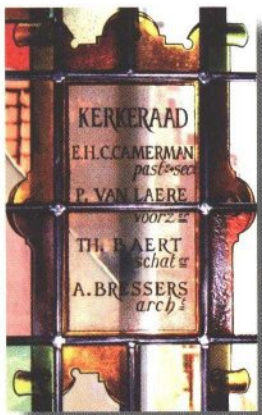
Lid worden kan door betaling van 10 EUR per jaar aan één van onze bestuursleden
of op rekening 448-2594321-57 van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw te Wachtebeke.

Voor deze bijdrage krijgt elk lid het jaarboek en 3 nummers van ons tijdschrift.

Elke 1e zondag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur is iedereen welkom in onze praatherberg « Den Dhust »
en in ons documentatiecentrum en onze tentoonstellingsruimten, in het oude rusthuis « De Mey ».

De Vierschaar

Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Vierschaar" vzw

INHOUDSTAFEL

Woord van het bestuur; Woord van de voorzitter <i>Guy Hoebeke</i>	p. 1
Nieuws van de redactie <i>Wies Creve & Eddy Van Acker</i>	p. 3
Overlijdens <i>Eddy Van Acker</i>	p. 6
Mijn jeugdherinneringen aan Wachtebeke (1958-1968) slot <i>Paul Van Kerckhove</i>	p. 8
De huishoudschool <i>Luc. De Maesschalck</i>	p. 11
Uitnodiging voor een lezing: Van Franschmans en Walemannen	p. 14
Het gebeurde in 1951; Ontginningsplan van de Moervaartvallei opgedoekt <i>Eddy Van Acker</i>	p. 15
Uit het oeuvre van Oscar Galens: Bij 't warme stoofje	p. 17
Opsporing verzocht <i>Eddy Van Acker & Wies Creve</i>	p. 18
Geld rapen, het is maar een weet! Anekdote uit "Zalekes Bracke" <i>Wies Creve</i>	p. 20

WOORD VAN HET BESTUUR

LIDGELD

Beste leden, we hebben de laatste jaren de evolutie van onze financiële toestand gevolgd. Die verbeterde er niet op met prijsstijgingen voor papier, hogere drukkosten (meer bladzijden en foto's, kunstdrukpapier voor het tijdschrift en het jaarboek) en ook – de crisis doet zich voelen – verminderde toelagen. Uiteindelijk konden we er niet meer omheen en begin dit jaar waren we genoodzaakt voor 2011 het lidgeld te verhogen van 10 naar 12 euro.

Eind dit jaar zullen al onze vrijwilligers dus 12 euro lidgeld vragen aan onze leden.

Het bestuur

WOORD VAN DE VOORZITTER

Guy Hoebeke

In vorige "Woorden" hadden we het reeds over het feit dat heemkunde ook mag slaan op wat mensen beleven of meegemaakt hebben, dus op wat er in de samenleving gebeurt. Wie op onze webstek www.hk-devierschaar.be de tekst "Klik hier voor zoeklijst documentatie met 1300 items" (opgesteld door onze secretaris) aantikt, krijgt de volledige lijst tot 2009 van de artikels gepubliceerd door onze kring. Daaruit blijkt duidelijk dat het menselijke gebeuren daarin een niet onbelangrijke rol speelt. In het jaarboek 2009 bv., sloegen drie van de vier artikels op een stukje geschiedenis van de families Creve (met het Hongaarse meisje Anna), Petrus Mussche (door twee nazaten) en Van Puyvelde (door de zoon uit Amerika). Het feit dat er jaarboeken moesten bijgedrukt worden – ook door vraag naar het artikel over de bunkers – bevestigt dat mensen belangstelling hebben voor elkaar.

Den Dhust als bron voor artikels

Verleden zondag (5 sept.) zagen we in ons praatcafé den Dhust dat Wies Creve, onze vruchtbare schrijver, contact had met mevrouw **Yvonne Willems**. Ze bezorgde hem een aanvullend pak brieven van Anna uit Hongarije. De inhoud daarvan verschilt van die van het eerste pak brieven

(jaarboek 2009). Dat leest u in het volgende jaarboek. De ouders van mevrouw Willems zijn afkomstig uit Wachtebeke en verhuisden lang geleden naar Zelzate, maar meer daarover in het artikel van Wies.

Een familielid van mevrouw Willems wist van de oproep in ons tijdschrift over de verdwenen foto's van het graf van de familie Dhaenens van Winkel. Dankzij ons praatcafé kregen we van haar bijkomende uitleg over de familie, die wijldvertakt schijnt te zijn.

Nog in den Dhust pikte ons trouw lid, **Arthur De Bruycker**, eveneens in op het verhaal van die familie, waarmee hij ook verwant is. Indertijd (1954) is hij nog ondervraagd door de rijkswacht. Hij had een beenhouwerij in Winkel en de gendarmes wilden weten of de avond van de moord iemand in zijn winkel gekomen was en of die in één of in twee keren de deur geopend had. Wat de bedoeling van deze vraag was, ontsnapte ons allebei. M. De Bruycker gaf ook een tip dat er in Moerbeke-Waas iemand is die in Canada alle Moerbekenaars daar bezocht heeft.

Het raadsel van de verdwenen graffoto's

In een vorig nummer van De Vierschaar vroegen we aan onze lezers of iemand iets wist over de vier

foto's die op het familiegraf van de familie Dhaenens stonden en die verdwenen waren.

Bij onze eerste bezoeken (2009) aan het kerkhof rond de kerk van Winkel hadden we die foto's gezien. Geïntrigeerd door de niet-alledaagse tekst op het graf, besloten we van alles een foto te maken. Ook het feit dat er vier foto's op de zerk stonden, maar dat er toch maar drie namen vermeld werden, boeide ons. Eind vorig jaar hadden de diensten van de stad Gent een plakkaatje op de grafsteen geplaatst. Door het vervallen van de concessie zou alles verwijderd worden in februari 2010. Hoge tijd dus om alles te fotograferen. Toen we het uiteindelijk wilden doen, waren de vier foto's verdwenen. Navraag bij werklieden van de stad Gent, die dan juist het kerkhof aan het opkuisen waren, leverde niets op. Ook pater Willy wist nergens van. Hetzelfde resultaat boekten we bij M. Van Coillie, bekend heemkundig verzamelaar in Winkel. Rondvraag leerde dat er nog familie was van de begravenen. Misschien wisten die iets meer. Wel eigenaardig was dat, nadat februari 2010 verstreken was, het graf er nog steeds stond en dat het berichtje over het verwijderen verdwenen was. Zou er dan toch nog hoop zijn?

Om er iets meer over te vernemen lanceerden we dit jaar dus een oproep in De Vierschaar. Als ons tijdschrift enigszins gelezen werd, bestond er een kans dat we vroeg of laat een tip zouden krijgen. Aanvankelijk was er geen teken van leven te bespeuren, tot we enkele weken terug een telefoon kregen van een M. Dhaenens uit Zaffelare. Hij wist te vertellen dat een familielid van hem zich bezig hield met de familiegeschiedenis en al heel wat verzameld en uitgezocht had. Bleek die **M. W. Dhaenens** slechts 300 meter van ons af te wonen! Deze week (7 september) was het dan zover. Het raadsel werd volledig opgelost door M. Dhaenens. De concessie voor het graf lag in handen van een oom, die besloot van ze niet te vernieuwen. Uit eerbied had hij de vier foto's van het graf genomen om ze te bewaren voor de familie. M. W. Dhaenens besloot de concessie over te nemen en ze te verlengen (daardoor verdween het plakkaatje). De vier foto's kwamen bij hem terecht, werden hersteld en door hem teruggeplaatst.

Tezelfdertijd kreeg het graf een opknapbeurt en ligt het er nu keurig bij. Het laatste raadsel: "Wie was de vrouw op de vierde foto, wiers naam niet op de zerk werd vermeld?" Het was Zulma, een zuster van Anna Dhaenens.

Wachtebeke en omstreken in Amerika

In het jaarboek van 2009 verscheen het artikel over Cyriel Van Puyvelde en zijn zoon Albert. Die kreeg een exemplaar opgestuurd en was er zeer tevreden mee. Zijn vrouw, Evelyn Accoe, en hij spreken nog altijd hun Vlaamse dialect. Eerst vreesden ze het artikel in het Nederlands niet te kunnen lezen, maar tot hun verrassing lukte dat wonderwel. Ze namen ons jaarboek mee naar hun Center for Belgian Culture (CBC), waar ze beide nog zeer actief zijn, o.a. in de wafelenbak. De voorzitter van de vereniging, Mike Coopman, schreef een oproep in hun maandblaadje met de vraag of leden van de club, die afkomstig waren uit Wachtebeke en omgeving, zich zouden willen melden. Daar kwam geen reactie op. Navraag bij **Albert Van Puyvelde** leerde ons dat er bij het CBC geen mensen uit deze streek afkomstig waren. Dit is dus een doodlopend straatje. Wat onze leden nog wel te goed hebben is de aanvullende geschiedenis van Alberts vrouw, **Evelyn Accoe** en hun activiteiten in de Belgische club.

Niet zo doodlopend is het contact met de familie Wassenhove, die in Mishawaka woont, maar afkomstig is uit de Hollandse Koewacht (zie jaarboek 1987). Na een eerste ontmoeting in Terneuzen zorgden e-mails en brieven dat we met mekaar in verbinding bleven. Dit jaar zijn Albertina en haar dochter, Suzy, terug in België en Nederland gedurende september en komen we terug samen. Wie meer wil weten over deze familie – grootmoeder Martha van de Walle kon indertijd Al Capone (de beruchte gangster) in haar taverne, Midway Tavern, meermaals begroeten – kan terecht op hun webstek www.themidwaytavern.com. We hebben hem bekeken en hij is echt de moeite waard, met o.a. een foto van Al Capone, een video, de geschiedenis van de taverne, een interview met Albertina,... De taverne werd door Martha en haar man overgenomen in 1924 en wordt nu nog gerund door dochter Albertina. Hier zit stof in voor een artikel in een volgend jaarboek.

Nog een te verkennen spoor komt van de heren **Stroobandt** en **Acke** (Schipperfamilie Mussche), die ook familie hebben in de "States".

Behalve de bovenvermelde tip van ons lid M. De Bruycker is er ook nog een andere benadering mogelijk van "Wachtebeke en omstreken in Amerika". We kregen een telefoon van **M. Roger Creve** die vier keer een fietstocht gemaakt heeft in de Verenigde Staten, o.a. een tocht van de bronnen

tot de monding van de Mississippi. Ook de nationale parken in het westen heeft hij bezocht en Alaska. Hij heeft veel materiaal bewaard en weet nog verschillende boeiende anekdoten. Hij ontmoette er uitgeweken Belgen, soms in verband met krulbollen en dat leverde enkele contacten op. Veel kennis van hun Vlaamse dialect bleef er niet over, maar “godv...” en “nondemiljaarde...” als ze misten bij het bollen bleven bewaard. M. Creve beloofde zijn verhalen in een artikel te bundelen. M. De Bruycker bezocht de VSA in de jaren 1980. Hij verbleef er 12 dagen en bezocht Utah, Arizona, Nevada en Californië. Dit was met de “Holsteiner groep”, een vereniging van kwekers van het Holstein-koeienras. Hij ontmoette er een zekere

Rombout, geboren in Schellebelle, die in 1913 naar ginder uitgeweken was en op 104-jarige leeftijd nog een bezoek bracht aan Sint-Kruis-Winkel. Zijn vrouw was van Evergem en ze had een zuster in Winkel. Vandaar. Er woont nog familie van hem in Wachtebeke.

In Winkel heeft M. Buysse vorig jaar familie uit Canada hier ontvangen. Zit hier ook iets in?

U ziet het, geachte leden, de eerstvolgende jaren is er aan kopij geen gebrek. En dan is er nog niets gezegd over de andere schrijvende bestuursleden.

Guy Hoebeke

NIEUWS VAN DE REDACTIE

Wies Creve & Eddy Van Acker

Schenkeningen

De afgelopen maanden ontvingen we andermaal enkele giften voor ons museum en ons documentatiecentrum.

Alex Coone schonk een verzameling doodsprentjes en een kruisbeeld vergezeld van twee beeldjes, **zuster Erna** verblijdde ons met een reeks familiefoto's van de familie Vervaeke-Bryson, en uit de verzameling van ons gewezen bestuurslid **Paul Hesters** ontvingen we o.a. een uitgave van de 19^e-eeuwse

Popkaart van Wachtebeke, in wandkaartformaat. (EVA)

Safarkesmarkt 2010

De Safarkesmarkt 2010 was voor de Heemkundige Kring De Vierschaar een echte voltreffer. Hoewel de weergoden niet veel goeds voorspelden konden we toch op een rustig zomerzonnetje rekenen, wat meteen een verklaring zou kunnen zijn voor het grote aantal bezoekers dat wij in onze lokalen

Ons praatcafé Den Dhust tijdens de Safarkesmarkt. Gezellig keuvelen bij pot en pint.

mochten ontvangen. Een tweede reden is ook wel dat we steeds meer op een groter en trouwer publiek kunnen rekenen. Het verheugt ons ook dat dit publiek niet enkel bestaat uit onze leden; onze lokalen zijn immers toegankelijk voor iedereen. We hopen daar natuurlijk bij dat sommigen onder hen toch de stap naar een lidmaatschap willen zetten, dit hebben we immers nodig om de huidige werking te kunnen aanhouden.

Een derde reden voor de succesvolle Safarkesmarkt kan ook zijn dat in tegenstelling tot vorige jaren, onze gasten niet alleen hun traditioneel stukje vlaai werd aangeboden, maar dat onze versnaperingen werden uitgebreid met pudding, cake en advocaat. Aan de hand van een toch uitgebreide drankkaart, kon de keuze gemaakt worden met welke drank al dit lekkers kon doorgespoeld worden. (EVA)

Yvonne De Maesschalck-De Coene met een deel van de versnaperingtafel.

Nieuwe schrijvers?

In zijn "woord van de voorzitter" haalde Guy Hoebeke al aan dat er voor de nabije toekomst nog wel enkele onderwerpen voorhanden zijn. Als hoofdredacteur kan ik hier nog aan toevoegen dat daarnaast nog enkele personen in hun pen zijn gekropen. Eerst en vooral is dit **Etienne Van Kenhove** uit Sint-Kruis-Winkel, die als voormalig bestuurslid van de voetbalvereniging FC. Sint-Kruis-Winkel, de geschiedenis van deze toch succesrijke sportclub aan het neerpennen is. Maar ook op de schrijverskwaliteiten van **Marc Roets** kunnen we rekenen. Hij beloofde ons, aan de hand van o.a. een stapel notities die de heemkundige kring, via Bert Vervaeke ontving uit het "Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis" uit Sint-Amandsberg, het reilen en zeilen van het Wachtebeekse jeugdhuis "OKEE" aan onze lezers toe te vertrouwen. Beide initiatieven worden door het voltallige bestuur erg geapprecieerd. (EVA)

Ambachtelijk weekend

In het weekend van 21-22 augustus 2010 werd door Toerisme Waasland opnieuw een "Ambachtelijk Weekend" georganiseerd in alle gemeenten van het Waasland. Deze manifestatie kan terecht op heel wat belangstelling rekenen. Talloze bezoekers uit wijde omtrek leveren het bewijs dat er grote interesse bestaat voor wat getoond en gedemonstreerd wordt aan kunstzinnige en ook wel ambachtelijke hobby's, zoals zulke bezigheden heden ten dage genoemd worden.

Om een of andere onnaspeurbare reden wordt ook de gemeente Wachtebeke in dit gebeuren ingeschakeld. Deze gemeente behoort helemaal niet tot het Waasland, maar nog steeds tot het Meetjesland – al zo lang als deze laatste benaming voor onze streek gebruikt wordt.

Aan iedereen die twijfelt over de juistheid van de stelling dat de grens tussen het Waasland en het Meetjesland precies dàar is, waar nu de grens tussen Moerbeke-Waas en Wachtebeke ligt, raden we aan de kaart van Graaf Ferraris uit 1776 te bekijken. Een zeer beroemde kaart, onlangs opnieuw in alle glorie heruitgegeven door de Uitgeverij Lannoo. Het gedeelte dat betrekking heeft op wat ons hier nu bezighoudt is ter inzage in het lokaal van onze Kring. En laat me toe ook nog even naar ons dialect te verwijzen. We spreken in Wachtebeke, in Sint-Kruis-Winkel en in Zelzate

geen «Waas»! Dit totaal anders klinkend dialect kan men pas vanaf Moerbeke horen...

Na aandringen van onze Heemkundige Kring "De Vierschaar" gaf het College van Burgemeester en Schepenen al jaren geleden schriftelijk toe dat het er zich terdege van bewust is dat Wachtebeke tot het Meetjesland behoort. Contacten met het Provinciebestuur brachten als enig resultaat een vaag en ontwijkend antwoord... Men was toentertijd – nu nog? – eigenlijk begaan met het vormen van toeristische "platforms", die dan toch een aaneengesloten geheel zouden vormen. Daartegen kan niets ingebracht worden, maar dit is nog geen reden om de aloude streekbenamingen voor een dergelijk platform te gebruiken. De oude vlag (de naam Waasland die men nu bezigt) dekt geenszins de nieuwe lading. Als men Wachtebeke wil inlijven bij een toeristisch gebied dat Sint-Niklaas als centrumstad heeft, dat men dan asjeblijf zo inventief weze aan deze nieuwe circumscription ook een nieuwe naam te geven. Om het even welke: Toeristische Ring Sint-Niklaas voor mijn part.

Indien men zo zou tewerkgaan, kan men ook nog een paar andere dorpen uit het Meetjesland bij een nieuwe, 'moderne' eenheid onderbrengen. Dat zou het geval zijn voor Sint-Kruis-Winkel en voor Zelzate. Voor deze laatste gemeente zou men dan wel moeten aannemen dat west- en oostkant van het kanaal één geheel vormen!

Zolang het over cultureel erfgoed gaat, is het aangewezen de waarden van toen in ere te houden. Het is dan ook goed te kunnen constateren dat de bibliotheek van Wachtebeke deel uitmaakt van de "Meetjeslandse Bibliotheken"; dat de voorzitter van het Reynaertgenootschap, de heer Marcel Ryssen, bij zijn fel gesmaakte interpretatie van het aloude "Van den Vos Reynaerde" op Overslag die 21 augustus, zijn gehoor expliciet deed opmerken dat wij ons daar in het Meetjesland bevonden; nièt in het "Zoete land van Waas", waarin het grootste deel van dit dierenepos zich afspeelt. (AC)

Hongaarse kinderen te Wachtebeke

Een groot deel van ons Jaarboek 2009 werd gewijd aan een tweetal Hongaarse kinderen die in de twintiger jaren van de vorige eeuw hier te Wachtebeke een pleeggezin vonden. Van diverse zijden is hierop met zulke grote belangstelling en zelfs met weemoed en medelijden gereageerd, dat we ook in Jaarboek 2010 hieraan nog een vervolg zullen voe-

gen. Een dochter van de in onze vorige editie vaak genoemde Bertha Van Renterghem, Yvonne Willems uit Zelzate, had ook nog een omvangrijke verzameling brieven van diezelfde Anna ontvangen, die het zeker ook waard zijn onder de ogen van onze lezers gebracht te worden.

Eén zaak blijft toch enigszins verwonderlijk. Meer dan eens deden we een oproep om bijzonderheden over de "Hongaartjes" aan onze Kring mee te delen, lang vóór we ooit met onze uitgave zijn begonnen. Hierop hebben we nooit ook maar één reactie gekregen.

Pas nu, als de hele historie al in het lang en het breed te lezen viel, komen nog bijkomende bijzonderheden aan het licht. We laten hier een paar foto's volgen. Ze zijn ons doorgespeeld door ons nog steeds actief bestuurslid Guy Trangez, die niettegenstaande zijn wankele gezondheidstoestand de hele zaak nog van heel dichtbij in de gaten houdt.

Op de rugzijde van de eerste foto vinden we volgende tekst: *"Pastorie Wachtebeke. Emma Van Laere (meid van pastoor Van der Stee) – Emma De Bruyne (haar achternicht) en een Hongaars meisje dat op de pastorie woonde."*

Jammer toch dat we nu pas vernemen dat ook de pastoor voor zo'n Hongaartje heeft laten zorgen. Ook jammer dat we de naam van het kind niet daarbij gevonden hebben. En vanzelf rijst dan ook de vraag: kan iemand ons zeggen wie die Emma Van Laere en haar achternicht eigenlijk wel waren?

Op de tweede foto vinden we: "Tuin Parys, Wachtebeke, vóór bijgebouwen jaren '30. 2 Hongaarse kinderen in tuin van Juffr. Parys." Vanzelfsprekend worstelen we hier met dezelfde vragen als daarnet bij de eerste foto. We weten wel wie Juffrouw Parijs was en waar ze woonde. Het

prachtige huis met het kenmerkend fronton, Dorp 31, is nu eigendom van het klooster. Juffrouw Parijs had het geërfd van haar vader, Benignus Parijs, die het op zijn beurt bij testament had verkregen van Joannes Carolus De Mey. Deze laatste was trouwens samen met zijn zuster Francisca Antonia stichter van het "Gesticht De Mey". Benignus Parijs, zelf rentenier, was trouwens de eerste directeur van dat "Godshuis". Ook juffrouw Françoise Parijs heeft het huis bij testament nagelaten aan een priester, Alfons De Ceuleners, die het uiteindelijk aan het klooster heeft verkocht. Het huis is dus vijfmaal tereke via erfating telkens in andere handen gekomen. Vreemd genoeg heeft juffrouw Françoise haar eigendom niet nagelaten aan haar nicht Marie, die als weeskind bij haar werd opgevoed en later met Achiel Bracke is getrouwd. Achiel is wel een der merkwaardigste Wachtebeekse figuren uit de twintigste eeuw geweest, misschien iets te merkwaardig in de ogen van de godvrezende juffrouw Françoise. Over hem is wel een en ander te vertellen, maar dat wordt een volgend verhaal. (Wies Creve)

OVERLIJDENS

Eddy Van Acker

Overlijdens Wachtebeke ((12/05/2010 – 27/08/2010))

Neeltje BREEDIJK	Overslag 19	° Warmond (NL)	12.08.1928
Wed. Arie Van Baarle		+ Noord-Beveland (NL)	13.05.2010
Valerius Raymondus VAN LAERE	Meersstraat 31	° Zaffelare	17.09.1933
Wedn. Gerarda Dhaese		+ Gent	15.05.2010
Theophiel Arthur VAN DER EEDT	Walderdonk 15	° Wachtebeke	02.12.1936
Echtg. Maria L'Ecluse		+ Wachtebeke	18.05.2010
Marietta Philomena BEIRENS	Meersstraat 31	° Zele	03.11.1929
Wed. Lucien De Maesschalck		+ Wachtebeke	19.05.2010
Maria DE COCK	Kleistraat 20	° Wachtebeke	11.01.1927
Echtg. Andreas Bracke		+ Wachtebeke	23.05.2010
Maria Elisabeth CLAEYS	Meersstraat 31	° Knesselare	24.08.1924
Wed. Alphonsus Ryserhove		+ Wachtebeke	24.05.2010
André Romain D'HOYE	Meersstraat 31	° Lokeren	04.03.1939
		+ Wachtebeke	09.06.2010
Julien Aloïs DE LETTER	Melkerijstraat 25	° Wachtebeke	20.05.1930
Echtg. Simonne Poppe		+ Wachtebeke	11.06.2010

Emma Maria DE DEBOEY	Meersstraat 31	° Beerst	07.02.1923
Wed. Julien Verschaeve		+ Wachtebeke	20.06.2010
Juliana Louise VAN BAMBOST	Meersstraat 31	° Wachtebeke	31.12.1926
Wed. Polydorus Van Acker		+ Wachtebeke	24.06.2010
Andy WYLLEMAN	Zwaluwlaan 15	° Torhout	22.11.1971
Echtg. Sophie Davy		+ Wachtebeke	30.06.2010
Magdalena Maria DE VOS	Meersstraat 31	° Eeklo	13.01.1924
Wed. Gaston De Neve		+ Wachtebeke	02.07.2010
Bea Francina INGELS	Spreeuwstraat 11	° Moerbeke-Waas	23.02.1940
Echtg. Luciano Brunello		+ Gent	02.07.2010
Emerantia Maria WAUMAN	Meersstraat 31	° Stekene	30.11.1921
Wed. Theophilus De Moor		+ Wachtebeke	04.07.2010
Rudolf Prosper VAN OOSTERWYCK	Puyenbrug 1B036	° Mechelen	24.06.1960
		+ Lokeren	09.07.2010
Simonne Mathilde VAN DAELE	Meersstraat 31	° Zomergem	02.07.1932
Echtg. Floribert Secelle		+ Wachtebeke	11.07.2010
Agnès Augusta DUYTSCHAEVER	Meersstraat 31	° Gentbrugge	07.09.1926
		+ Wachtebeke	17.07.2010
Irène Sophie WILLEMS	Meersstraat 31	° Zelzate	09.11.1924
Wed. Gustaaf Herteleer		+ Gent	20.07.2010
Magdalena Stephanie GOOSSENS	Meersstraat 31	° Oostakker	16.05.1920
Echtg. Remi De Guchtenaere		+ Wachtebeke	26.07.2010
Bertha Elisa BUYL	Meersstraat 31	° Denderhoutem	04.05.1922
Wed. Georges Callewaert		+ Wachtebeke	30.07.2010
Margaretha Maria AUDENAERT	Godshuisstraat 13	° Overslag (NL)	11.02.1917
		+ Wachtebeke	09.08.2010
Rachel Ida STEVENS	Kleistraat 3	° Wachtebeke	28.11.1926
Wed. Prosper Van Hoecke		+ Gent	11.08.2010
Clara Maria HEIRWEGH	Meersstraat 31	° Lokeren	12.09.1917
Wed. Maurice Van Kerckhove		+ Wachtebeke	13.08.2010
Andrea Emmerence LAMPO	Godshuisstraat 13	° Sint-Kruis	10.06.1918
Wed. Emiel Maes		+ Wachtebeke	24.08.2010
Magdalena Maria VAN GHYSEGEM	Godshuisstraat 13	° Drongen	18.12.1913
Wed. Alphonsus Dobbelaere		+ Wachtebeke	24.08.2010
Martha Stephania ACKE	Meersstraat 31	° Wachtebeke	09.04.1915
Wed. Gustaaf Helderweirt		+ Wachtebeke	27.08.2010

Overlijdens Sint-Kruis-Winkel (/2010 - //2010)

Gentil VAN DER STRAETEN	St.-Kruis-Winkeldorp 51	° St.-Kruis-Winkel	12.06.1930
		+ Gent	30.07.2010

JEUGDHERINNERINGEN AAN WACHTEBEKE (1958-1968) - slot.

Paul Van Kerckhove

In de nrs. 2 en 3 van De Vierschaar, jg. 33, 2006, werden de jeugdherinneringen van Paul Van Kerckhove gepubliceerd voor de periode 1946-1958. De periode 1958-1968 omvatte drie delen, waarvan de eerste twee terug te vinden zijn in De Vierschaar jg. 35 nr. 1, 2008, en jg. 36 nr. 1, 2009. Met dit laatste deel worden deze jeugdherinneringen afgesloten.

(Eddy Van Acker)

Vlaanderen

In onze jeugd jaren nam de belangstelling voor de "Vlaamse zaak" toe. Regelmatig werden wantoestanden in het leger, de administratie, de regering en het bestuur aangeklaagd. Er werd ook in Wachtebeke rond geageerd. Cinema Pax, versierd met leeuwenvlaggen, werd voor de gelegenheid omgevormd tot debatzaal voor de Vlaamse Volksbeweging. Bij organisator Dirk Coppens, zoon van apotheker Michel, hingen op zijn studentenkamer slogans als "Eén Waal = Eén Vlaming", Federalisme, Amnestie,... We verslonden wekelijks "'t Pallieterke", tot grote ergernis van onderpastoor Marcel Van Leuven.

Uiteraard trokken we ook jaarlijks naar de IJzerbedevaart in Diksmuide. Enkele jaren gingen we met de bus, ingelegd door de familie Dirk Coppens. Onder andere Raf De Clercq, Godelieve Van Bambost, Christine Bontinck, Bea De Pauw, Marc Haeck, Lea Van Kerckhove, Pol Staelens, Liliane Van de Walle, Mady Buysse, Paul Van Kerckhove... trokken mee naar het IJzermomument om er, toen nog met ruim 60 à 65 000 medestanders, tegen de Belgische unitaire politiek te protesteren. Rijkswachters te paard, overvliegende vliegtuigjes die kwamen storen... het maakte het allemaal nogal spannend. En alsof we er niet genoeg van konden krijgen werd na sommige bedevaarten nog naar de Vlaamse Kust gereden om er te protesteren tegen de Franstalige missen. Toen apotheker Coppens, eens zo'n rijkswachtermatrak in zijn rug voelde omdat hij niet te vlug reageerde om de straat te ontruimen, draaide hij zich rustig om en zei met gekende bromstem: "Hela, beste vriend" en stapte rustig verder.

Wachtebeke was een CVP-gemeente. De Volksunie werd stilaan een succes en de naoorlogse generatie trok zich niet veel aan van het verwijt dat ze "zwarten" waren. Tijdens een verkiezingsperiode trok ik ook naar een arrondissementsvergadering in Gent en achtte het mijn plicht om wat propagandamateriaal mee te brengen. In het nachtelijk uur begon ik van voor Pottershoekbrug VU-pamfletten door het raampje van mijn Fiatje 600 te kieperen. Over Wachtebeke Dorp, Godshuisstraat, zo naar huis in de Molenhoek. In de hoop dat niemand mijn nachtelijk werk had gezien. Een illusie natuurlijk. Michel Celie, bieruitzetter, vroeg enkele dagen later toen hij bier kwam leveren, uitleg aan ons moeder, die uit de lucht viel.

Vlaamsgezind ben ik gebleven en heb later in Evergem voor de VU 28 jaar in de gemeenteraad gezeten als raadslid en schepen.

Het vrouwelijke schoon

Na de Plechtige Communie was het weer gedaan met dicht bij de meisjes zijn. Het middelbaar onderwijs was nog lang niet gemengd en behalve op weg van en naar de school kwam je hen zelden tegen. Als je geluk had woonden er meisjes in de buurt. In de Molenhoek was de oogst schaars. Nog bijna het dichtst was de Smishoek, met daarbij het gezin van Daniël De Pauw, die een klerenwinkel had in de vroegere meubelzaal van de familie De Bruyne en wat later de optiekzaak van Dirk Coppens en Bea De Pauw zou worden.

Hoe en wie de afspraak hadden gemaakt is mij nog steeds een raadsel. Maar op zekere dag in het eerste middelbaar wachtten wij met enkele jongens op vier gezusters De Pauw aan de aardeslag die naar de landerijen in de Reepkens liep, de huidige Reepstraat. Ze kwamen langs het poortje van hun hof dat uitgaf op de Godshuisstraat: Iréne, Bea, Cécile en Sybille De Pauw. Veel zal daar niet gebeurd zijn in de Reepkens, want het was een soort verstoppertje, waarbij de beide partijen ver uit de buurt van mekaar bleven. En lang heeft het ook niet geduurd. De man van Madeleine Poppe, Albert Van de Voorde, had gemerkt dat wij daar aan het spelen waren en zei dat we maar best van dat land konden afgaan. Was hij bezorgd voor de veld-

vruchten of eerder voor ons zedelijk zielenheil ? We weten het nog niet. Een poging om dat nog eens te herhalen, mislukte. De "pauwkes" waren voor ons onbereikbaar;

Zelfs als internen in het juvenaat te Brugge slaagden we erin meisjes te zien en al dan niet te boeien. Achter onze voetbalterreinen grensde een tuin. Toen er enkele meisjes stonden te kijken naar onze voetbalbenen, vlogen de ballen meer over de afsluiting dan dat ze in de goal belandden.

Ook de bezoekdagen waren gelegenheden. De zusters van onze klasgenoten konden op onze naïeve belangstelling rekenen. En zelfs toen we als normalisten met onze volksdansen mochten optreden bij de Broeders van Liefde in Sint-Job-in-'t-Goor, konden we genieten van het gezelschap van een andere (meisjes)volksdansgroep.

Kermissen waren ook momenten om meisjes te imponeren. Dus legden we thuis ons haar met veel Bryl-crème in de Elvis-plooi. Sommigen maakten dan achteraan een zogenaamd "kiekengat": het haar langs beide zijden kammen tot een middens-treep.

Tijdens die kermissen waren wij steeds op post bij de autoscooters om op de tonen van de jongste top-hits, de hemdsboord omhoog, te staan schokschouderen en heupwiegen. Een meisje kregen we echter daarmee niet in de botsauto's.

T-dansants waren er niet. Ja in Zelzate in het "Noorderlicht", maar daar mochten we niet naar toe. Socialisten, weet je wel.

Tot men in het Meisjeslyceum te Wachtebeke op de zalige gedachte kwam om een fancy-fair in de richten. Deze gesloten burcht van vrouwelijk schoon werd opengesteld en naast "waarzeggers" en andere tentjes genoten we van de muziek van Adamo's "Tombe la neige", "Sans toi m'amie" en andere heerlijke melodieën. Menige Wachtebeekse jongere droomde dagen van meisjes als Liliane De Brabandere, een schoonheid uit Ertvelde-Rieme. 's Avonds deden we als brave jongens zelfs meisjes veilig in het donker naar huis. Dit genoegendeelde ik wel met Jean De Coninck, Jef en Rik Scheire, die samen ijverden om een vinger of arm te kunnen aanraken, terwijl we "Dolle Delle" (zo noemde ik het meisje dat in de kleuterklas zat destijds), over Meersstraat en Overledebrug ter bestemming brachten. Of we daarvoor een kusje kregen, ik betwijfel het. Dagen na de feestelijkheden zag je jongeren met veel belangstelling wandelen langs de oever van de Moervaart. Nee, niet voor de

mooie natuur, maar eerder om een glimp op te vangen van de meisjes van het Lyceum, weer keurig opgesloten achter de tuinmuren.

Natuurlijk hadden deze eerste ontmoetingen met het andere geslacht onze belangstelling gewekt en hadden we vastgesteld dat via het dansen het lichamelijke contact zelfs mogelijk en geoorloofd was. Dus moest je dan toch de essentiële begrippen van het dansen onder de knie krijgen. Zo hadden we ergens in 1964 bij André Seyssens en zijn zuster Gisela in de Meersstraat afgesproken om te leren dansen. Samen met Marie-Louise Hesters, Vera en Maria Hampton wiegden we op de tonen van "Maria Helena" van Los Indios Tabajaros en leerden we hoe we elkaar keurig in "de armen konden nemen". "Put your head on my shoulder" (Paul Anka).

Het waren de gouden tijden van de bals in de Kring in de Kerkstraat, in Louis Van Laere's "Bruine Poort", in de "Summertime", bij Tacq op de baan naar Zelzate, op de Overslag in de Parochiezaal en zaal "Concordia" of zaal "Harmonie" in Moerbeke. Kortom er was geen week of we konden ergens de benen uitslaan. Deze zalen waren allemaal niet zo groot en de belangstelling was enorm. Het was daar dan dikwijls bloedheet. Regelmatig vond je dan ook een danskoppel dat nodig eens naar buiten moest om te "verluchten". In Wachtebekedorp, dicht tegen "Kring" of "Bruine Poort", boden de kerkmuren met zijn steunberen een ideaal rustpunt. Nou ja ! Als deze muren konden vertellen dan was daar zeker een jaarboek mee te vullen.

In ieder geval we lieten ons gaan op die dansavonden met Christiane, Lea, Vera, Maria, Marie-Louise, Godelieve, Noëlla, Rita, Liliane, Francine, Helena, Jozefa, Lisette, Erna, ... En of het nu een mars, tango, twist, bebop, "beatle", "skool jenka", slow of kuskedans was, we waren niet weg van de dansvloer. Zo'n bal begon om 20 u en eindigde gewoonlijk om 01 u zodat we op tijd thuis konden geraken. Meestal lag er nog iemand te waken want als we de trap opkwamen vroeg ons vader dikwijls "es de deure vaste ?" of toen mijn oudste zuster aan het vrijen was geslagen en hij het brommertje had gehoord van haar aanbieder en het wat lang duurde eer ze binnen was, durfde hij zijn hoofd door het dakvenster steken en roepen: "'t zal doar hoast goan schikken zekere!"

Wanneer wordt het tussen jongen en meisje iets meer ? Wie zal het zeggen ? Feit is dat ik op de

juni-kermis van 1966 tegen mijn beste vriend zei: "Vanavond ga ik mij een lief zoeken". Mady Buysse, die als wees bij haar zuster en schoonbroer in Aalst woonde, was voor de gelegenheid naar Wachtebeke gekomen en was in gezelschap van Pol Staelens en Liliane Van de Walle. Mady Buysse is de jongste dochter van wijlen Gerard Buysse en Madeleine Van Bambost, schippers van de Langelede, en zus van Hilaire, Emma en Simone. En zo werd ik die avond, toevallig haar verjaardag, het vierde wiel aan de wagen. En van 't één kwam 't ander. Het klikte en twee jaar later op 26 oktober 1968 zijn we gehuwd en verhuisden we naar Gentbrugge, een nieuwe episode in ons leven tegevoelt.

Jeugdherinneringen

Iedereen beleeft of ervaart zijn of haar jeugd op een persoonlijke manier. De herinneringen vervagen of worden wat bijgekleurd en men heeft de neiging alleen de goede dingen te onthouden. Waren er dan geen negatieve zaken in onze jeugd. Natuurlijk wel! Het studeren ging niet altijd van een leien dakje, gaan werken kende ook zijn moeilijke dagen. Een leeftijdgenoot kreeg kinderverlamming. Moeder was regelmatig ziek toen zij de school- en winterperiode zag naderen en zich ongetwijfeld afvroeg hoe zij dit financieel en materieel zouden doorkomen met zes kinderen. Vader werkte in ploegen en reed in nacht en ontij naar de fabriek. En de schaarse vrije tijd ging totaal op in wisselkappen in de late herfst en de koude winterdagen in de Moervaartvallei aan de Rotterdam, waar nu het Provinciaal Domein is. De overige maanden werden manden gevlochten voor boeren en bloemisten. Veel ontspanning met het gezin zat er niet in.

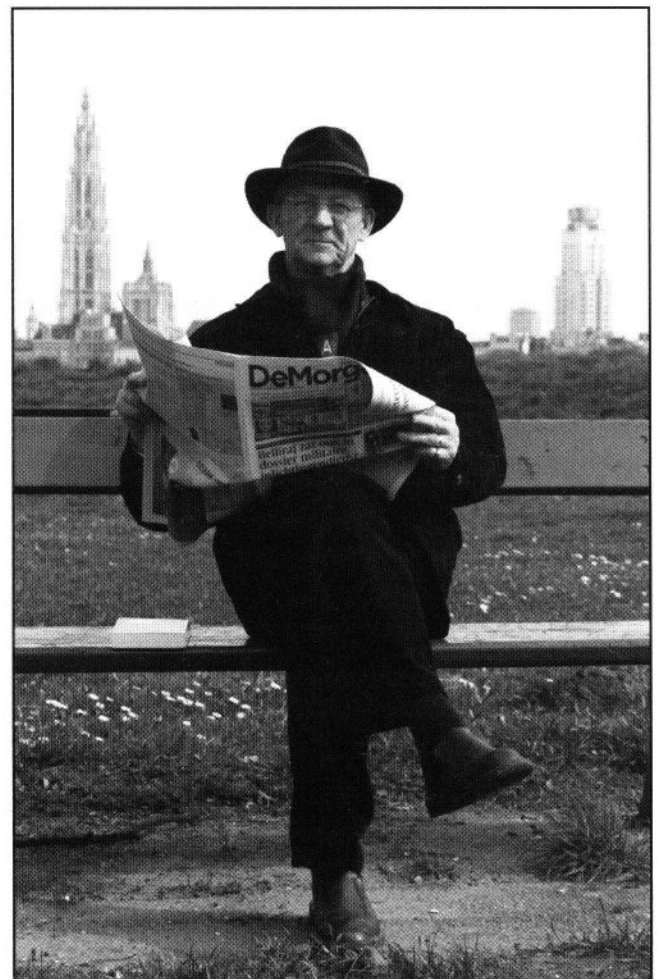
Toen onze biljart- en uitgangsgenoot Michel De Craene verongelukte en toen we ook E.H. Urbain Scheire, onze KSA-proost, jonge en beloftevolle priester, verongelukt in Joegoslavië, ten grave moesten dragen, begeleid door de treurmarsen en gedempte trommels van de Harmonie, maakten we ook kennis met dit facet van het leven en dat toch niet alles zo vlot en rechtvaardig verliep als we wensten.

Wachtebeke is ook veranderd. Beelden uit onze jeugd zijn onherroepelijk verdwenen: het station en de reizigerstreinen, onze dorpschool in het Rechtstro, het "kasteelken" en de "schuure" aan het Jules Persynplein, dancing "Summertime" in de

Wachtebeekse bossen, de schepen op de Langelede en de vrije doorvaart naar de Moervaart, cinema Pax, de melkerij en de kaasfabriek, het huis van "Steeffe Sette", het winkeltje van Netjen en Hector Cloeckaert en zelfs ons ouderlijk huis in de Molenhoek,....

In het lied "Testament" van Boudewijn de Groot zingt hij dat hij alles een beetje wegschenkt, behalve zijn "goede jeugdherinneringen want daar heeft toch niemand wat aan". Ik hoop dat ik met het schrijven van mijn jeugdherinneringen toch een aantal mensen heb weten te boeien en hen een beetje heb laten mijmeren over de "goede oude tijd" in Wachtebeke.

*Paul van Nest de mandenmaker
uit de Molenhoek*

Begin jaren twintig van vorige eeuw bestonden er meerdere zogenaamde huishoudscholen. Zoals de naam het zegt was de bedoeling er van oudere meisjes en jonge vrouwen een goede opleiding te geven in verband met huishoudelijke taken, zeg maar: koken, naaien, wassen, strijken, ... Het was een internationaal verschijnsel. Er waren scholen voor het gewone volk en scholen voor de 'fine fleur', waarvan sommige zeer befaamd waren. De gemeente Wachtebeke nam begin jaren twintig van vorige eeuw op haar beurt het initiatief om dergelijke school op te richten. Dat zou gebeurd zijn op aandringen van mevrouw Van Damme, de weduwe van notaris Van Damme.¹ Wanneer precies de beslissing genomen werd deze school op te richten, hebben we (nog) niet kunnen achterhalen, maar het moet in 1922 geweest zijn. Over het verdere verloop van de stichting zijn echter meer gegevens teruggevonden.

Waar de school oorspronkelijk was ondergebracht, is niet helemaal duidelijk. Volgens bepaalde bronnen was dit in een gebouw dat eigendom was van de gemeente, meer bepaald het oude gemeentehuis, gelegen in het dorp.² Dit huis was niet alleen oud, het was eveneens bouwvallig waardoor de gemeente oorspronkelijk van zin was het te verkopen, omdat renovatie teveel geld zou kosten. Een eerste poging om het om te vormen tot een gendarmeriekazerne liep op niets uit. Nochtans was reeds een plan opgemaakt en raamde Arthur Van Mossevelde de kosten van de ombouw op 42.395 frank.³ De staat haakte echter af. Of het nu om een verbouwing of een nieuwbouw ging, duur was het gebruiksklaar maken van de lokalen inderdaad. Op 9 januari 1923 werd in de gemeenteraad een ontwerp voorgesteld opgemaakt door bouwmeester Janssens uit Gent. De kosten werden toen geraamd op 27.500⁴ frank, voor het gebouw zelf. En zoals vandaag de dag nog gebeurt bleek dit een schromelijke onderschatting. Toen de eindafrekening werd opgemaakt, bleken er voor niet minder dan 45.949,80 frank aanpassingen te zijn aangebracht, waarvoor 1.977,12 frank ereloon diende betaald. De nodige inrichting kostte ook nog eens 16.802,57⁵ frank. In totaal de voor die tijd niet

onaardige som van 64.729,49 frank. Er moet worden bij vermeld dat het grootste gedeelte van deze kosten door de provincie werd gedragen. Op 28 maart 1925 had deze reeds een voorschot van 27.500 frank betaald. De bestendige deputatie had nog bijkomende voorschotten van 17.500 en 16.500 frank beloofd voor het bouwen van de lokalen en de aankoop van schoolmateriaal.⁶ Er werden door de gemeenteraad drie waarborgende personen aangesteld: Stephaan Poullier (burgemeester), Prosper Van Pottelberghe (schepen) en Emiel Hillaert (gemeentesecretaris). Hun taak bestond erin om de contracten tussen provincie en huishoudschool te ondertekenen.⁷

Op 4 oktober 1924 besliste de gemeenteraad publiciteit te voeren met betrekking tot twee aan te werven leerkrachten. De kandidaturen moesten binnen zijn ten laatste op 25 oktober. Er werden er drie ontvangen: juffrouw De Smet uit Gent en twee Wachtebeekse kandidaten: de juffrouwen Pycke en Sermyn. Beide laatste waren zusters uit het lokale klooster. Een week later, tijdens de gemeenteraadszitting van 31 oktober, werd per geheime stemming beslist wie aanvaard werd. Het zal wel niemand verbazen dat beide Wachtebeekse kandidaten werden verkozen. Zuster Pycke was pas gediplomeerd in de huishoudkunde, op 24 juli 1924 in *den Casino te Gent*.⁸ Van zuster Sermyn wordt geen diploma vermeld. Hun wedde werd vastgelegd op zeven

1. VERVAET B.: De Middelbare School te Wachtebeke (1849-2001), Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke", Jaarboek 2001, pg. 70.
2. Zie VERVAET B., op. cit., pg. 70. Er is echter de verklaring van oud-leerlinge Maria Beaval, waaruit blijkt dat de lessen in de jaren twintig in het klooster werden gegeven, blijkbaar in het huis tussen de pastorij en het vroeger huis De Mey. Het zogenaamde 'Oude Gemeentehuis' en bijhorende gronden besloeg de percelen kadastraal sectie D, nrs. 1072 d, 1072 e, 1083 a en 1085 (Gemeenteraadszitting 21 januari 1922).
3. Gemeentearchief Wachtebeke (verder: GAW), Register van de gemeenteraadsverslagen periode 1912-1929, raadszitting 8 maart 1920.
4. GAW, raadszitting van 9 januari 1923.
5. GAW, raadszittingen van 04 oktober 1924, 31 oktober 1924 en 5 maart 1925.
6. GAW: raadszitting van 28 maart 1925.
7. GAW: raadszitting van 28 maart 1925.
8. GAW, raadszitting van 31 oktober 1924.

frank per uur voor de theoretische lessen en zes frank per uur voor het praktisch onderricht, althans voor de eerste vier uur. Daarna werd dit herleid tot vijf frank.⁹

In feite ging het om twee scholen die gebruik maakten van dezelfde lokalen. Er was enerzijds de zogenaamde 'vrije' huishoudschool van de gemeente. De leerlingen hiervan kregen les de zaterdagmiddag en een avond in de week. En anderzijds was er de school voor het meisjespensionaat van het klooster zelf, waar les werd gegeven tijdens de normale uren. Wanneer de lessen effectief van start gingen is niet bekend. Gezien het vorige was dit vermoedelijk pas in 1925. Anderzijds wordt in de gemeentebegroting voor de uitbating een bedrag opgenomen voor het schooljaar 1924-1925 ten bedrage van 8.748 frank, wat het vermoeden kan doen rijzen dat al in 1924 onderricht werd gegeven. Dat kan in elk geval ten vroegste in november geweest zijn, na de aanstelling van de leerkrachten, en in eerder primitieve omstandigheden. Het lijkt dan ook weinig waarschijnlijk. De opleiding duurde twee jaar. De school, althans de zogenaamde 'vrije school', bestond tot 1940. De huishoudschool voor de leerlingen van het lyceum zelf, gewoonlijk 'het familiaal' genoemd, bleef bestaan tot 1959.¹⁰

9. Met deze vier uur wordt vermoedelijk bedoeld: de eerste vier uur per week, maar erg duidelijk is de uitdrukking niet.

10. VERVAET B., op. cit., pg. 71.

Er zijn ons enkele foto's overgeleverd uit de beginperiode. De groepsfoto (foto 1) zou uit het schooljaar 1927-1928 dateren, maar er is ook een exemplaar bekend met daarop de notatie 1926 - 1927.

Foto 1

Uit deze foto kunnen we afleiden dat de leerlingen al geen prille tieners meer waren. Van één persoon weten we dat zeker, namelijk de vierde persoon links van de bovenste rij. Maria Beaval was immers de moeder van schrijver dezes en medio 1928 was ze 20 jaar oud. Tweede links, op dezelfde rij, is de vriendin van eerstgenoemde: Suzanne De Decker. Op de eerste rij, derde van links, vinden we Berha Creve, de vijfde is Irma Van Renterghem en helemaal rechts zit Victorine Gijssel. Althans, indien onze informatie juist is. De jongedames op de voorste rij zitten er netjes bij, met de benen mooi gekruist zoals het deftige meisjes uit die tijd betaamde. Iedereen blijkt voorzien van een uniform. Het is wel duidelijk dat niet alle leerlingen dezelfde leeftijd hebben. Leerkrachten lijken er niet op te vinden, zeker geen kloosterzusters. De vraag die we stellen is natuurlijk: kent iemand nog meer personen op deze foto?

Of foto 1 al de leerlingen van de school voorstelt, of slechts een beperkt deel, is niet met zekerheid bekend, maar we vermoeden dat het de ganse school was. Er bestaat immers nog een tweede foto, waarop slechts zes leerlingen voorkomen (foto 2).

Foto 2

We herkennen terug Suzanne De Decker (links) en Maria Beaval (zittend, midden). Vermoedelijk gaat het om leerlingen van eenzelfde leerjaar. Blijkbaar werden ook schoolreizen ondernomen, zoals foto 3 bewijst.

Foto 3

Het gaat hier duidelijk om een uitstap naar zee. We tellen 29 leerlingen en twee zusters. En wie goed kijkt zal nog de koppen van twee ezels vinden. De twee personen achteraan links, naast de zuster, zouden mogelijk leerkrachten kunnen zijn. Wie weet daar meer van?

Maria Beaval werd in 1928 gediplomeerd (met de grootste onderscheiding, jawel!). Het diploma draagt bovenaan als titel 'Gemeente Wachtebeke'. De vrije school was immers een gemeenteschool. Het is interessant om na te gaan welke handtekeningen van juryleden op dit diploma voorkomen. Vooreerst die van toenmalig burgemeester Prosper Van Pottelberghe. Verder deze van de initiatiefneemster L. Van Damme – Dhondt, A. Martens – Buysse (echtgenote van dokter Martens), R. Van Pottelberghe, E. Van Pottelberghe – Van de Steene (echtgenote van Omer Van Pottelberghe), M. Loosbergh, G. Van Reybrouck en Zr. Agnes. Uit deze namen menen we te mogen afleiden dat de Wachtebeekse notabelen van toen een grote vinger in de pap hadden.

GEMEENTE WACHTEBEKE

DIPLOMA

De Keurraad, aangesteld door het besturend Comité voor het afnemen van het examen over de bekwaamheid in Huishoudelijke Wetenschappen, bevestigt dat

Mejuffer *Beaval Maria* geboren te *Wachtebeke, 29-12-07* gedurende twee jaar de lessen in Huishoudkunde gevolgd heeft en met *grootste onderscheiding* haar eindexamen heeft afgelegd.

DE JURY.

Handteeken van de leerling:

L. Van Damme-Houck

M. L. L. L.

C. Van Keybrauck

Maria Beaval

L. Van Damme-Houck

M. L. L. L.

C. Van Keybrauck

Wachtebeke, *18* ^{den} *April* 1928

G. Van der Vliet
G. Van Gasselberghe
Van de Schueren

Uitnodiging

In samenwerking met onze heemkundige kring richt de Wachtebeekse afdeling van het Davidsfonds een lezing in met als titel:

Van Franschmans en Walemannen

Het gaat hem over, zoals u misschien al geraden hebt, over Vlaamse seizoenarbeiders die gingen werken in Frankrijk of in Wallonië. Vlaamse grond bracht op veel plaatsen niet genoeg op en Vlaamse fabrieken waren er te weinig. Dus trok men maar naar de 'vreemde', om er te werken in de suikerbietenenteelt, de chicoreiasten of de steenbakkerijen. Alles in de hoop op een hoger inkomen, op een beter bestaan.

Zo ver in de tijd ligt dit nog niet: misschien zijn er onder onze leden die dergelijke personen nog gekend hebben. Wie daar met ons komt over praten, is Dirk Musschoot. Over de pastoors De Jaeger en Denys, de aalmoezeniers van de seizoenwerkers. Over de kleine en grote drama's die er zich afspeelden. Over schrijvers, die er al over geschreven hebben, zoals Stijn Streuvels en Hugo Claus. Dirk Musschoot vertelt er een tweetal uren over, met dia's.

De lezing gaat door in het Cultuurcentrum Wachtebeke, op **30 november 2010**, om 20.00 uur. Toegangs prijs: voor leden Df en HK vijf euro, niet-leden betalen zeven euro.

HET GEBEURDE IN ...1951

ONTGINNINGSPLAN VAN MOERVAARTVALLEI OPGEDOECT.

Eddy Van Acker

Van oudsher werd de Moervaartvallei gekenmerkt door wateroverlast.¹ Dit duurde zelfs tot het midden van de 20e eeuw. Tijdens het interbellum, de periode tussen beide wereldoorlogen, werd voor dit gebied in de omgeving van Stenenbrug, een plan opgemaakt om hier ten voordele van de landbouw, een volledig nieuw dorp op te richten. Eén van de voortrekkers van dit plan was de Eksaardse schepen Van Peteghem.² Na de Tweede Wereldoorlog trachtte men alsnog dit idee uit te werken, maar bij nader toezicht bleek dit alles gedateerd te zijn. Niettegenstaande deze evolutie trachtte de Nationale Maatschappij voor Kleinen Landeigendom het oorspronkelijk plan door te drukken, wat meteen voor de nodige commotie zorgde. In het dagblad "Het Volk" van donderdag 4 oktober 1951 verscheen hierover een uitgebreid artikel, dat hier integraal werd overgenomen.

ONTGINNINGSPLAN VAN MOERVAART OPGEDOECT

Particulier initiatief zorgde zelf voor de verwezenlijking

**Thans moeten wegen worden aangelegd,
moet wildplaag uitgeroeid en
waterkwestie opgelost.**

BEVOLKING VAN WACHTEBEKE EN MENDONK OPGELUCHT

Te Wachtebeke en Mendonk liggen, of lagen 400 ha braak. Het was een uitstekende gedachte dit land voor de landbouw te ontginnen. Maar de boeren, die naar grond hunkeren, hebben niet gewacht. Zij zijn aan het werk gegaan. Nu zullen zij met vreugde vernemen dat alle onteigeningsplannen opgegeven zijn. Het komt er echter op aan het goede uit het bestreden plan te behouden en, door samenwerking, te komen tot wegeaanleg, uitroeiing van de wildplaag en verwijdering van het overtollige water.

(Van onze redacteur)

Zo op het eerste gezicht leek het een droom van een plan. Stel u maar eens voor: 40 nieuwe hoeven, elk voorzien van zowat 10 ha vruchtbaar akkerland, een drietal splinternieuwe wegen, een nieuwe kerk, een school en wat daar zoal nog bijkomt. Kortom een schitterende toekomst voor 40 jonge landbouwers, voor wie reeds zo weinig levensruimte in den lande te vinden is. Doch toen de Nationale Maatschappij voor den Kleinen Landeigendom³ enkele maanden geleden met de beste bedoelingen dit plan naar Wachtebeke en Mendonk bracht, verwekte dit ginder doodsangst in een 200-tal gezinnen.

Twintig jaar geleden [lees rond 1930]

De bedoelingen waren lijk gezegd, alle lof waard doch het plan deugde niet meer, het was sinds jaar en dag voorbijgestreefd. Dit plan moet ge weten, was niet meer van vandaag of gisteren; er waren al 20 jaren overgegaan. En daarmee zijn we aan het begin van deze zaak, die in de streek zoveel beroering verwekt heeft.⁴

Twintig jaar geleden was die brok grond, zowat 400 ha, gelegen tussen de Moervaart en de

1. Voor de waterproblematiek in de Moervaartvallei tijdens de middeleeuwen en het ancien régime, zie ook: VAN ACKER, E.: De Moervaartvallei te Wachtebeke en te Winkel in de middeleeuwen en het ancien régime, in: Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke", jb. 38, blz 5 – 104, 2005.
2. VANACKER, D en HENDRYCKX M.: Langs het kanaal, blz 108, 1982.
3. Tijdens de jaren '30 verkeerde de westerse economie in een zware crisis. De daarbij horende werkloosheid zorgde voor een massale uittocht van het platteland naar de steden. Om die uittocht binnen de perken te houden, werd de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom opgericht: de eerste overheidsinstelling van het ministerie van Landbouw met als doel het platteland er zowel sociaal als economisch weer bovenop helpen. De NMKL stond in voor de verbetering van de huisvestingsvoorwaarden, de aanmoediging van de kleinlandbouw, de verbetering van de bodemkwaliteit en – enkele jaren later – ook voor de uitvoering van de wet op de ruilverkaveling. Internet: <http://www.vlm.be>
4. Eigenaars van deze gronden waren de Franse textielbaronnen Breuvar en Tiberghien. Zij hadden dit gebied rond de vorige eeuwwisseling aangekocht van de toenmalige families Van Overloop en Ottevaere. De familie Van Overloop leverde drie burgemeesters aan de gemeente Mendonk, die resideerden om en bij het Molenmuseum van het Provinciaal Domein Puyenbroeck. Zie ook: VAN ACKER E., Van Terlicht tot Puyenbroeck, in: Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke", jb. 34, blz. 139-162, 2001.

Zuidledebeek, op het grondgebied van Wachtebeke en Mendonk, een paradijselijke wildernis, waarvan ieder jager droomt. Het diende overigens tot niets anders dan tot jachtterrein van een Fransman die het reuzendeel van dit gebied in bezit had.

In die dagen was het dat een man met doorzicht en gezond verstand een plan opmaakte om van die heerlijkheid een bloeiende tuin te maken waarin een veertigtal landbouwersgezinnen een bestaan en een toekomst zouden vinden. Wat er toen met dit plan gebeurd is, weten we niet; het moet ergens op een zolder verzeild zijn.

En nu, enkele maanden geleden, heeft de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom het opnieuw opgehaald. Nu nog, leek het een pracht van een plan, daar zovele landbouwerszoons hoop noch toekomst hebben een fatsoenlijk bestaan te vinden.

Ontginning

Intussen echter is veel veranderd op het 400 hectare jachtterrein. Reeds voor de oorlog werd een aanvang genomen met de ontginning. De rentmeester van de Franse eigenaar begon hier en daar de beste stukken in pacht te geven aan de landbouwers uit de buurt, die doorgaans op magere zandgrond zitten. Met noeste arbeid kregen ze het gedaan deugdelijk akkerland te maken van die braakliggende gronden, die uiterst vruchtbaar bleken te zijn en goede oogsten opleverden. Met de dag werd meer en meer "gekoloniseerd" zodat thans zo erg veel niet meer overblijft van de jacht dan enkele bosjes en wijmen, van waaruit niettemin nog steeds hele troepen konijnen, hazen en andere knagers op rooftocht trekken, tot schade van de moeizaam gewonnen velden.

Ook het water blijkt nog steeds een hardnekkige pesterij te zijn voor de vele boeren, die ginder ploegen en zaaien. Twintig jaar geleden immers scheen die brok land weinig of geen waarde te hebben, al was het maar omwille van al dat water.

De Moervaartvallei is vanouds verzopen land. Nadat de boeren het ontginnen begonnen waren heeft men ginder een pompstation gebouwd, dat reeds heel wat miserie uit de wereld geholpen heeft, maar niettemin nog altijd niet functioneert zoals het eigenlijk hoort.

En een derde topperij is het weelderig geboomte, dat de eigenaars voor miljoenen hout oplevert, doch het beste uit de landerijen blijft zuigen.

Verouderd

Niettemin hebben tientallen boeren uit Wachtebeke en Mendonk, die anders niets dan magere zaai-gronden te bewerken hebben, die jacht van weleer voor 95 t.h. omgewerkt in productief land, waaruit ze hun beste oogsten halen: 100 ton voederbeten en meer per ha, 30 à 35 ton aardappelen, 4 à 5 ton tarwe en verder uitstekend hooi uit de meersen en heerlijke graasweiden, waaruit ieder jaar vele tonnen vlees komen.

U ziet het, het plan van de Nationale Maatschappij, dat "ontginning van braakliggende gebieden" beoogde, was erbarmelijk verouderd. Zij zag niettemin en terecht nog altijd iets goed in het opzet en wilde doordrijven. Tot grote onthutsing natuurlijk niet alleen van de grondbezitters, die onteigening vreesden, doch ook van de vele landbouwersgezinnen uit de streek, die hun bestaan bedreigd zagen daar ze hun enige rendabele velden gingen verliezen. Eigenaars, pachters en gemeentebesturen belegden vergaderingen, waarop hevige woorden gesproken en felle protesten opgesteld werden. Kleine Landeigendom repliceerde met even felle argumenten en tenslotte gingen de ministers er zich mee bemoeien. Kortgeleden brachten de hh. Héger, Van den Daele en De Boodt een langdurig bezoek aan het betwiste gebied, waar zij inderdaad prachtige oogsten zagen rijpen.⁵

Burgemeester Scheire, van Wachtebeke, een man met koel doorzicht en veel gezond verstand, en die de noden van zijn mensen als geen ander kent, spande zich voor de wagen en tenslotte kwam het zover dat het beruchte kolonisatieplan zo goed als definitief opgedoekt is.

Samenwerking

En toch, zo dom was het wel allemaal niet. Uit de 400 ha is nog heel wat meer te halen, dan men tot dan toe vermocht, en er zouden daar nog heel wat meer mensen een bestaan kunnen vinden. Wat er aan ontbreekt? Samenwerking.

Samenwerking tussen openbare besturen, eigenaars en pachters. Om te beginnen dienen daar - zoals in het oorspronkelijke plan voorzien - enkele goede wegen aangelegd te worden. Er zijn er reeds een paar, eigendom van de grondbezitters,

5. Tussen 16 augustus 1950 en 9 januari 1952 werd België geregeerd door de homogene CVP- regering van Joseph Pholien. Hierin was Charles Héger bevoegd voor Landbouw, Gerard Van de Daele voor Arbeid en Sociale Voorzieningen, en August De Boodt voor Wederopbouw.

doch ze zijn niet veel waard en de boeren ginder weten wat het betekent, het tekort aan wegen. Laat de wegen onteigend worden. Dit is helemaal geen offer voor de eigenaars, want wegen worden toch niet bebouwd en hun landerijen krijgen er heel wat meer waarde bij. Om dezelfde reden mogen zij het plantrecht aan de gemeente afstaan, die daar in wellicht de middelen kan vinden om de wegen aan te leggen en te onderhouden. En laat Openbare Werken voor de kasseien zorgen.

Alle werklozen van Wachtebeke en omgeving zullen aan de wegeaanleg maandenlang een goed emplooi hebben.

En laat men ginder eens een einde maken aan die troosteloze wildschade. Men kan toch niet verwachten dat de landbouwers geduldig hele brokken van hun moeizaam verkregen oogsten door dat vervelend gedierte zien wegvreten? Die ondoordringbare kreupelbosjes en wijmen en al dat overtollig geboomte mag eveneens verdwijnen.

Dat de eigenaars daar even aan denken. Zo zij dit

willen uitvoeren zullen hun gronden er slechts bij winnen, ook wat de huurwaarde betreft.

De waterkwestie wacht eveneens op een afdoende oplossing. Het wordt hoog tijd dat het Bestuur der Watering van Wachtebeke en Mendonk de zaak grondig aanpakt. Er zijn werkelijk geen wonderen nodig om het waterpeil lager te houden, en het reinigen en onderhouden van toevoergrachten en sloten is geen onmogelijke zaak. De pachters van hun kant mogen evenzeer wat meer zorg besteden aan de waterwegen van hun akkers. Het is maar weinig en niettemin zou daarmee heel die watermiserie van de baan zijn.

Kan men degelijke samenwerking bereiken dan zou dit gewezen jachtterrein in enkele jaren een heerlijke tuin worden, waarin het particulier initiatief wel vanzelf nieuwe hoeven opricht, zonder dat een enkele boer daarbij gebroodroofd hoeft te worden. U ziet het, zo helemaal slecht was dit plan helemaal niet.

Ph. G.

UIT HET OELVRE VAN OSCAR GALENS

BIJ 'T WARME STOOFFE

Daarbuiten huilt de Noordenwind:
Hij schudt de laatste blaren;
En Pa vertelt, bij 't knappend vuur,
Ons van zijn kinderjaren.

Het warme stoofke ronkt en bloost:
De rode vlammen krullen!
Wij zitten warm, laat ginder maar
Die boze winden brullen!

En laat de vlokken, heel den nacht,
Maar dwar'len op de daken,
Wij hebben kolen in den stal,
Ons kan de koû niet raken!...

"Ons? Neen!" zei Moêke, "maar er zijn
Toch zoveel lijdende armen
Die bij geen heerlijk vuurtje zich
Des avonds kunnen warmen.

Denkt steeds aan hen als 't sneeuwt en vriest
In lange winternachten
En tracht, waar 't moog'lijk is, hun leed
En lijden te verzachten."

[Zowel onderwerp als spelling en stijl, wijzen erop dat meester Galens dit gedichtje niet zo lang na de Tweede Wereldoorlog schreef. Mazoutkachels en centrale verwarming waren er nog niet, en de sociale wetgeving stond nog in haar kinderschoenen!]

Onderstaande groepsfoto werd genomen in 1954, ter gelegenheid van de viering van het 200-jarig bestaan van de Ambrosiusgilde te Wachtebeke. Hoewel het merendeel van de personen vrij vlug door onze Wies Creve werd herkend, bleken toch enkele personages even vergeten te zijn. Wie kan het lijstje verder aanvullen?

Van links naar rechts

Zittend: Mevr. Jules De Caluwé en Jules De Caluwé (toen secretaris-schatbewaarder en toen de drijvende kracht), x Vervaet, Louis Colpaert, pastoor Julien Perquy, Aloïs Creve sr. (hoofdman of voorzitter), mevrouw Louis Colpaert, burgemeester Octaaf Scheire en echtgenote.

Tweede rij: Mevr. Bertha De Jonge-Alexander, Leon De Bruyne, Edmond Alexander, X, mevr. Edmond Alexander-De Coninck, X, Gustaaf Celie, mevr. Bertha Vervaet-Van Peteghem, mevr. Irma Celie-Creve, mevr. Suzanne Cloeckaert-Vermeulen, Albert Vervaet, Victor David, mevr. Marie David-Creve, Alfons Geerts, mevr. Geerts, mevr. Emerance Fermont, X , X.

Achteraan: Cyriel Fermont, Karel Neyt, X, Henri Herman, mevr. Gerarda Gysel-Aper, onbekend, Frans De Jonghe, X, mevr. Rachel Van Bambost-L'Ecluse, Victor Van Bambost, mevr. Alice Hesters, Robert Hesters, Albert Gysel (de latere hoofdman), Edward Cloeckaert, X, mevr. Clara De Bruyne-Michiels.

Achteraan bij de boom: iemand die niets te maken heeft met de Ambrosiusgilde: vermoedelijk maar vooral onder voorbehoud, is dit Edmond Van de Keere, schoonvader van meester Robert Casneuf.

Reactie:

Voor het achterhalen wie er op deze Winkelse klasfoto uit 1936 stond konden we niet beter terecht dan bij Arthur (Tuur) De Bruycker, en dit in de eerste plaats omdat hij zichzelf herkende. Alleen één familienaam was hij vergeten.

Van links naar rechts

Eerste rij: Roger De Clercq, Gust X, Leonce Baers.

Tweede rij: Louis De Bruycker, Victor Vermeulen, René De Baets (†), Victor Buysse (†), André Van de Walle, Julien Van Hoecke (†), Honoré Roland (†), Roger Chalmet (†), Aimé Van Hoecke.

Derde rij: Meester Omer Van de Walle (†), René Teirlinck (†), Louis De Witte (†), André De Vetter, Arthur De Bruycker, Clement Van de Voorde (†), Jozef Lafaut (†), Clement Eeckman, Jules Bauwens, Clement Rijckaert, Clement Van Acker.

Vierde rij: Gerard De Fleurquin (†), Achiël De Smet (†), Maurice Ongenae (†), Gustaaf Goossens (†), André De Brabander, Honoré De Wilde (†), Georges Goossens, Isidoor Chalmet, Victor De Baets.

In ons eerste nummer van dit jaar verscheen onder deze titel een foto van een bepaald klasjaar van de "Walderdonschool". Het bewijst de interesse van onze leden voor de activiteiten van onze Kring, dat we van verschillende zijde reactie daarop kregen. Bij zoverre dat we in nummer 2/2010 krek dezelfde foto opnieuw konden opnemen, ditmaal met vermelding van alle namen, àlle namen, min één. Op de tweede rij helemaal links, moesten we noodgedwongen twee vraagtekens plaatsen.

Hou je vast! Helemaal vanuit Leuven laat ons lid Jozef Scheire, die zelf op de foto voorkomt, via zijn broer Chris Scheire aan ons weten dat de jongen in kwestie Dick (voornaam) Georges (familienaam) is. Veel meer weet hij daarover niet te vertellen, behalve dat de knaap in kwestie niet zeer lang in Wachtebeke heeft gewoond.

Het toeval kan iemand die iets onderneemt soms wel een handje toesteken. Weerom ter gelegenheid van het Ambachtelijk Weekend bezocht ik, en veel anderen eveneens, het atelier van Chris De Buck aan de Sint-Franciesdijk. In overleg met zijn mama, Rosine Ryckaert, gaf hij mij, ter intentie van onze Kring, dat

is nogal vanzelfsprekend, een aantal documenten met betrekking tot de nu verdwenen school van Ramonshoek, waar zijn vader, Gustaaf De Buck zaliger, lange tijd schoolhoofd is geweest. En wie komt daar in het leerlingenregister voor? Dick Georges, geboren te Gent op 9 december 1944, en wonende in de Stationsstraat. Achteraan in de marge staat wel vermeld dat hij is vertrokken naar de gemeenteschool van het centrum. Het is daar dat hij de klasgenoot van Jozef Scheire was.

Zijn vader heette Raoul Georges, was autobuschauffeur en gehuwd met Blanche Dauwe, de ravissante dochter van onze plaatselijke autobuslijnitbater Victor Dauwe. Ouderen onder ons zullen over die periode nog wel ettelijke anekdotes in petto hebben!

Jammer genoeg is de moeder van Dick op zéér jeugdige leeftijd overleden, zodat vader en zoon Georges dan ook niet lang daarna inderdaad van de gemeente weggetrokken zijn. (AC)

GELDRAPEN HET IS MAAR EEN WEET! ANEKNOTE UIT 'ZALEKES BRACKE'

Wies Creve

Een donderdagavond in de veertigerjaren van de moderne twintigste eeuw... En dus: wekelijkse repetitie voor de muzikanten van de Koninklijke Harmonie "De Eendracht" in de zaal van de gezusters Bracke in de Kerkstraat. Bracke's zaal werd door meester Galens ook soms wel "zalekes brakke" genoemd, want zo fris zag het gebouw er toen niet meer uit. Maar het bleef een veel gefrequenteerd lokaal voor alle doeleinden, en wat meer is: annex was er ook café!

Deze drankgelegenheid werd reeds in lengte van jaren uitgebaat door de vier ongetrouwde gezusters Bracke: Alice, Bertha, Mietje en Esther. Heel modern was de uitrusting niet. De plankenvloer werd nog geregeld met fijn wit zand opgeschuurd, en een tapkraan ontbrak ook. Drank, zo lang het maar bier betrof, werd gewoon uit een ontkurkt flesje in het glas gegoten. We hoeven hier niet bij te voegen dat alle muzikanten na de repetitie dorst hadden...

Jozef Cloeckaert – de schilder van op de hoek van de Kerkstraat – speelde voor zover ik mij kan herinneren saxofoon. Met een viertal kameraden achter een glas bier gezeten, vroeg hij langs zijn neus weg of de gezusters nog niet 'een beetje' reeds gebruikte kroonkurken achter de toog hadden liggen. "Oei, oei, oei", lachten de zussen, "wel een hele bak!". Mietje, de bedrijvigste tippelaarster van het stel, kwam aanzetten met een plat bakje helemaal vol van die dingen, eigenlijk bestemd om ergens weg te gooien... een vuilnisophaling bestond in de gemeente toen nog niet.

Bedaard haalde Jozef zijn zakmes boven, en begon de ene kurk na de andere uit het metalen kroontje te peuteren. Na een poosje klaarde zijn gezicht op: hij haalde van onder het kurklaagje tot grote verwondering van zijn gezellen een geldstukje van 10 centiem. Na enkele pogingen had hij er zo nog eentje. En na nog enkele succesvolle pogingen kwam hij plots triomfantelijk met een stukje van 50 centiem voor de pinnen – een halve frank!

De ogen van de brave zussen puilden uit van verbijstering. "Wisten gij vieren dat niet?", vroeg Jozef. "Ge moet er natuurlijk nogal wat geduld voor hebben, maar 't is toch de moeite!". Alice kon niet rap genoeg zijn om het bakje weerom naar de achterkeuken te brengen.

De week nadien vroeg Jozef nog eens om een voorraad oude kroonkurken. Maar hij kreeg voor antwoord dat ze er nu toevallig geen hadden. Er moet bijgevoegd worden dat Jozef nu ook geen enkele moeite meer had gedaan om thuis enkele geldstukjes in oude kroonstoppen te wurmen, die hij de week tevoren gewoon in zijn zakken had gestopt.

Hijzelf èn zijn maten zaten zich te verkneukelen toen ze in gedachten de vier ijverige zusters bezig zagen bij het geduldig zuiveren van hun aangroeiende voorraad kroonkurken.

HET BESTUUR VAN ONZE HEEMKUNDIGE KRING DE VIERSCHAAR vzw

Guy Hoebeke <i>Voorzitter</i>	Walderdonk 62 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 05 38 guy.hoebeke@telenet.be
Eddy Van Acker <i>Vice-voorzitter - Redactie</i>	Geraniumlaan 4 9185 Wachtebeke	Tel. 0470 86 25 73 eddy.van.acker@pandora.be
Luc. De Maesschalck <i>Secretaris</i>	Marcel Herpelinckstraat 28 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 07 23 brigitte.dm@skynet.be
Jacques De Smet <i>Penningmeester</i>	Molenhoek 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 08 55 jacques.desmet97@gmail.com
Wies Creve	Winkelwarande 76 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 72 27
Cesar David	Azalealaan 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 01 62 cesardavid@skynet.be
Yvonne De Maesschalck-De Coene	Rechtstro 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 03 62
Jozef Kinget	Dorp 52 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 96 52 jozef.kinget@telenet.be
Guy Trangez	Melkerijstraat 42 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 94 51
Hilair Van Rompu	Grote Markt 8/B5 9060 Zelzate	Tel. 09 345 00 38 hilairvanrompu@skynet.be
Rita Veldeman	Azalealaan 3 9185 Wachtebeke	Tel. 0485 16 75 91 andre.de.vliegheer@pandora.be

Lid worden kan door betaling van 10 EUR per jaar aan één van onze bestuursleden
of op rekening 448-2594321-57 van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw te Wachtebeke.
Voor deze bijdrage krijgt elk lid het jaarboek en 3 nummers van ons tijdschrift.
Elke 1e zondag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur is iedereen welkom in onze praatherberg « Den Dhust »
en in ons documentatiecentrum en onze tentoonstellingsruimten, in het oude rusthuis « De Mey ».